

ԳԱՌՆԻԿ ՍՎԱԶԼՈՒՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԷ

(ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ)



ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

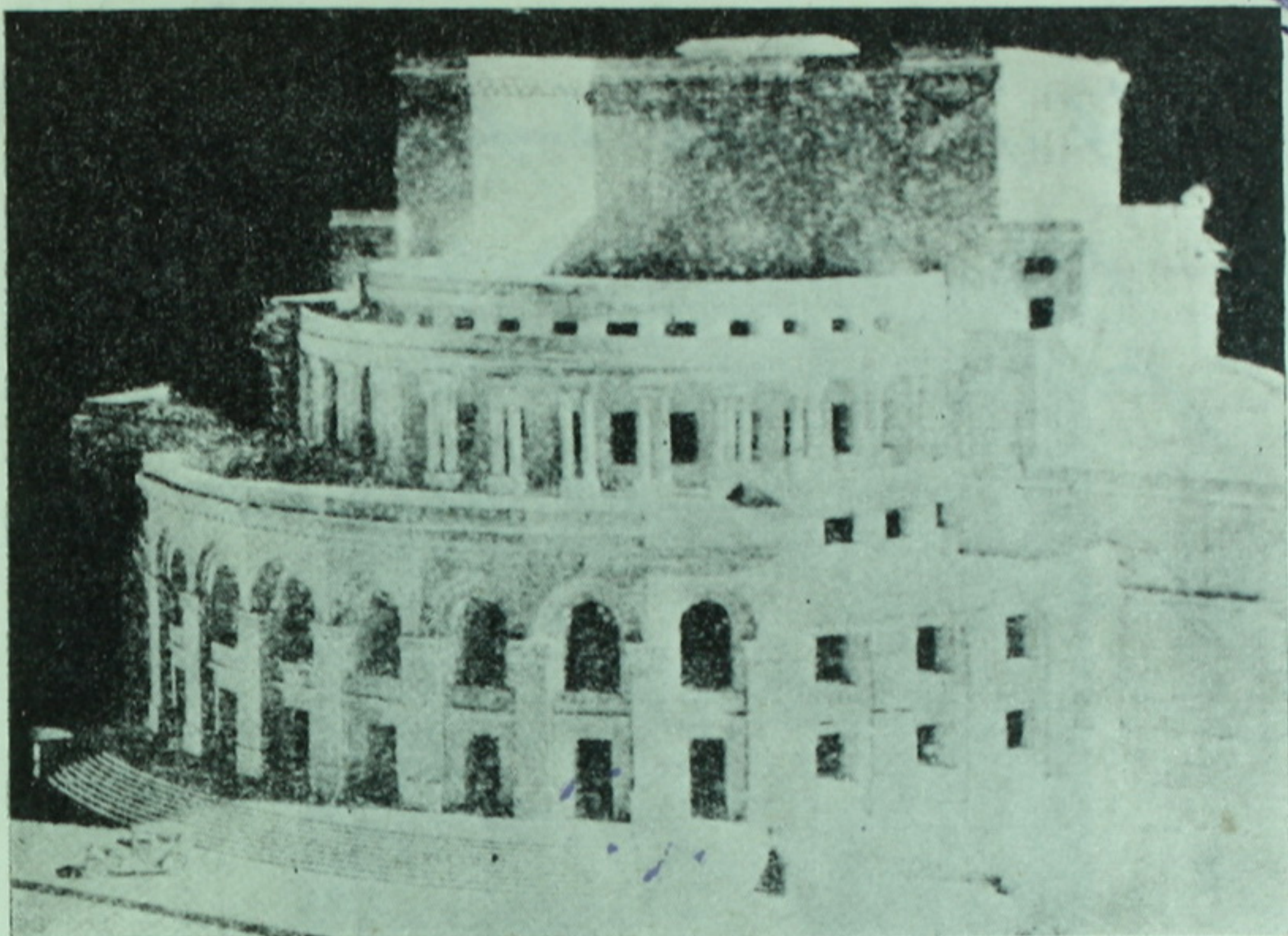
ՏՊԱԳՐ. Ա. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

1936



4-84

493



ԵՐԵՎԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Մախթի՝ ԱԿԱԹ. ԱԼ. ԹԱՄԱՆԵԱՆԻ

ԳԱՌՆԻԿ ՍՎԱԶԼԸԵԱՆ

ՆԵՐԳԱՂՔԸ

ՏՈՒՄ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՐԱՐՈՒՄԸ

(Գաղութահայ հզնաժամային կեանքին)

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՏՊԱԳՐ. Ա. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

1936



86/7-5
11

25/3/37

" հոգ և ի հարկերէ հարկաւորս

իսկից Գործարար Գործարարս
հարկաւորս հարկաւորս հարկաւորս

Գործարար Գործարար

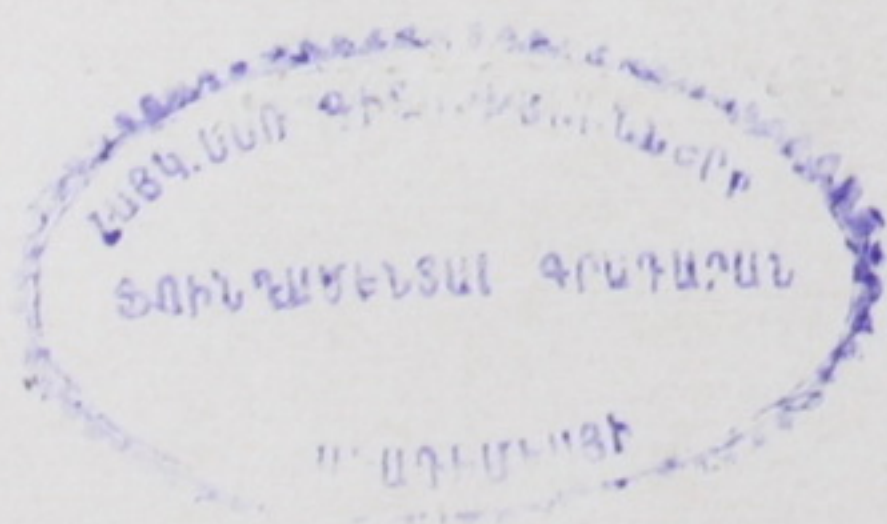
Մայիս. 2 թ. 1936

Ներկայացուածի և արձանագործուածի անուն
իւրաքանչեւ փոխարեանուած է. հեղինակին :
Միայն Հ. Ռ. Ը. Միւսրիսներ իւր թուր Մաս-
նաւորութեամբ արձանագործուած է. ներկայացնել
այս բանաւորս՝ պայմանաւ որ հաստի-
ններ բնակարաններու օրնաւորս և ներ-
գործի գործին շահագործին :

Սեբ. Նիւրսուկէ ի փոխարեան չեմ ներգործ-
րին ստանալու՝ այս գործն կը տրամադրեմ
անոր ի նպատակ :



ԳՐԵԳՐ ԾՈՒՂԱԾՈՒՆ



Յ Ա Ռ Ա Չ Ա Բ Ա Ն

Ազգերու պատմութեան մէջ վերջացող քառորդ դարու շրջանին մանաւանդ, Հայ ժողովուրդի մարտիրոսագրութեան, անոր հոգեւարքի ու մահուան հռնդիւններուն ու օրհասականի գաղարումներուն առջև, սարսափահար ու առանձին խռովքով մը, կանգ պիտի առնէ ապագայ պատմագիրը:

Հայ աշխարհը բովանդակ, խեղդուեցաւ անլուր ու անանուն Ոնիրի մը արիւնի հեղեղներսէն մէջ: Քարացան մարդկութեան ու քաղաքակրթութեան խիղճն ու բանականութիւնը, ուր՝ բարոյականի բոլոր դասական սկզբունքները թաղուեցան ստրկամտութեան, շահամոլութեան ու խաբկանքի մոխիրներուն տակ:

Յանուն քաղաքակրթութեան, իր հերոսական, ասպետական բնազդներէն միայն ներշնչուած, իր երակներուն մէջ շրջող կենսունակութեան, արիւնի յետին բջիջներն իսկ զոհաբերող Հայ ժողովուրդը, այս անգամ ալ առանձին կր մնար իր սև ճակատագրին հետ:

Անդոհանքի ու անստուգութեան հիասթափումէն դժնէացած, բայց անո՛վ իսկ հպարտ հայորդիներ, անվհատ իրենց խոնջէնքին մէջ, իրենց կամքի մրճեայ հարուածներուն տակ խեղդելով անաւոր տառապանքներու արհաւիրքը,

պողպատեայ կամքի ու ստեղծագործ աշխատանքի շողերու ընդմէջէն ճառագայթեցուցին այսօրուայ նոր Հայաստանի, կենդանի ու ապրող իրականութիւնը:

Այդ ապրող իրականութեան մէջ, պողպատեայ ջիղերով ջլապինդ հայորդիներ, իրենց կամքի հզօր թափին մէջ կը խեղդեն անցեալի մահաստուեր մղձաւանջը, որոնք իրենց պանծալի հերոսութեամբը կը կերտեն, կ'ստեղծագործեն մեր հայրենիքը:

Հոն՝ մեր եղբայրներուն կատարած հսկայական յառաջդիմութիւններն ու նուաճումները, հրրճուանքով և հպարտութեամբ կը լեցնեն մեր հայրենատենչ հոգիները ու մենք հիացումով և զմայլանքով կը հետեւինք շինարարութեան և մշակոյթային մարզերու մէջ անոնց կատարած գերմարդկային վերելքին:

Ժամանակակից պատմութեան ու իրականութեան լոյսին տակ, ուրիշ ճամբայ, ուրիշ հորիզոն չկա՛յ հայուն համար, եթէ ոչ՝ դէպի հայրենիք, «ներգաղթ»ի լուսաւոր ճանապարհը, երբ դժբաղդաբար կապարի պէս կը ծանրանայ մեր խղճին վրայ, ու մուրճի հարուածներուն նման կը կոփէ մեր ցաւատանջ հոգիները, գաղթաշխարհի բոլոր ափերուն վրայ ցրուած, մեր տարաբաղդ արիւնակիցներուն սեւ ճակատագրին տխուր արձագանգները:

Պ. Գ. Սվազլըեանի այս հեղինակութիւնը, «Ներգաղթ»ը, որ գաղութահայ ցուրտ իրականութեան ճշմարիտ արձանացումն է, նշդրակի հարուածի մը, բարերար ազդեցութիւնը կը գործէ մեր հոգիներուն վրայ:

Անկեղծօրէն ու բարձրօրէն զնահատելի է յարգելի հեղինակին ստեղծագործութիւնը, որով ապրուած գաղութահայ իրական կեանքի ապրումներով ու մանաւանդ թատրերգութեան ձեւին տակ՝ մեծ ձեռնհասութեամբ ի յայտ կը բերէ նաև՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Հայ տառապանքին ու ներգաղթին ընծայաբերած նախախնամական օգնութիւնը և հայրենաշինութեան հանդէպ ցոյց տուած նուիրումը:

Լ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Որքա՞ն իրաւացիօրէն կ'ողբար մեր տաղանդաւոր բանաստեղծը Վահան Թէքէեան իր մէկ խմբագրականին մէջ անդրադառնալով Ֆրանց Վերֆէլի հեղինակած գործի մասին, երբ կ'ըսէր. «Քսան տարի անցաւ և դեռ չեղաւ Հայ մը որ հայ անհուն ողբերգութիւնը արուեստի կամ ուսումնասիրութեան նիւթ դարձնէր:»

Պ. Գառնիկ Սվազլըեանի թատերական այս գործը սփոփանքի զովարար սարսուռ մը կը պտըտցընէ մեր սրտերէն ներս և լաւագոյն արձագանգը կուտայ Թէքէեանի յուսահատ ճիչին՝ գաղութա-

հայ ներկայ տուայտումի և հոգեկան լճացման շրջանին:

Գեղեցիկ յայտնութիւն մը եղաւ Պ. Սվազլը-
եան եզիպտահայ գրական անապատին մէջ իր այս
արժէքաւոր գործով և արժանի՝ մեր անվերապահ
գնահատումին, երբ նկատի առնենք կենսապայ-
քարի ներկայ անողոք պայմանները որոնց մէջ ան
կ'ստեղծագործէ «Ներգաղթ»ի նման այժմէական
և հոգեցունց այս բիւսը:

Անխառն հիացումով է որ կ'ողջունենք երի-
տասարդ հեղինակին յանդուգն ճիգը գրական այս
դժուարին մարզին մէջ:

ՅՈՎԻԷՓ ԹԸԳԼՐԵԱՆ



Ձեզի՛, ո՛վ ցաւասանջ մայրեր եւ դժբախտ
 փոյրեր, որ ցեղին տառապանքը շալկած դիւ-
 ցազնաբար կը դիմագրաւէ՛ կեանքի դաժան
 հարուածներուն, ձեր աչքերը հայրենի նորա-
 ծագ արեւուն յառած:

Ձեզի՛, ո՛վ որբացած երիտասարդներ, որ
 ձեր ձգտումներուն եւ թռիչքներուն մէջ խափան-
 ուած, հոգեկան ու մտաւոր զրկանքներու մէջ
 տուայտելով հանդերձ՝ հայրենիքի լուսապայ-
 ծառ իրականութեամբը խանդավառ, եւ հոն
 վերադարձի հաւաստով գօտեպնդուած, ձուլուածի
 եւ այլասերումի դէմ մաքառումի շղթայ մըն
 է ձեր կեանքը:

Ձեզի՛, ո՛վ պապեցեական տուներէն եւ ար-
 տերէն արմատախիլ եղած, այժմ ալ գործա-
 զրրկութեան եւ թշուառութեան դառնութիւն-
 ները հաւակող հայրեր, որ ձեր հայրենիքին կա-
 րօտվը կը տոչորիք եւ ներգաղթի ՄԵԾ ՕՐՈՒԱՆ
 կը սպասէ՛ անձկասեւեռ. Ձեզի կը ձօնեմ ձեր
 առօրեայ ապրումներէն փաղուած այս էջերը:

Գ. Ս.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Տիգրան Սարափեան	42	սարեկան
Մարի Սարափեան (Տիգրանի կինը)	35	»
Զուարթ » (» աղջիկը)	14	»
Յակոբիկ » (» զաւակը)	12	«
Այրի Զարուհի Սարափեան (Տիգրանի մայրը)	60	»
Գեղամ Սարափեան (Տիգրանի եղբայրը)	24	»
Սիրանոյս (Գեղամի նշանածը)	20	»
Նուպար (Տիգրանի աշխատակիցը եւ մտերիմը)	35	»
Մուսեղ (» »)	28	»
Արմենակ (» »)	32	«
Արշակ (» »)	30	»
Վահրան (Լրագրավանաւ)	28	»
Գործարանին հսկիչը	50	»
Տօք. Սիմոնեան	48	«
Հ. Բ. Ը. Միուրեան ներկայացուցիչը	42	»
Հ. Բ. Ը. Միուրեան նպաստաբաշխ երկու տիկիներ :		
Գանձիչ մը , Կարմիր Խաչի բժիշկ մը եւ օգնականը ,		
Տղեկ մը եւ գործաւորներ :		



Ն Ե Ր Գ Ա Ղ Թ Ը

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ



Տեսարանը կը ներկայացնէ Բարիզի քաղաքները մեֆենական աշխատանոցի մը բաժնետէկը: Չախ պատին խորքէն անցք մը, որ մուտքն է, իսկ աջ պատին խորքէն ուրիշ անցք մը որ մեֆենացիներու յարկաբաժինը կ'առաջնորդէ: Խորի պատին տակ կայ աշխատանքի երկայն սեղան մը երեք գործաւորի համար: Իսկ անցքերէն ասդին աջ եւ ձախ պատերուն տակ ուրիշ երկու փոքր աշխատանքի սեղաններ մէկ մէկ գործաւորի համար: Չախ սեղանէն աւելի առջեւ՝ կայ աշխատանոցի երկոսանի նստարան մը երկու անձի համար: Պատերուն վրայ կախուած կան մեֆենական գործիքներ կամ կտորներ, ասամաւոր անիւներ եւայլն: Իսկ սեղաններուն վրայ՝ զանազան գործիքներ, մուրներ, խաւօններ, կարկիւն, մէքր եւայլն:

Վարագոյրը բացուելուն՝ աջ կողմէն մեֆենացիներու միօրինակ ժխորը կ'իմացուի անդադար: Խորի սեղանին առջեւ լուռ կ'աշխատին ձախէն սկսեալ՝ Նուպար, Արմենակ եւ Արեակ, կռնակնին աջ դուռին դարձուցած, նոյնպէս դէպի առաջ, ձախ սեղանին առջեւ կ'աշխատի Տիգրան, կռնակը խորքին: Բոլորն ալ գործաւորի կապոյտ զգեստներ հագած, գլուխնին քասքէթ, վրանին, ձեռքերնին մրոտած, մինչ ձախ դուռնէն ներս կը մտնէ Մուսեղ նոյնպէս գործաւորի զգեստներով, քիթը - բերանը եւ ձեռքերը մուրերուն մէջ անհանաչելի, մեֆենական կազմած մը գրկած է, թալով կը յառաջանայ դէպի աջ կողմի սեղանը որ իրն է ու անոր առջեւ վար կը դնէ ձեռքի ծանրութիւնը:

բելով շփոթած կ'սկսի գործի : Ներս կուգայ հսկիչը
բարձրահասակ , փոքր մօրուֆով եւ ակնոցով որուն սեւ
քօրտօնը փովեն վար կախուած է , գլուխը գործի քաս-
քէթ եւ վեհերոս ու ֆննական նայուածք մը պսցնելով
բոլորին վրայ դանդաղ ֆայլերով կ'անցնի մեֆեմաներու
բաժինը եւ կ'անհետի . պահիկ մը լուռ բոլորն ալ
գլուխնին ծռած կ'աշխատին) :

ՆՈՒՊԱՐ (Լուսթիւնը խզելով եւ առանց գլուխը
գործէն վեր առնելու) — *Տիգրան* :

ՏԻԳՐԱՆ (Նոյնպէս աշխատելով եւ առանց գլուխը
վերցնելու) . — *Հրամայէ՛ք* :

ՆՈՒՊԱՐ . — Այս առաւօտ գործի գալու միջոցիս
Գարեգինին հանգիպեցայ : Խեղճ տղան , տեսնես ա՛յն-
պիսի խղճալի վիճակ մը ունէր . . . :

ՏԻԳՐԱՆ (Ձարմացած) . — *Ի՞նչպէս . . . :*

ՆՈՒՊԱՐ (Տրտմօրէն) . — Վրան գլուխը պատըռ-
տած եւ կօշիկները մաշած . . . ոտքին մատները գուրս
թափած , գունատ . . . նիհար :

ՏԻԳՐԱՆ (Մտահոգ) . — *Ի՞նչ կ'ըսես . . . խեղճ
Գարեգին :*

ՆՈՒՊԱՐ (Շաւուռակելով) . — *Եւ աղաչեց , պա-
ղատեցաւ որ իրեն համար գործ մը ճարենք , չոր հացի
մը դրամ շահելու համար :*

ՏԻԳՐԱՆ (Հետաքրքիր) . — *Բայց ի՞նչպէս եղաւ որ
գործէն հանեցին զինքը :*

ՆՈՒՊԱՐ (Տաժանելիօրէն) . — *Չի հանեցին . . . ինք
պարտաւորուած ձգեց գործը :*

ՏԻԳՐԱՆ (Ձարմացած) . — *Եւ ինչո՞ւ . . . :*

ՆՈՒՊԱՐ . — Գիտես որ հայելիներու պատրաս-
տութեան գործին մէջ կ'աշխատէր . . . որով հայելիներ
կ'իտուածելու համար գործածուած եռացած սնդիկին
մուխը քայքայեց իր առողջութիւնը . . . մշտնջենապէս
թոյնով ծանրաբեռնուած միջոցորտի մէջ շնչելը քան-

դեց, թունաւորեց իր թոքերը...: Ասկէ ամիս մը առաջ աշխառելու միջոցին յանկարծ գլխու պտոյտ մը կ'սւնենայ... գետին կ'իյնայ և բերնէն առատ արիւն կը հոսի...: Զինք հիւանդանոց կը փոխադրեն, հոն տասը օր մնալէ յետոյ՝ դուրս ելած միջոցին բժիշկները խստիւ կ'արգիլեն իրեն, առաջուան գործը շարունակել... (Պահիկ մը լուելէ ետք յաւսահաս ձայնով) Եթէ խեղճը շարունակել ալ ուզէր՝ շէր կրնար... քանի որ իրեն տեղը ուրիշ մը գործի առած էին արդէն:

ՏԻԳՐԱՆ (Տրամուքեամբ). — Խեղճ Գարեգին... (ու յանկարծ) կարծեմ զաւակներ ալ ունի:

ՆՈՒՊԱՐ (Ընկնուած). — Երեք հատ... ամէնէն մեծը ութը տարեկան:

ՏԻԳՐԱՆ (Սահմուկած). — Երեք հատ զաւակ... ի՞նքը... և կ'ի՞նը... հինգ հոգի... որոնք ապրուստ կ'ուզեն:

ՆՈՒՊԱՐ (Վրայ տալով), — Ծի'շտ այդպէս վերջացուց իր պատմութիւնը... լալու չափ տխուր էր... և աղաչեց, թախանձեց որ իրեն գործ մը ճարենք այստեղ:

ՏԻԳՐԱՆ (Սրտագին եւ միտք աչերը առանց գործին վրայէն վերցնելու). — Երանի՛ թէ կարելի ըլլար հոս իրեն գործ մը ճարել... բայց... ինչպէ՞ս... քանի որ մե՛նք ալ գործէ հանուելու սպառնալիքին տակ կը գտնուինք այստեղ... բայց ես պիտի ջանամ գործ մը գտնել իրեն:

ՆՈՒՊԱՐ (Հոգածու եւ առանց աչերը գործին վրայէն վերցնելու). — Եւ արժանի՛ է այդպիսի աջակցութեան մը, շատ ազնիւ նկարագրի տէր աղայ է: Որքա՞ն երախտապարտ պիտի ըլլայ ձեզի, եթէ կարողանաք գործ մը ճարել իրեն:

ՏԻԳՐԱՆ (Վնուակաճ). — Այո՛, այո՛, ջանք չի պիտի խնայեմ, որովհետեւ առաջին օրէն որ ծանօ

Թացոյ իրեն հետ՝ իր քաղցր վերաբերումը համա-
կրանքս գրաւեց։ Շա՛տ ընկերասէր տղայ է։

ՆՈՒՊԱՐ (Կորովի շեշով) . — Շատ ալ հայրենա-
սէր . . . :

(Այս միջոցին հսկիչը վերադարձած է մեքենաներու
յարկաբաժինէն եւ ներս մտնելով կը կանգնի Տիգրանին
եսելը, քիչ մը հեռուն։ Նուպար եւ Տիգրան չեն նմա-
րած հսկիչը եւ կը շարունակեն խօսակցիլ) :

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՀՍԿԻՉԸ

ՏԻԳՐԱՆ (Խօսակցութիւնը շարունակելով) . — Եթէ
չեմ սխալիր երեք տարի առաջ Նուպարաչէնի և ներ-
գաղթի հանգանակութեանց երկու հարիւր ֆրանք ար-
ձանագրուեցաւ։

ՆՈՒՊԱՐ (Խանդավառ) . — Հի՛նգ հարիւր . . . :

ՏԻԳՐԱՆ (Ոգեւորուած) . — Հի՛նգ հարի՞ւր . . . :
(Զարմանօք) Բայց օրավարձքով ապրող ընտանիքի հայր
է, ինչպէ՞ս կարողացաւ տալ այդ գումարը։

ՆՈՒՊԱՐ . — Բարեկամէ մը փոխ առաւ և հետըզ-
հետէ վճարեց։

ՏԻԳՐԱՆ (Հիացած) . — Ի՛նչ վեհանձնութիւն . . .
ուրեմն ներգաղթը եթէ սկսի ինքն ալ մեզի պիտի ըն-
կերանայ։

ՆՈՒՊԱՐ (Ոգեւորութեամբ) . — Արձանագրուա՛ծ է
արդէն։

ՏԻԳՐԱՆ (Խանդավառուած ետին դառնալով) . —
Արձանագրուա՞ծ ալ է (Հսկիչը նմարելով յանկարծա-
կիի եկած գործին կը նայի)։

ՆՈՒՊԱՐ . — Այո՛։

ՀՍԿԻԶԸ (Կեսամբական՝ Տիգրանին) . — Դեռ երկար պիտի տեւէ՞ ձեր այս փոխասացութիւնը :

ՏԻԳՐԱՆ (Նկուն՝ հսկիչին նայելով) . — Կարծեմ ձեզի մնաս մը չունի :

ՀՍԿԻԶԸ (Խիս) . — Բայց բարեկամս, հոս աշխատելու համար եկած էք և ոչ թէ խօսակցելու :

ՏԻԳՐԱՆ (Համոզիչ) . — Կը տեսնէք որ կ'աշխատիմ արդէն :

ՀՍԿԻԶԸ (Դժգոհ) . — Գրեթէ կէսօր է արդէն և առտուընէ ի վեր երկու կտոր լմնցուցած էք միայն :

ՏԻԳՐԱՆ (ձգնելով) . — Եւ գոհ չէ՞ք :

ՀՍԿԻԶԸ (Կտուկ) . — Բնականաբար ո՛չ :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ինձմէ առաջ Բիէռը կ'աշխատէր այս գործը և մինչև կէսօր երկու կտոր իսկ չէր կրնար լմնցնել :

ՀՍԿԻԶԸ (Անդրդուելի) . — Ատիկա պատճառ մը չէ՛ որ դուն անկէ աւելի չարտադրես : Դուք արեւելք, ցիւներդ աւելի չարքաշ էք և պէտք է որ աւելի արագ աշխատիք :

ՏԻԳՐԱՆ (Զսպուած) . — Որպէսզի նուազ վարձատրուինք :

ՀՍԿԻԶԸ (Վճռական) . — Ատիկա արդարացում մը չէ :

ՏԻԳՐԱՆ (Բռնագբօսիկ) . — Իրաւունք ունիք (Գլուխը կը կախէ եւ կը շարունակէ աշխատիլ) :

ՀՍԿԻԶԸ (Պահ մը ջղագրգիռ Տիգրանը դիտելէ յետոյ, կ'երթայ նուպարին քով եւ կ'սկսի գործը ֆննել, անկիւնաչափով գործին ուղղութիւնը փնտելով: Յետոյ սեղանին վրայէն մեքենայի կտր մը վերցնելէ եւ ֆննելէ յետոյ նուպարին ցոյց տալով) . — Այստեղ փոքր ինչ ծռռռութիւն կայ : (Մուրճը առնելով կը ջանայ շփել: Ու յանկարծ նուպարին) . — Եւ յետոյ ձեզի ըսի անգամ մը թէ ծակուած մասերը աւելի ողորկ պէտք է ընել :

Հարկ չիկայ փիլիսոփայ ըլլալու այսքան պարզ բան մը միտք պահելու համար: (Վերի գործողութեանց ընթացքին մէկ երկու ուրիշ գործաւորներ մեքենաներու կտրներ, ձողեր եւայլն կը փոխադրեն մէկ դուռնէն միւսը անցնելով):

ՆՈՒՊԱՐ (Ուշադիր). — Շատ լաւ, ձգեցէ՛ք որ յղկեմ:

ՀՍԿԻԶԸ (Շեշտակի). — Այո՛, յղկեցէ՛ք և խնամքով: Հայկական եկեղեցիի մոմակալներ չեն շինածներդ այլ՝ մեքենայի կազմածներ: (Այս միջոցին կեսօրուան դադարի զանգը կը հնչէ ներսէն՝ մեքենաներու յարկաբաժինէն: Մեքենաներու ժխորն ալ հետզհետէ կը դադրի: Հսկիչը շարունակելով եւ դեպի ձախ դուռը յառաջանալու ձեւով՝ կտրուկ:). — Երբոր լմցնէ՛ք յանձնելէ առաջ կ'ուղեմ տեսնել զանոնք:

ՆՈՒՊԱՐ (Համակերպած). — Շատ լաւ:

(Հսկիչը դուռս կ'ելլէ:)

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԱՌԱՆՑ ՀՍԿԻԶԻ

ՏԻԳՐԱՆ (Զսպուած սրճեղութեամբ ձեռքի խարտոցը մէկդի նետելով՝ ինքնիւրեն). — Սարսափելի գրուածեան մատնուած ենք բոլորս ալ: Իրարու ցաւերու մասին խօսիլն ալ արգիլուած է այստեղ: (Եւ սեղանին սակէն ճաշի ծրարը առնելով կուգայ դեպի առաջ եւ գէտին կը նստի ճաշելու համար: Նոյնպէս Մուշեղ, Արմենակ, Նուպար եւ Արեակ կը ձգեն գործերնին եւ սեղանին սակէն իրենց ճաշի ծրարները առնելով կուգան նստիլ:)

ՄՈՒՇԵՂ (Դեռ չի նստած՝ ժպտելով Նուպարին, որ

իր մօտը կանգնած է) . — Ի՞նչ է եղեր Նուպար . . .
հայկական եկեղեցիի մոմակալներ կ'ըսէր կոր չի կրցի
հասկնալ :

ՆՈՒՊԱՐ (Անտարբեր) . — Ձգէ՛, եղբա՛յր . . . չար-
ժեր խօսիլ : Երբ խաչակիրներու ժամանակ օգնու-
թեան հասանք իրենց, երեք հազար պարկ ցորեն և
և վեց հարիւր պարկ ապուխտ ղրկեցինք՝ աղէկ մար-
դիկ էինք, իսկ հիմա . . . :

ՄՍԻՇԵՂ (Կասակելով) . — Անոնք հիմա ալ շատ
կը սիրեն ապուխտը . . . :

ՆՈՒՊԱՐ (Խնդալով) . — Այն ատենէն վարժուած
են . . . :

(Բոլորը կը խնդան եւ կը նստին դեպի յառաջա-
մասը, գեսնին վրայ կես օրջանակ մը կազմելով, աջէն
սկսելով՝ նախ՝ Արեակ, յետոյ՝ Արմենակ, Մուշեղ, Նու-
պար, Տիգրան :

ՏԻԳՐԱՆ (Տեսնելով որ եղբայրը կ'ուշանայ գալ
կ'երթայ աջ դրան առջեւ, մեքենաներու յարկաբաժինէն
զայն կանչելով) . — Եղբա՛յր . . . Գեղա՛մ . . . ճաշի ե-
կուր . . . (Կը վերադառնայ եւ տեղը նստելով կը պա-
րաստուի նաեւ : Նուպար, Արմենակ եւ Արեակ ծրարները
բացած են եւ կը նաեւն : Ներս կուգայ Գեղամ :

Տ Ե Ս Ի Լ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԳԵՂԱՄ

ԳԵՂԱՄ (Դեպի եղբայրը կը յառաջանայ եւ անոր
հով, ծայրը կը նստի ու յանկարծ Մուշեղին մօտս
դիմքը կը նսմարէ ու կասակելով) . — Այսօր նորէն
կը ճառագայթես կոր, Մուշե՛ղ . . . (Խնդալով) Ձե՞ս դի-
տեր որ Բարեկենդանին երկա՛ր ժամանակ կայ տա-
կաւին :

ՄՈՒՇԵՂ (Սրճնեղած) . — Դեռ ասիկա բան մը չէ
Գեղամ, մուրերը վար տալու ատեն վիճակս տեսնե-
լու էիր :

ԳԵՂԱՄ (Զարմացած, ժպտուն) . — Ո՞ր տեղի մու-
րերը :

ՄՈՒՇԵՂ (Շարժումով մը) . — Ծխնելոյզին բերնի
մուրերը :

ԳԵՂԱՄ (Զարմանքով) . — Հէ՞ . . . մինչեւ հո՞նք բարձ-
րացար :

ՄՈՒՇԵՂ (Ողորմուկ) . — Երբ կը պահանջեն . . . :

ԳԵՂԱՄ (Զմայլագին) . — Շիտակը Մուշե՛ղ. բա-
ւական ամուր սիրտ ունիս եղեր . . . :

ՆՈՒՊԱՐ (Խանդավառ Մուշեղին ուսին զարնելով) .
— Անշուշտ . . . գաւառի զաւակ է . . . : (Կը խնդան) :

ՏԻԳՐԱՆ (Գեղամին հետ միասին ուտել սկսելով) . —
Գիշերուան համար բան մը ուզեցի՞ն տունէն :

ԳԵՂԱՄ . — Այո՛ , հաց և չաքար ուզեցին :

(Մուշեղ որ սրճնեղ կ'երեւի եւ դեռ չէր բացած
ծրարը՝ բանալու ստեն յանկարծ կ'զգայ որ կօշիկին մե-
ջի գամը կը նեղէ. կը հանէ կօշիկը եւ մուրն մը առ-
նելով կը նստի երեսը դեպի ձախ դուռը եւ կ'սկսի գա-
մը կոտրել: Ներս կուգայ լրագրավաճառ Վահրամ քե-
ւին տակ «Ապագայ» թերթեր, ձախ սրունքը կտրած է,
անթացուպով կը փախէ:)

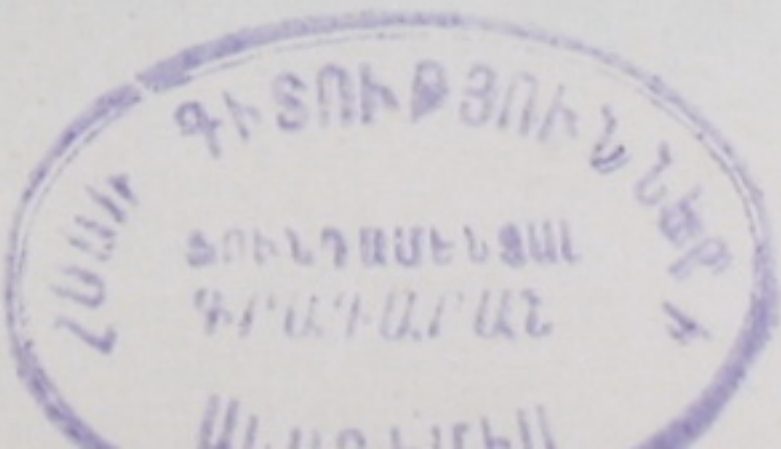
Տ Ե Ս Ի Լ Շ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ (Ներս մտնելով ժպտագին) . — Բարե՛ւ
ձեզ հայրենակիցներ . . . բարի ախորժակ :

(Ամենքն ալ բացի Արեակէն) . — Բարե՛ւ Վահրամ,
բարի՛ եկար, հրամմէ՛ :

Ներգաղթը



ՎԱՀՐԱՄ (Տիգրանին, Պեղամին, Նուպարին, Մու-
շեղին եւ Արմենակին մէյ մէկ թերթ կուսայ. կը վնա-
րեն: Արեակին մօտենալով). — Այսօր հատ մը տա՞մ
ձեզի . . . :

ԱՐՇԱԿ (Կսրուկ). — Ո՛չ, ես քու թերթիդ պէտք
չունիմ, ես թերթ ունիմ:

ՎԱՀՐԱՄ (Բարեմոյն). — Հոգ չէ, այսօր ալ հատ
մը ասկէ առէք, բան չէք կորսնցներ:

ԱՐՇԱԿ (Բարկութեամբ). — Ձեմ ուզեր ըսի, կոր-
սուէ՛, ուրիշներուն տուր, աս ի՞նչ աներես մարդ ես
դուն, պարապ տեղը չէ որ Աստուած պատիժդ տուեր
է . . .

ՎԱՀՐԱՄ (Համակերպած). — Լա՛ւ, լա՛ւ, մի՛
բարկանար, ահա կ'երթամ (Դուրս կ'ելլէ):

Տ Ե Ս Ի Լ Վ Ե Ց ԵՐ Ո Ր Դ ՆՈՅՆՔ ԱՌԱՆՑ ՎԱՀՐԱՄԻ

ՏԻԳՐԱՆ (Վահրամին դուրս ելլելուն պէս կէս մը
դէպի Արեակը ծռելով՝ գայթակղած). — Ինձի նայէ,
Արշա՛կ, կ'զգուշացնեմ քեզ որ ուրիշ անգամ այդ-
պէս նախատինքով չի խօսիս այդ տղուն . . . որով-
հետեւ երբ դուն գապարեներուն մէջ սափսիօն կը
նուագէիր և պարուհիները կը զուարճացնէիր, այդ
տղան ատաղձի գործարանին մէջ չարաչար կ'աշխա-
տէր իր ճակտին քրտինքովը մայրը ապրեցնելու հա-
մար . . . և իր պարտականութեանը ընթացքին մեքե-
նական սղոցին զոհ տուաւ իր սրունքը . . . կարծեմ հոս
ծիծաղելիք և այսպանելիք բան չի կայ:

ԱՐՄԵՆԱԿ (Ձայնակցելով). — Ընդհակառակը . . .
կարեկցութեան արժանի է իր վիճակը . . . :

ՆՈՒՊԱՐ (Ցաւելով). — Խեղճը . . . տակաւին երի-
տասարդ ալ է:

ՏԻԳՐԱՆ (Խորդաւոր) . — Երիտասարդ կամ ծեր . . .
կեանքի դաժան օրէնքը երկուքն ալ հաւասարապէ՛ս
կը հարուածէ . . . :

(Տիգրան, Գեղամ, Նուպար եւ Արմենակ թէ կը ճա-
շեն եւ թէ թերթերը ծունկերնուն վրայ կամ գետինը
դրած աչիք կ'անցնեն : Ձախ դրան մէջ կ'երեւի Սիրա-
նոյ՛ւ, կիսովին ներս ծռած՝ ժպտելով :))

ՄՈՒՇԵՂ [(Որ տակաւին դրան կողմը դարձած կօ-
շիկովը զբաղած է՝ յանկարծ Սիրանոյ՛ւը նշմարելով) —
Գեղա՛մ, նշանա՛ծդ (Բոլորն ալ դրան կողմը կը դառ-
նան :)

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Օ Յ Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՍԻՐԱՆՈՅՇ

ԳԵՂԱՄ (Թերթը ձգած դէպի Սիրանոյ՛ւը անապա-
րելով սիրալիր ժպիտով) : — Բարե՛ւ, Սիրանո՛յլ . . .
(Ձեռքը կը բռնէ) :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ներս մտնելով՝ խանդավառ լեզուով)
— Բարե՛ւ, Գեղա՛մ . . . (Միւսներուն) Բարե՛ւ ձեզ . . .
Բարե՛ւ, պարոն Տիգրան :

(Մուսեղ, Արմենակ եւ Արօակ) . — Բարե՛ւ, Օ-
րիորդ :

ՆՈՒՊԱՐ (Ծանօթ լեզուով) . — Բարե՛ւ, Օրիորդ Սի-
րանոյլ . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Հա՛, բարե՛ւ, Սիրանոյլ :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Տիգրանին) . — Ի՞նչպէս են տունէն,
բոլորն ալ լա՞ւ են . . . :

ՏԻԳՐԱՆ . — Շնորհակալ եմ, ամէնքն ալ հան-
գիտ են . . . երէկ գիշեր սպասեցինք, ինչո՞ւ չե-
կաք :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Այո՛, անհրաժեշտ կարելիքներ ու-

նէի, չի կրցայ գալ... բայց այս գիշեր պիտի գամ... :

ՏԻԳՐԱՆ. — Այո՛, կ'սպասենք... :

ԳԵՂԱՄ (Գորովագիւն). — Բարի եկար, Սիրանոյշ...
այս ի՞նչ անակնկալ...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Եկայ տեսնելու համար թէ կիրա-
կի օր Սէնի եղերքը քաշուած լուսանկարնիս յաջող
եղած է... :

ԳԵՂԱՄ (Ձեռքէն փաշելով՝ խանդակաթ). — Հաւ,
եկուր նստիր որ ցուցնեմ...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Բայց շատ չի պիտի նստիմ...
թրիքօներու մեծաքանակ ապսպրանք մը եկած է...
բոլորս ալ կանուխ պիտի վերադառնանք աշխատա-
նոց որպէսզի հասցնենք :

ԳԵՂԱՄ (Սիրազեղ). — Հոգ չէ... տակաւին կա-
նուխ է... (Սիրանոյշին ձեռքէն փաշելով կուգան եւ
յառաջամասը դրուած նստարանին վրայ փոկ փոկ կը
նստին)

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Հետաքրքիր). — Տո՛ւր լուսանկարը Գե-
ղամ որ տեսնեմ ի՞նչպէս եղած է...

ԳԵՂԱՄ (Կատակելով). — Աւելի լաւ է որ չի տես-
նես... բնա՛ւ չէ յաջողած :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Յուսաբեկ). — Չէ՛... :

ԳԵՂԱՄ (Լուսանկարը գրպանէն հանելով եւ ցոյց
տալով). — Տե՛ս... ի՞նչ հիանալի է... :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ձմայլած). — Իսկապէ՛ս... (խնդա-
լով). — Ի՞նչ աղուոր է... հեռաւոր պարտէզներն
ալ կ'երեւան կոր... :

ԳԵՂԱՄ (Կատակելով). — Կը տեսնե՞ս... Սիրա-
նոյշ... դուն ինձմէ աւելի գեղեցիկ եղած ես :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ժպտաղեմ). — Չարաճճի... ամէն
բանի մէջ կատակել կը սիրես : (Աղաչական). — Ինձի
տո՛ւր Գեղամ ասիկա... կ'ուզեմ քովս ունենալ և
երբեմն վրան նայիլ :

ԳԵՂԱՄ (Միշտ կատակելով) — Որպէսզի կարօտդ
տունես . . . :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Գորովագին) . — Ինչո՞ւ է . . . : (Յան-
կարծ հոգածու) . — Բայց ճաշդ կեր Գեղամ . . . ճաշդ
մոռցար :

ԳԵՂԱՄ . — Կարեւորութիւն չունի . . . Ես վերջն
ալ կը ճաշեմ :

ՆՈՒՊԱՐ (Կատակելով) . — Հոգ մի՛ ընէք . . . Օ-
րիորդ Սիրանոյշ, անիկա ձեր ներկայութեամբն ալ կը
կշտանայ . . . :

ՏԻԳՐԱՆ . — Այնպէ՛ս է . . . սիրոյ մէջ անօթու-
թիւնը չի փնտռուիր . . . :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Անդրդուելի) . — Ո՛չ, ո՛չ Գեղամ,
կ'աղաչեմ . . . Ելիր ճաշդ ըրէ չեմ ուզեր որ իմ պատ-
ճառովս անօթի նստիս :

ԳԵՂԱՄ (Սիրալիր) . — Դուն ալ մեղի հետ պիտի
ճաշե՞ս . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Շատ շնորհակալ եմ . . . Ես ճաշե-
ցի եւ այնպէս եկայ :

ԳԵՂԱՄ (Համակերպած) . — Շատ լաւ . . . քանի
որ դուն ճաշած ես արդէն . . . (Եղբօր բովը կը նսի
եւ կ'սկսի ճաշել) :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Այո՛, այդպէս . . . թէ կը ճաշէք՝
եւ թէ միասին կը խօսակցինք . . . (Պայուսակին մեջէն
ձեռագործ մը հանելով կ'սկսի ասեղով աշխատիլ) :

(Մուտեղ կօշիկին շկոսուքը նոր վերջացուցած է :
Կը քակէ ծրարը որուն մեջ կայ երկու շերտ հաց, թուղ-
թի մեջ կտոր մը պանիր՝ եւ խոտոր սոխ մը որ բռնեց-
բովը կ'սկսի ճգմել) :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Հեգնելով) . — Է՞ . . . Մուշեղ . . . այ-
սօր դարձեա՞լ պանիր հաց է ճաշդ :

ՆՈՒՊԱՐ (Կատակելով) . — Նաեւ սո՛խ . . . իր բո-
ւո՛ր կերակուրներուն անբաժան ընկերը . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Աղաչաւոր). — Այդպէս մի՛ ըսէք...
մեզք է տղան... կը վիրաւորուի...

ԳԵՂԱՄ (Ժպտելով). — Ոչ... ան մեր կատակներէն
չ'ազդուիր... գիտէ որ մենք զինքը եղբօր պէս
կը սիրենք...

ՄՈՒՇԵՂ (Ցաւագին). — Ի՛նչ ընեմ եղբայր...
բոլորդ ալ գիտէք որ օրական առաժս ութը ֆրանք
է... պէտք է որ ուտելիքիս... սենեակիս... հա-
գուստ-կապուստիս... բաւեցնելէն ետք՝ բան մըն ալ
աւելցնելով Սուրիա քրոջս զրկեմ... խեղճը այրի է...
տարի մը կայ որ ամուսինը մեռաւ... և հիմա եր-
կու փոքրիկներովը նեղ դրութեան մատնուած է...
(ճառաչելով) ա՛խ... եթէ ես ալ չ'օգնեմ իրեն՝ բո-
լորովին պիտի շուարի խեղճը...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Կարեկցութեամբ գլուխը շարժելով). —
Խեղճ Մուշեղ:

ՄՈՒՇԵՂ (Շարունակելով). — Դեռ երկու շաբաթ
առաջ յիսուն ֆրանք զրկեցի... Ի՛նչ ընեմ... երա-
նի՛ թէ կարողանայի աւելին ընել... որովհետեւ պար-
տական եմ իրեն... (փղձկելով) փոքրիկ տարիքէս որբ
մնացած եմ... և ինքը լուացարարութեամբ խնամած
մեծցուցած է զիս: (Աչքերը կը սրբէ):

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Սրագին). — Ապրի՛ս Մուշեղ... շատ
բարի քոյր մը ունիս եղեր...

ԳԵՂԱՄ. — Ինքն ալ բարի սիրտ ունի որ քրոջը
զոհողութիւնները փոխարինել կը ճգնի...

ՏԻԳՐԱՆ (Զգածուած). — Այո՛... (առջեւի ծա-
րէն շերտ մը մօրթաւել կը դնէ Մուշեղին առջեւ):

ՄՈՒՇԵՂ (Քաղցր). — Կերէ՛ք, կ'աղաչեմ... ձերն
ալ շատ չէ արդէն...

ՏԻԳՐԱՆ (Մտեմալան). — Է՛... հոգ չէ... հոս
ձերը մերը չիկայ... այս հացը բոլորս միատեղ շա-
հած ենք:

ՄՈՒՇԵՂ. — Շնորհակալ եմ...: (Կ'սկսի ունել):

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Հեսաֆրիփր). — Ներգաղթի մասին
քարի լուր մը կա՞յ Գեղաս, թերթին մէջ:

ԳԵՂԱՄ. — Ձեմ գիտեր... տակաւին չի կար-
գացի: (Թերթը առջեւն է, աչքովը կ'սկսի փնտռել):

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Շարունակելով). — Աշխատանոցի ըն-
կերուհիներէս շատեր ներգաղթի սկսելուն կ'սպասեն
և այդ մասին կը հարցնեն ինծի շարունակ...

ՆՈՒՊԱՐ (Ոգեւորուած). — Ուրախալի է որ հայ
կիներն ալ մեծապէս կը հետաքրքրուին իրենց հայ-
րենիքովը...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Համոզուած շեշտով). — Անշուշտ...:

ԳԵՂԱՄ (Աչքերը միշտ քերթին վրայ). — Բայց այ-
սօր ալ ներգաղթի մասին լուր մը չ'երեւիր թերթին
մէջ...:

ՏԻԳՐԱՆ (Նոյնպէս քերթին վրայ փնտռելով). —
Այո՛, այսօր ալ այդ մասին լուր մը չի կայ:

(Արդէն Նուպար, Մուսեղ եւ Արմենակ ալ թէ կ'ու-
նեն եւ թէ իրենց քերթին հետեւելու վրայ են):

ԱՐՄԵՆԱԿ (Միամիտ խնդուով). — Կարգացի՞ք
ոճիր-արկածը: (Կը կարդայ). — Ժիւլիէն անուն երի-
տասարդ մը Մարիօն անուն աղջկան: մը սիրահարուած
էր և կ'ուզէր ամուսնանալ... բայց նիւթական մի-
ջոցներէ զուրկ ըլլալուն յոյսը դրած էր Ամերիկա բը-
նակող մօրաքրոջ ժառանգութեանը վրայ որ յիսուն
հազար տոլարի կը հասնէր: Երիտասարդը երբ տեղե-
կացաւ թէ մօրաքոյրը իր հարստութիւնը իր խափշիկ
սպասուհիին կտակեր է՝ յուսահատութենէն անձնաս-
պան եղաւ...: (Կը խնդայ. միւսներն ալ կը ժպտին):

ՏԻԳՐԱՆ (Աչքերը քերթին վրայէն վեր վերցնելով
Արմենակին՝ լուրջ). — Այդ չէ որ կը հետաքրքրէ
զիս... երբ գաղութահայութեան առօրեայ կեանքը

ոճիրարկած մըն է ինքնին լուռ ողբերգութիւններու . . . :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Իմաստակօրէն) . — Ես առաջին անգամ այս բաժինը կը սիրեմ կարգալ հասկնալու համար թէ ո՞վ զով սպաններ է , ո՞վ զով կողոպտեր է . . .

ԳԵՂԱՄ (Վնուական) . — Ես ալ թերթը ձեռքս առածիս պէս՝ կամ ներգաղթի մասին լուր մը կը փնտռեմ՝ և կամ Հայաստանի բաժինը կը կարգամ հասկնալու համար թէ հայրենիքիս մէջ ի՞նչ նոր շինութեան հիմերը դրուած են և կամ ի՞նչ նոր նուաճումներ կատարուած են . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Որ Գեղամին ուսին վրայէն ծռած քերթին կը հետեւի՝ ձայնակցելով) . — Անշուշտ . . . :

ՏԻԳՐԱՆ (Գոհունակութեամբ) . — Հարկա՛ւ , ա՛յդ է էականը մեզի համար . . .

ԳԵՂԱՄ (Խանդավառութեամբ) . — Ահաւասիկ . . . (կ'սկսի կարդալ) . — Հայաստանի ելեքտրական արտադրութիւնն է ութը հարիւր հազար քիլովատ կամ մէկ միլիոն ձիու ուժ : Այս ուժին քառասուն երկու հազար քիլովատը Ձորագետի կայանինն է : Երկրորդ հըսկան՝ Քանաքեռը՝ ութսուն ութը հազար քիլովատ պիտի ունենայ : Այդ երկու կայաններուն միացեալ ուժն է մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար քիլովատ կամ մօտ հարիւր վաթսունըհինգ հազար ձիու ոյժ : (Արմենակին ուղղելով) . — Ահա թէ ի՞նչ բան կը հետաքրքրէ զիս . . . :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Խայտալով) . — Հիանալի է . . . հիանալի . . . :

ՏԻԳՐԱՆ (Գոհունակութեամբ) . — Պռավօ՛ . . . :

ՆՈՒՊԱՐ . — Ի՞նչ մեծ յառաջդիմութիւն . . . :

ՄՈՒՇԵՂ (Ուսելով եւ պիտ պիտ մտիկ ընելով՝ զարմացած) . — Պռավօ՛ . . . :

(Արմենակ անտարբեր գլուխը վեր կ'առնէ եւ դարձ-

եալ թերթով կ'զբաղի: Իսկ Արեալ գրպանէն պրակ մը պատմութեամբ հանելով մեկուսի դարձած կը կարդայ):

ՆՈՒՊԱՐ (Յանկարծ). — Ասիկա ալ կարգացի՞ր, Գեղամ...

ԳԵՂԱՄ (Հետաքրքիր). — Ո՞ր մէկը...

ՆՈՒՊԱՐ (Կարդալով). — Շնորհիւ նախնական կրթութեան լայն տարածման, այժմ երկրում տիրում է կատարեալ գրագիտութիւն: Առաջ, այսինքն 1918էն 1920ի շրջանում անգրագիտութիւնը կազմում էր 100ին 90: Այժմ գոյութիւն ունին 1197 նախնական և միջին դպրոցներ 222,400 աշակերտներով. նախորդ շրջանի 4700 աշակերտների փոխարէն: Իսկ նախադպրոցական հասակի կրթական հաստատութիւնները (մանկապարտէզները և մանկական հրապարակները) զբաղեցնում են 79,600 երախաներ...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ուրախ քովնսելով). — Երախաներուն համար ալ, Աստուած իմ... երբ հոն երթանք ի՞նչ երջանկութիւն...:

ՄՈՒՇԵՂ (Խանդավառուած). — Կեցցե՛ս, Նուպար...

ՆՈՒՊԱՐ (Աւելի ոգեւորուած). — Կեցէ՛ք... դեռ կայ... (Շարունակելով կարդալ). — Այժմ գոյութիւն ունին 47 արուեստագիտական և բանուորական դըպրոցներ (տեխնիկում) 10,228 ուսանողներով որոնք արդէն իսկ շրջանաւարտ ըրած են 4000 մասնագէտներ...: (Պոհունակութեամբ վար կը դնէ թերթը):

ՄՈՒՇԵՂ. — Օ՛, հօ... սքանչելի՛ է...

ԳԵՂԱՄ (Զմայլած). — Ի՞նչ հսկայ յառաջդիմութիւն...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Խայտալով եւ ձեռները իրար զարնելով). — Ա՛խ, ե՞րբ պիտի երթանք, Աստուած իմ, ե՞րբ պիտի երթանք:

ՆՈՒՊԱՐ (Համոզուած շեշտով). — Երբոր ներգաղթը սկսի :

ԳԵՂԱՄ. — Է՛հ, մէյ մը որ ոտքերնիս հոն դռնենք... ես միտքս դրած եմ, մասնագիտութեան մը պիտի հետեւիմ... հոն մեզի պէսներուն համար մասնաւոր ֆաքիւլթէներ կան... ցորեկները կ'աշխատինք և երեկոները կ'ուսանինք... և ինչ որ հիանալի՝ է՝ բոլոր գիտելիքները հայերէն լեզուով կ'աւանդուին... :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ոգեւորուած ընդմիջելով). — Կիներու համար ալ կայ անշուշտ. այնպէս չէ՞ Գեղամ... ես ալ կը հետեւիմ...

ԳԵՂԱՄ. — Բնականաբար... :

ՄՈՒՇԵՂ (Տենդային ոգեւորութեամբ). — Ե՛ս ալ, Գեղամ, ե՛ս ալ այդ փափաքը ունիմ... քեզի հետ միասին մասնագիտութեան մը կը հետեւինք. քանի որ ամէն ուսում, ամէն գիտութիւն հայերէն է, ալ ի՛նչ կ'ուզենք... :

ԳԵՂԱՄ (Վրայ տալով). — Անշուշտ... հոն գրելը կարգալը ամբողջ հայերէն է... ես հոս միջոց մը գիշերային դասընթացքներու հետեւեցայ մասնագիտութիւն մը սորվելու համար՝ բայց չի յաջողեցայ... (Ցաւագին). — Մեր խօսած հատ ու կտոր ֆրանսերէնը չի բաւեց ցանկութիւնս իրագործել...

ՏԻԳՐԱՆ (Աչերը քերթին վրայէն վերցնելով). — Այո՛, հոս մարդ պէտք է ֆրանսերէն լեզուին լաւ տիրացած ըլլայ այդ տեսակ նպատակ մը ի կատար հանելու համար... :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Տրտմագին). — Անտարակոյս... :

ԳԵՂԱՄ (Դառնօրէն գլուխը շարժելով) Ի՞նչ մենք... Ա՛խ... մեր պատանեկութեան ամբողջ շրջանը որ բո՛ւն սորվելու տարիքնիս էր, տարագրութեան և գաղթականութեան ճամբաներուն մէջ անցուցինք... Աւա՛ղ... առանց դպրոցի երես տեսնելու...

ՏԻԳՐԱՆ (Թաղձալից). — Այո՛... տարագիր և
գաղթական նոր սերունդը նիւթական թշուառութեան
հետ միատեղ, մտքի թշուառութեան մէջ ալ կը տը-
ւայտի... :

ԳԵՂԱՄ (Յաւագին). — Այո՛... գժբախտաբար...
(Յանկարծ ոգեւորուելով). — Բայց ես մտադրած եմ
հոն այդ պակասը պիտի ամբողջացնեմ... գոնէ հոն
փա՛ռք Աստուծոյ, առատ են գպրոցները... գիր-
քերը... (Յանկարծ Մուսեղին). — Հա՛... գիրք ըսի,
միտքս ինկաւ... Ի՞նչ եղաւ Մուշեղ քեզի տուած
գիրքս :

ՄՈՒՇԵՂ (Աղաչագին). — Ա՛յ... դեռ չի կրցայ
վերջացնել...

ԳԵՂԱՄ. — Քեզի ըսեր էի կարծեմ թէ այդ գիր-
քը ինծի չի պատկանիր, Սարգիսինն է : Երէկ տղան
ինծի հանգիպեցաւ և պահանջեց որ վերադարձնեմ... :

ՄՈՒՇԵՂ (Թախանձագին). — Այո՛... կը ներես
Գեղամ... ժամանակ չ'ունեցայ եղբայր կարդալու...
գիշերները գործէս կ'ելլեմ մօտաւորապէս ժամ մը կը
տեւէ ճամբան մինչև որ տուն հասնիմ... գիտես որ
հանրակառքի դրամ չեմ կրնար յատկացնել... քալե-
լով կ'երթամ, այնպէս որ երբ սենեակս կը մտնեմ
յոգնած, դադրած հազիւ բան մը կ'ուտեմ և ան-
կողինիս վրայ կ'երկննամ հանգչելու և քիչ մըն ալ
կարդալու համար... ալ յոգնութենէս աչքերս կը
գոցուին... քունս կը տանի... (ցաւելով). — Ա՛խ...
ժամանակ չ'ունիմ կանոնաւոր բան մը կարդալու...

ՏԻԳՐԱՆ (Տխուր). — Ծի՛շդ է... կեանքի բռան
տակ ընկճուած մեր երիտասարդութիւնը իր զարգա-
նալու տարիքին մէջ ժամանակ ալ չունի բան կար-
դալու... (գլուխը շարժելով) ցաւալի է ասիկա... :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Մեղմալով). — Խեղճ Մուշեղ... :

ՄՈՒՇԵՂ (Ողորմուկ). — Ի՞նչ ընեմ... Օրիորդ

Սիրանոյշ . . . հանրակառքի ծախքերս անգամ կ'ուշ-
գեմ խնայել որ քրոջս . . . (Յանկարծ յիշելով) Ա՛յ . . .
Աստուած իմ . . . ի՞նչպէս ալ մոռցեր էի . . . (Կ'սկսի
գրպանները խառնել եւ քաւք ֆրանկնոց մը հանե-
լով) . — Տիգրան՝ն , կ'աղաչեմ , սա տասը ֆրանքնոցը
քեզի տամ . . . առջի օրուան տուածիս քովը դիր . . .
այսպէսով քսան ֆրանք կ'ուշենամ քովդ , այնպէս
չէ՞ . . . (Տիգրան հաստատական շարժում մը կ'ընէ) . —
Մինչեւ հարիւր ֆրանք կ'ամբողջացնեմ եւ քրոջս կը
դրկեմ . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Հայրաբար) . — Ապրի՛ս Մուշեղ . . . (Սի-
րանոյշ կ'աւխասի) :

ՄՈՒՇԵՂ (Յաւազին հառաչանով մը) . — Ա՛յս . . .
այս երկիրը փորձութեան երկիր է երիտասարդութեան
համար . . . մարդուս քով յաւելեալ դրամ որ գտնուի՝
այնքան ծախսի պատեհութիւններ կան մէջտեղ թափ-
ուած որ . . . ամենէն կամքի տէր մարդն անգամ կը
մոլորի եւ ունեցածը կը վատնէ . . . Գոնէ դո՛ւն Տիգ-
րան , ընտանիքի հայր ես . . . վախճալիք բան մը չու-
նիս . . . դորձէդ ելլելուդ պէս շիտակ տուն կ'երթաս
կնոջդ եւ զաւակներուդ քովը . . . բայց ես . . . առան-
ձին եմ . . . անտէր եմ . . . այնպէս որ կրնամ այս գը-
րամները անխոհեմութեամբ վատնել . . . (Ընկնուած հա-
ռաչելով) . — Ա՛յս . . . երիտասարդութիւն . . . օտարու-
թեան լպրծուն մայթերուն վրայ ի՞նչ ծուղակներ լար-
ուած են մեր առջեւը . . . ուր մարդ կը գլտորի , կ'ըն-
կըղմի անզգալարար , անգիտակցարար . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Մտեմիկ) . — Իրաւունք ունիս Մու-
շեղ . . . շատ արդարացի են մտահոգութիւններդ . . .
ասանկ միջավայրերու մէջ մարդ իր ցանկութիւն-
ներուն սանձ եւ գրպանին ալ կղպանք պէտք է ան-
ցընէ . . .

ՄՈՒՇԵՂ . — Ճիշդ ասոր համար ալ խնայողու-

թիւններս Տիգրանին կը յանձնեմ . . . անոր քովը աւելի ապահով կ'զգամ զբամներս . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Գորովագին) . — Շատ լաւ կ'ընես Մուշեղ , շատ լաւ կ'ընես . . . :

ԳԵՂԱՄ (Որ քերքը բռնած քե կը կարդար եւ քե Մուսեղին խօսեբուն կը հետեւե՛ր՝ քերքը մեկ կողմ նետելով ժպտագին) . — Գիտե՞ս . . . Մուշեղ . . . եթէ դուն քրոջդ օգնելու համար խնայողութիւն կ'ընես՝ ես ալ իմ կարգիս իմ խնայողութիւններս ունիմ : (Գրպանէն ընկալագիրներու սրցակ մը հանելով) . — Նայէ՛ . . .

ՄՈՒՇԵՂ (Ջարմացած) . — Ի՞նչ են ատոնք Գեղամ . . .

ԳԵՂԱՄ (Հասիկ հասիկ) . — Հայաստանի . . . բնակարանային . . . ֆօնտին համար . . . մինչե՛ւ հիմա ըրած նուիրատուութիւններուս ընկալագիրները . . . կը տեսնե՞ս . . . (սրցակին քերթիկները սահեցնելով) . — Դուն քրոջդ օգնելու համար զբամ կը ճարես , ես ալ վերաշինուող հայրենիքիս շինարարութեան մասնակից ըլլալու համար . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Գոհունակութեամբ գլուխը շարժելով) . — Երկու նպատակներն ալ հաւասարապէս դուրգութեանքի արժանի . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Աղաչական) . — Գեղամ , չեմ ուզեր որ ինձի մանր-մուկներ նուէրներ առնելու համար զբամներդ վատնես . . . ես շատ աւելի ուրախ կ'ըլլամ եթէ զանոնք Հայաստանի բնակարանային ֆօնտին յատկացնես . . . որպէսզի օր առաջ բնակարաններ շինուին եւ ներդադիթը շուտ սկսի . . .

ԳԵՂԱՄ (Համոզուած լեւտով) . — Անշուշտ . . . ես արդէն ինչ որ խնայեմ , բնակարանային ֆօնտին կը յատկացնեմ . . . այնտեղ շինուող բնակարաններուն վրայ ես ալ քար մը աւելցուցած , պատուհան մը շինած , դուռ մը անցուցած ըլլալու համար . . . (Ոգեւոր-

ուած ժպիտով) . — Որպէսզի երբ հայրենիք երթանք
ինծի չ'ըսեն թէ դուն այս բնակարանին վրայ գամ մը
չես տրամագրած քու աշխատանքէդ . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Խանդավառուած շեշտով) . — Այո' . . . :

ՄՈՒՇԵՂ (Զմայլած) . — Իրաւո՛ւնք ունիս , սիրելի
Գեղամ :

ԳԵՂԱՄ (Շարունակելով) . — Ալ ամէն առիթ կ'օգ-
տագործեմ բնակարանային ֆօնտին նուիրատուու-
թիւն մը ընելու համար . . . իսկ եթէ առիթը չներկա-
յանայ՝ ես կ'ստեղծեմ , քովս ժողովուած քանի մը ֆը-
րանքը յատկացնելու համար . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Խայտալով) . — Աքանչելի՛ է . . . շատ
լաւ կ'ընես , Գեղամ . . .

ԳԵՂԱՄ (Շարունակելով) . — Եւ մինչեւ հիմա հին-
գական , տտսնական ֆրանք տալով երեք հարիւր ութ-
սունը հինգ ֆրանք վճարած եմ , լաւ չէ՞ , Մուշեղ . . .

ՄՈՒՇԵՂ . — Կեցցե՛ս , Գեղա՛մ , հիանալի՛ է . . .

ԳԵՂԱՄ (Ոգեւորուած) . — Ալ մինակութեա՞նս պա-
հերուն մէկիկ մէկիկ կը թղթատեմ այս թերթիկները . . .
ու կ'երեւակայեմ . . . աչքիս առջեւ կը բերեմ այս
փոքրիկ դրամներով կատարուած աշխատանքները . . .
միտքովս կը գեղերիմ այնտեղի շինութեան վայրերը . . .
կառուցուող բնակարաններուն վրայ ի՛մ ալ համեստ
զոհաբերութիւններու հետքերը տեսնելու մտածումը
կը յուզէ , կը խանդառառէ զիս , Մուշե՛ղ . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Բոցավառ) . — Ա՛խ , Գեղա՛մ , ի՛նչ ալ
աղուոր կը պատմես . . .

ՄՈՒՇԵՂ (Խանդավառուած) . — Կեցցե՛ս , Գեղա՛մ
ճան , հիանալի՛ տղայ ես դուն , մե՛ղք ու քիչ մը գինի
չունինք այստեղ , կենացդ խմելու համար . . .

ԳԵՂԱՄ (Դժգոհելով) . — Է՛... թող... ես այստեղի
գինիներէն չեմ ախորժիր արդէն . . . մէջէն տեսակ

տեսակ թթուներու համ կուգայ . . . (Պայծառանալով) .
Ախորժակդ պահէ՛ , Մուշէ՛ղ , երբ Հայաստան երթանք ,
հոն կուշտ ու կուռ Արարատեան գինի կը խմենք . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ոգելորուած) . — Այո՛ , այո՛ Արարատ-
եան գինի . . . :

ԳԵՂԱՄ (Շարունակելով) . — Գինիէ՛ն ալ քաղցր
է անիկա , նեկտա՛ր է , նեկտա՛ր . . . :

ՆՈՒՊԱՐ (Ուրախութեամբ) . — Հայկական նեկ-
տար . . . :

ՄՈՒՇԵՂ (Խանդավառուած) . — Այո՛ , Հայկական
նեկտար . . . (Բոլորը կը խնդան) :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Յանկարծ թելի ժամացոյցին նայե-
լով) . — Օ՛ . . . այս որքա՛ն շուտ անցեր է ժամանակը
Աստուած իմ , պէտք է աճապարեմ . . . (Ոտի կ'ելլէ
եւ ցաւելով) . — Մե՛ղք . . . ի՛նչ ալ աղուոր . . . ու-
րախ ուրախ հայրենիքի մասին կը խօսէինք . . .

ԳԵՂԱՄ (Մխիբարելով) . — Հոգ չէ՛ , Սիրա՛ն , գը-
նա՛ , որ գործէդ չ'ուշանաս . ես գիշերը նորէն կը
պատմեմ քեզի այս բոլորին մասին : (Միւսները ճաշի
ծրարները կը կապեն) :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Խայտալով) . — Այո՛ , այո՛ , չի մոռ-
նաս . . . և ջանա՛ որ գիշերը կանուխ գաս , այնպէս
չէ՞ . . .

ԳԵՂԱՄ (Յանկարծ յիշելով) . — Հա՛ . . . իրաւ . . .
այս գիշեր կանուխ չպիտի կրնամ գալ , ժամը ին-
նին . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ձարմացած) . — Ինչո՞ւ . . .

ԳԵՂԱՄ (Սիրալիք շեշտով) . — Այսօր չորեքշաբթի
է . . . գալ կիրակուան նուագահանգէսին համար փորձ
ուենինք , մոռցա՞ր . . . :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Գողջորդեմ խոժոռելով) . — Այս գի-
շեր ալ մի երթար . . .

ԳԵՂԱՄ . — Ո՛չ . . . անկարելի է , երկու գլխաւոր ջոկթակներէն մէկն ալ ես եմ . . . բայց՝ ժամը իննին տունը կ'ըլլամ :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Համոզուած) . — Հոգ չէ . . . նայէ որ իննէն աւելի չ'ուշանաս , ես տունը կ'սպասեմ քեզի . այնպէս չէ՞ , Պարոն Տիգրան . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Խնդալով) . — Այդ մասին անհոգ եղիր Սիրանո՛յշ , քանի որ գիշերը մեզի պիտի ըլլաս՝ ան վազելով տուն կուգայ . . . գուցէ իննէն ալ առաջ . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Գոհունակ ժպիտով) . — Այո՛ , այո՛ , այդպէս . . . , (Ամենուն ալ) . — Մնաք բարով , ուրեմն . . . մնաք բարով , Գեղամ . . .

ԳԵՂԱՄ (Զեռք բռնելով սրագին) . — Յտեսու թի՛ւն ըսէ , Սիրանո՛յշ . չէ՞ որ գիշերը դարձեալ պիտի տեսնուինք :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Միասին դէպի դուռը յառաջանալով) . — Այո՛ , ջտեսու թի՛ւն . . . (Կը մեկնի) :

(Գեղամ դրան մեջէն ձեռքովը հրաժեշտի սիրալիր շարժում մը ընելէ յետոյ կը վերադառնայ իր սեղը :))

Տ Ե Ս Ի Լ Ո Ւ Յ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԱՌԱՆՑ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ

ԱՐՄԵՆԱԿ (Զսպուած հեռաբերութեամբ լռութիւնը խզելով) . — Է՞ . . . Գեղամ . . . դուն որ ախորժակդ Արարատեան դինիի պահած ես , երբ հարսանիքիս քեզի Պորտոյի գինի հրամցնեմ , պիտի մերժե՞ս , չի՞ պիտի խմես ուրեմն . . .

ԳԵՂԱՄ (Զարմացմամբ Արմենակին նայելով) . — Ի՞նչ հարսանիք . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Կատակելով) . — Հա՛ , հա՛ . . . հասկընանք . . . ամուսնութեան մօտալուտ ծրագիրներէ՞ր ալ ունիս մտքիդ մէջ . . .

ԱՐՄԵՆԱԿ (Լուրջ). — Շատո՞նց ծրագրած եմ ար-
դէն և թուականն ալ որոշած :

ԳԵՂԱՄ (Հեսաֆրիբ). — Մօտե՞րս :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Հանդարս). — Սեպտեմբեր տասնըու-
թին :

ՆՈՒՊԱՐ. — Երկու շաբաթէ՛ն ուրեմն...

ԱՐՄԵՆԱԿ (Վնուական). — Այո՛ : (Պահ մը լռելով)
Արշակը իր սափսիքօնը պիտի բերէ արդէն : Դո՛ւն ալ
ջութակդ կը բերես . Գեղա՛մ, այնպէս չէ՞ - և պզտիկ
խնճոյք մը կ'ընենք այդ գիշեր :

ԳԵՂԱՄ (Հեսաֆրիբ). — Եւ ո՞վ է օրիորդը , ծա-
նօթ է մեզի :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Յրսօրեց). — Այո՛... կը ճանչնաք, Ժօր-
ժէթը :

(Տիգրան, Գեղամ, Նուպար եւ Մուսեղ վրդովուած
Արմենակին երեսը կը նային : Իսկ Արեակ միշտ անսար-
քեր, պրակին ընթերցումովը զբաղուած է :)

ՆՈՒՊԱՐ (Զսպուած սրճնեղուքեամբ). — Ուրեմն
տակաւին անոր հե՞տն ես...

ԱՐՄԵՆԱԿ. — Ինչո՞ւ չէ :

ՆՈՒՊԱՐ. — Որովհետեւ ճիշտ չէ՛ որ դուն հայ ըլ-
լալով՝ օտարուհիի մը հետ ամուսնանաս :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Անփոյթ). — Եւ ի՞նչ անպատեհութիւն
կայ :

ՆՈՒՊԱՐ (Համոզել նզնելով). — Անպատեհութիւն-
ները բազմաթիւ են , սիրելի՛ բարեկամս... որոնց մա-
սին կարծեմ ասկէ առաջ ալ խօսեցայ քեզի... (Լրջօ-
րեց) Կ'երեւի չես համոզուած... բայց մէյ մը որ կար-
գուիս՝ այն ատեն կը հասկնաս :

(Այս միջոցին Արեակ պրակին ընթերցումը դադրե-
ցուցած է եւ խօսակցութեանց ընթացքին կը հետեւի :)

ԱՐՄԵՆԱԿ (Անդրդուելի). — Հոս համոզուելիք բան

Ներգաղթը

չիկայ . . . ան ինձ կը սիրէ՝ ես ալ զինքը կը սիրեմ ,
որով շատ պարզ է որ երջանիկ կ'ըլլանք :

ՏԻԳՐԱՆ (Գայթակղած՝ ընդմիջելով) . — Եւ ի՞նչպէս
կ'ուզես երջանիկ ըլլալ կնոջ մը հետ՝ որ նախ քու
լեզուդ չի խօսիր , բարքերդ չի ճանչնար , ցաւդ չի
հասկնար :

ՆՈՒՊԱՐ (Խորհրդաւոր) . — Օտարուհիներու հետ ե-
ղած ամուսնութիւնները ցաւալի թիւրիմացութիւննե-
րու հետեւանքով շատ անգամներ եղերական վախճան-
ներու յանգած են . . . ասոր վստահ եղիր , Արամինա :

ԳԵՂԱՄ . — Միթէ այդպէս չեղա՞ւ Արամին պա-
րագան : Խեղճ տղան ժագըլին անուն վատահամբաւ
կնոջ մը հետ ամուսնացաւ , որը կրցած էր շատ ճար-
պիկօրէն ծածկել գողերու հետ իր ունեցած յարաբե-
րութիւնները ու գողցուած գօղոնները Արամին խա-
նութը կը պահէ եղեր առանց անոր գիտակցութեան :
Մինչև որ օր մըն ալ ոստիկանութիւնը հետապնդելով
կը խուզարկէ Արամին խանութը և գողցուած իրեղէն-
ները հոն գտնելով՝ կը ձերբակալէ զայն իբր մեղսա-
կից : Խեղճ տղան բանէ լուր չունէր . . . բայց ի՞նչ օ-
գուտ , երեք տարուան տաժանակիր աշխատութեան
դատապարտուեցաւ ու հիմա տարի մըն է թիարանե-
լէ . . .

ՄՈՒՇԵՂ (Խնդալով) . — Ժագըլինին հետ ամուս-
նանանալ ուզելուն թիարանին հետ ամուսնացաւ , չը
սե՞ս . . .

ԳԵՂԱՄ . — Այո՛ . . .

ՄՈՒՇԵՂ (Յանկարծ յիշելով) . — Հա՛ . . . Գե՛ղամ . . .
կը յիշե՞ս , երկու տարի կայ , Յովհաննէսը որ գինիի
գործարանը կ'աշխատէր . . .

ԳԵՂԱՄ (Ընդմիջելով) . — Այո՛ . . . այդ խեղճ տղան
ալ ժողէֆին անուն աղջկան մը սիրահարուած էր , և
անկիւնի գինեպանը վերնիէն ինք ուզելով տիրանալ

այդ աղջկան՝ երկուստեք հակառակութիւնը կը սուր-
նայ և օր մըն ալ, կռիւի մը ընթացքին, Յովհաննէս
աթոռի հարուած մը իջեցնելով՝ վերնիէին գլուխը կը
պատռէ... մարդը երեք ամիս հիւանդանոց պառկե-
ցաւ, Յովհաննէսն ալ տակաւին բանտն է:

ՆՈՒՊԱՐ (Յաւելով). — Ի՞նչ ալ գեղեցիկ երի ու-
սարդ էր... մե՛ղք եղաւ:

ՄՈՒՇԵՂ (Ինքնավստահ). — Ես գոնէ իմ մասին
խօսելով, օտարուհի հետ չեմ ամուսնանար... ասիկա
կը խրատէ քոյրս ալ միշտ իր նամականերուն մէջ:

ԳԵՂԱՄ. — Եւ շատ ալ լաւ կ'ընէ... քեզի սի-
րելուն համար է:

ՆՈՒՊԱՐ (Ձայնակցելով). — Շատ ալ իրաւունք
ունի այդպէս պնդելով:

ԱՐՄԵՆԱԿ (Համոզիչ շեշտով). — Ինչո՞ւ այդպէս
կ'ըսէք, տղա՛ք, բացառութիւններ կրնան գտնուիլ
ամէն ազգի մէջ ալ... բայց օտարները չեն դադրիր
բարի մարդիկ ըլլալէ... անոնք միշտ ալ օգնած են
մեզի և եղբայրական ձեռք երկարած ամէն անգամ որ
դժուարին պայմաններու մէջ գտնուած ենք:

ԳԵՂԱՄ (Ընդվզելով). — Եւ ատոր համար պէտք
է որ օտարուհիի հե՞տ ամուսնանաս:

ՆՈՒՊԱՐ (Հանդարտ ծիծաղելով Արմենակին). —
Գոնէ ես որ իզմիրի աղէտէն վերապրող մըն եմ, քեզի
բաւական փառաքուշ վկայութիւններ կրնամ տալ այդ
մասին...:

ՏԻԳՐԱՆ (Բորբոքելով). — Եւ եթէ ամէն հայ քեզի
պէս մտածէր և օտարուհիի մը հետ ամուսնանար,
կրնա՞ս ըսել թէ ո՞ւր կ'երթար ծայրը և ի՞նչ կ'ըլլար
հայութեան վիճակը:

ԳԵՂԱՄ (Համոզուած շեշտով). — Օ՛հ, օ՛հ... հայ
անունը շատո՞նց կորսուած և պատմութեան անցած
կ'ըլլար:

ՆՈՒՊԱՐ . — Ու փոխանակ այսօր ապրող , կենսունակ և ստեղծագործ ցեղի մը համբաւը վայելելու՝ թանգարաններու զարդ եղած կ'ըլլար միայն . . . :

ՏԻԳՐԱՆ (Համոզել ճգնելով) . — Եւ մեր նախահայրերը , խորհէ՛ անգամ մը , Արմենա՛կ , թէ այդ պատկառելի ծերունիները ի գին ի՞նչ տառապանքներու , ի գին ի՞նչ զոհողութիւններու պահած պաշտպանած են իրենց ազգութիւնը . . . որուն հետ այսքան տղայական թեթեւութեամբ կը վարուիս դուն . . . խորհէ՛ անգամ մը թէ ինչպիսի՛ ահաւոր պայքար մղած են անոնք ցեղին ինքնապաշտպանութեան ի խնդիր , մի՞նչև որ դարերու աւերածութիւններուն մէջէն կարողացած են առաջնորդել Հայ անունը և այսօրուան հասցնել . . . Այս բոլորէն յետոյ , երբ արդէն կոտորակուած թիւ մը միայն կը ներկայացնենք՝ ելլել և օտարուհիի հետ ամուսնանալ՝ կը նշանակէ դրժել այդ սրբազան պայքարները , ուրանալ ցեղին գոյութեան հաւատքը : (Կոտորակաւ) Եւ ասիկա չե՛մ թոյլատրեր քեզի , Արմենա՛կ :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Զսպուած սրճնեղութեամբ) . — Բայց եղբա՛յր , ես մինակս չեմ հոս օտարուհիի հետ ամուսնացող որ բոլորդ միասին զիս կը մեղադրէք . . . Վահէն ալ օտարուհիի հետ ամուսնացաւ , Գէորգն ալ օտարուհիի հետ ամուսնացաւ , կարծեմ բոլորդ ալ կը ճանչնաք ասոնք :

ՏԻԳՐԱՆ (Անհամբեր) . — Ու միթէ անոնց այդպէս ընելը իրաւո՞ւնք մըն է որ դուն ալ անոնց օրինակին հետեւիս և օտարուհի մը առնես :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Արդարանալ ճգնելով) . — Այդպէս մի՛ ըսէք . . . Ժօրժէթը բարի աղջիկ է : Արդէն ինծի խոստացաւ որ հայերէն պիտի սորվի և զաւակներս ալ հայ պիտի մեծցնէ :

ՏԻԳՐԱՆ (Հանդարս, այլ անդրդուելի) . — Եթէ կարողանաս այդպէս ընել՝ անոր ըսելիք չունիմ . . . բայց մի՛ մոռնար որ Գէորգն ալ այդպէս կը խորհէր երբ ամուսնացաւ, մինչ այսօր ինք մոռցած է իր հայերէնը :

ԳԵՂԱՄ (Լճնդմիջելով) . — Եւ երեք ամիս առաջ մանչ զաւակ մը ունեցաւ . անունը Ռօժէ դրեր է . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Դառնութեամբ շարունակելով) . — Հապա մա՞յրդ . . . չե՞ս խղճար մայրդ, որ քեզ մանուկ հասակէդ աքսորի ճամբաներուն վրայ պահեր պաշտպաներ է . . . իր զրկանքներուն գնովը քեզ մեծցուցեր է . . . (Պոռթկալով) Եւ ի՞նչ տառապանք, Աստուած իմ, այդ խեղճ կնկան համար, իր ծերութեան վերջին օրերուն զինք չի ճանչցող, չի հասկցող օտարուհի մը ունենալ, իր աչքերուն առջև, որ իր լեզուն չի հասկընար, չի կրնար ըմբռնել, չի կրնար հաղորդակից ըլլալ իր վիշտերուն, իր ուրախութիւններուն, վերջապէս անհարազատ է իր զգացումներուն . . . (Վրդովուած) Եւ ինչո՞ւ այս ամէնքը, միթէ հայ աղջիկներ կը պակսի՞ն մեր ծանօթներուն մէջ . . . Աղաւնին, Հայկուհին, Շաքէն, ասոնք բոլորն ալ շատ պարկեշտ աղջիկներ են, ուրոնք կրնան քեզի զմայլելի կին դառնալ և մօրդ համար ալ հարազատ զաւակ . . . (Համոզիչ շեշտով) ահաւասիկ երջանկութիւնը :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Անդրդուելի) . — Բայց անոնք ժօրժէթին գեղեցկութիւնը չունին :

ՏԻԳՐԱՆ (Զայուած բարկութեամբ) . — Արմենա՛կ, ամուսնութեան համար արտաքին գեղեցկութիւնները արժէք չեն ներկայացներ . . . ներքին, հոգեկան գեղեցկութիւններն են կարեւորը . . . եւ քանի որ մտադրած ես ամուսնանալ՝ ջանա՛ ներքին գեղեցկութիւններ, ներքին արժանիքներ փնտռել ընտրութեանդ

մէջ . . . եթէ չես ուզեր զղջալ . . . Աղամանդն ալ երբ հանքէն դուրս հանուի՝ երեսը բոսորոտած տգեղու թիւններով ծածկուած կ'ըլլայ . . . բայց մէջը բիւրեղացած , արփափայլ աղամանդն է որ կը պառկի :

ՆՈՒՊԱՐ . — Սքանչելի՛ է . . . շա՛տ տեղին էր օրինակը :

ՏԻՓՐԱՆ (Շարունակելով) . — Անշո՛ւշտ . . . ներքին գեղեցկութեան վրայ է կնոջ մը արժանիքը և ոչ թէ արտաքինին . . . իմ ամուսնացածի փորձառութեամբ է որ կը խօսիմ ձեզի . . . (Ոգեւորուած անդրադառնալով) Եւ յետոյ , տեսնենք ի՞նչ բանի մէջ ժօրժէթէն տգեղ կը գտնես մեր հայ աղջիկները . . . Չե՞ս կարծեր որ նոյնքան յանդուգն շպարներով անոնք շատ աւելի գեղեցիկ պիտի երեւային , քան քու գեղեցիկ կարծած ժօրժէթդ . . . Իսկ եթէ անոնցմէ ոմանց դիմագիծերուն աններդաշնակութեան մասին է քու խօսքդ՝ խորհէ՛ որ ընդհանուր տեղահանութեան օրերուն , մեր մարտիրոսացումին ճամբաներուն վրայ , իրենց ամուսիններուն կոչկոճամահ սպաննուելուն աւանատես եղած և իրենց զաւակները Տէր Զօրի անապատներուն մէջ իրենց ձեռքերովը թաղած հերոսական մայրերու պտուղներն են անոնք , սարսափներով սնած և ներքին ցնցումներու տակ ճմլուած . . .

ԱՐՄԵՆԱԿ (Իմաստակորեմ) . — Եւ չափազանց ամօթխած . . .

ՏԻՓՐԱՆ . — Ճի՛շտ է , անոնք ամօթխած են և օտարուհիներուն համարձակ շարժուձեւերը չունին . . . բայց միթէ ատոր մէջն իսկ չի՞ կայանար անոնց արժանիքը . . . Ի՛նչո՞ւ կը մոռնաս որ , անոնք քոյրերն են այն զմայլելի հարսներուն և մատղաշ կոյսերուն որոնք ցեղին պատիւը դահիճներուն ձեռքէն խլելու համար ձեռք ձեռքի բռնած՝ երգելով , Եփրատի մռնչող յորձանքներուն մէջ գահավիժեցան , դիւցազնօրէն մահը

արհամարհելով... (Խռովագին) Ա՛խ, եթէ դուն կարողանայի՛ր հաղորդակցիլ անոնց զգացումներուն՝ անոնց կարապի մեղամաղձոտ նայուածքներուն մէջ դիւրաւ պիտի կարողանայիր կարդալ անոնց հոգիներուն խորը միտացող ընդվզումը, զիրենք հայրենի օճախներէն արմատախիլ ընելով իրենց սիրելիներէն բաժնած և սարսափներու ու զրկանքներու մէջ տրորուած վայրագ բռնութեան դէմ...

ՆՈՒՊԱՐ (Զսպուած յուզումով) . — Գժբախտութիւնք...

ՏԻԳՐԱՆ (Ոգեւորուած եւ վնասկան) . — Հայ աղջիկներէ՞ր... ա՛հ, ցեղին դարաւոր տառապանքը շալկած՝ խաչակրուհիներ են անոնք, Արմենա՛կ... Գիտցի՛ր որ հայ կիները տառապանքի օրերուն իրենց ամուսնոյն քո՛մն ի վեր տառապած... թշուառութեան ու զրկանքի օրերուն անոր սեւ հացը բաժնած... սուգի օրերուն զայն մխիթարած, անոր հետ լացած... ըմբոստութեան օրերուն կռիւի մէջ զայն խրախուսած, անոր զինակիցը հանդիսացած, անոր հրազէններուն վառօթ և վէրքերուն վիրակապ հայթայթած... յաղթանակի օրերուն անոր հետ խանդավառուած... ջարդի և տարագրութեան օրերուն միշտ ամուսնոյն և զաւակներուն քով, աննահանջ, ջարդարարներուն դէմ զանոնք պաշտպանած, անոնց հետ մաքառած և ի վերջոյ ինքն ալ դաշունահար՝ անոնց դիակներուն վրայ տապալած, իր արիւնը իր սիրելիներուն արեան հետ խառնելով...

ԳԵՂԱՄ (Ոգեւորուած ընդմիջելով) . — Իսկ այսօ՛ր ալ Հայ կինը յառաջդիմութեան ջահակի՛րը դարձած է հայրենիքին մէջ...

ՏԻԳՐԱՆ (Շարունակելով) . — Որով անոնք ոչ միայն յարգանքի՝ այլ պաշտուելու արժանի աստուածուհիներ են... Եւ դո՛ւն, Արմենա՛կ, հայուհիի մը

հետ ամուսնանալով ո՛չ միայն զայն երջանկացուցած ըլլալու հրճուանքը կը վայելես, այլ թեւերուդ մէջ ցեղիդ տառապած մայրութիւնը գրկած, պաշտպանած, պատսպարած ըլլալու հրճուանքովը կը խայտայ հոգիդ։

ԳԵՂԱՄ (Խանդավառուած՝ Արմենակին) . — Հասկըցա՞ր հիմա։

ՆՈՒՊԱՐ . — Անշո՛ւշտ... շատ պարզ է։

ՄՈՒՇԵՂ (Յաղթական) . — Է՛հ... Ի՞նչ կ'ըսես Արմենակ։

ԱՐՄԵՆԱԿ (Անտարբեր) . — Իրաւունք ունիք... բայց...

ՏԻԳՐԱՆ (Զայրագին) . — Հա՛... ուրեմն անդըրդ-ւելի՛ ես մտադրութեանդ մէջ... ըսել է ի զո՛ւր անցան տուած օրինակներս ու խրատականներս...։

ՄՈՒՇԵՂ . — Զգէ՛, Տիգրա՛ն, սիրելիս. ետքէն ինքը պիտի զղջայ։

ԱՐՇԱԿ (Որ ջղայնոսած մտիկ կ'ընէր այս բոլորը՝ յանկարծ բարկանայք) . — Բայց ձգեցէ՛ք եղբայր, ձեր ինչո՞ւն պէտք, դուք բոլորդ ալ զարմանալի մարդիկ էք, աաիկա ձեզի վերաբերեալ խնդիր մը չէ. և դուք իրաւունք չունիք ուրիշի վրայ բռնութիւն բանեցնելու, ամէն մարդ ազատ է իր հասկցած ձեւով խորհելու և գործելու,

ՏԻԳՐԱՆ (Կեսամբական՝ ընդմիջելով) . — Ո՛չ, ամէն հայ ազատ չէ՛ ցեղին արժանապատուութեանը հետ կապ ունեցող հարցերու մէջ իր քմահաճոյքին համեմատ շարժելու։ Եւ դո՛ւն որ այսօր զայն պաշտպանելու կը ձգտիս՝ վաղը վախճամ անոր օրինակէն քաջալերուած՝ անոր ընթացքին հետեւիս։

ԱՐՇԱԿ (Կտրուկ եւ սպառնական) . — Այդ ալ ինձի կը վերաբերի։

ՏԻԳՐԱՆ (Գայթակղած՝ վնուական) . — Է՛հ... անօգո՛ւտ է... օտարութեան ծոցին մէջ տարտղնուած

այս ժողովուրդը պիտի այլասերի, պիտի փճանայ, եթէ օր առաջ իր հայրենիքին մէջ չամփոփուի . . . եթէ ներգաղթը ժամ առաջ չի գայ մեզ ազատել այլասերումի այս թունաւոր ժանիքներէն . . . :

ՆՈՒՊԱՐ (Համոզուած եւ մտահոգ) . — Այո՛ . . . Հայու թիւները այսուհետեւ իր հայրենիքին մէջ միայն կը բնայ հայ ապրիլ . . . Հայաստանն է մեր . . .

ԱՐՇԱԿ (Ձայնացած՝ ընդմիջելով) . — Ձգեցէ՛ք սա Հայաստանի խօսքը ի սէր Աստուծոյ . . . ի՞նչ տարօրինակ մարդիկներ էք գուք, այս ամէն խնդրի վերջաւորութիւնը Հայաստանի՞ պիտի կապէք անպայման . . . :

ՏԻՊԱՆ (Ընդմիջելով եւ վճռական) . — Անպայման . . . : Որովհետեւ հո՛ն է Հայութեան ամբողջ ապագան . . . և ցաւալի է որ քեզիպէսները տակաւին չեն ըմբռնած այսքան պարզ ճշմարտութիւն մը . . . (Հանդարտ՝ այլ անդրդուելի) Երբ մէկ կողմէն գաղութահայու թիւները թշուառութեան և այլասերումի ճիրաններուն մէջ կը գալարուի ու ամէն օր քայլ մը եւս կ'ընկղմի անստուգութեան մէջ՝ անդին հայրենիքի մէջ հսկայական նուաճումներու ճամբուն մէջ կը յառաջդիմեն . . .

ԱՐՇԱԿ (Հեզմական) . — Կը յառաջդիմե՞ն . . . նախ տեսնենք թէ իրա՞ւ են այդ բոլորը :

ՏԻՊԱՆ (Վրդովագիւն) . — Հա՛ գիտեմ . . . քեզի համար հայրենիքի մասին լաւ խօսող բոլոր հայերը ստախօսներ են . . . բայց անդին այդ ամէնը տեսնող օտարներն ալ միեւնոյն խրախուսիչ վկայութիւնները կուտան, ասոր ի՞նչ կ'ըսես :

ԱՐՇԱԿ (Սմեւած կը լռէ) :

ՆՈՒՊԱՐ (Արեւակիւն) . — Տէր Զօրի գեղին աւազներն անգամ ծաղկեցնող այս զմայլելի ժողովուրդը,

շատ պարզ է որ կրնայ նաև իր հայրենիքը շէնցնել,
ասոր վստահ եղիր:

ԳԵՂԱՄ (Ոգեւորուած ընդմիջելով). — Եւ աւելի՛
մեծ խանդավառութեամբ... և աւելի՛ մեծ թափով...

ԱՐՇԱԿ (Բարկացած). — Է՛... կ'աղաչեմ... մի՛
ջանաք զիս համոզել. եթէ այդքան լաւ տեղ մըն է,
դուք ելէք գացէք, ես հանգիստ և գոհ եմ այստեղի
կեանքէս:

ԳԵՂԱՄ. — Խեղճ Արշակ... Եւ դուն կեանք կը
կոչես ասիկա, որ զրկանքներու շղթայ մըն է ինք-
նին... (Ձեռքով ցոյց տալով) Այս խոնաւ պատերուն
մէջ, ուր արեւուն լոյսը բնաւ մուտք չի գործեր...
այս վատառողջ օդը որ ամէն օր կը շնչենք... կա՛ա-
ւոր բանտարկեալներէն ի՞նչ տարբերութիւն ունինք,
խօսէ՛...

ՄՈՒՇԵՂ (Ծիծաղելով Արշակին). — Սա դէմքիդ
գոյնը նայէ անգամ մը և ըսածներուն պիտի համոզ-
ուիս:

ԱՐՇԱԿ (Ջղագրգիռ՝ Մուսեղին). — Է՛... լռէ՛:

ԳԵՂԱՄ (Ոգեւորուած շարունակելով). — Բայց երբ
հայրենիքի մէջ ըլլանք՝ ի՞նչ երջանկութիւն. Աստ-
ուած իմ... հոն ցամաք հացը անգամ քաղցր է և
հիանալի ոյժ է մարդուս համար... որովհետև մենք
այդ հողին զաւակն ենք, և այդտեղի կլիմային տակ
միայն կրնանք աճիլ:

ՄՈՒՇԵՂ. — Այո՛, այո՛, ես կը յիշեմ իմ ծննդա-
վայրին գեղեցկութիւնները:

ԳԵՂԱՄ (Շարունակելով). — Ա՛լ ի՞նչ զմայլելի
տեսարաններ... Վայրի բնութեան ի՞նչ հրաշալիք-
ներ...

ՄՈՒՇԵՂ (Շարունակելով ձեռով). — Թթենիի ան-
տառներ... ջրվէժներ...

ԱՐՇԱԿ (Գալարուելով) . — Է՛ . . . նորէն ինծի բարկացուցի՛ք և ստամոքսիս ցաւը բռնեց . . . ձգեցէ՛ք սա խօսքերը :

ԳԵՂԱՄ (Խնդալով) . — Քու ստամոքսիդ ցաւն ալ հոն կը բուժուի երբ Արզնիի աղբիւրներէն խմես : (Բոլորը կը խնդան : Գեղամ շարունակելով) . — Հապա Մուշեղ , շինուող նոր աւաններէն բարձրացող գաճի և կիրի թարմ բոյրերը . . . որ ամէն վայրկեան կը ծծես . . . Երբ բացաստաններու և դալարախիտ հովիտներու մէջէն կ'անցնիս , վայրի ծաղիկներու հոտն է որ կը պաշարէ շնչառութիւնդ , կը թափանցէ թոքերուդ խորը , կը վերանորոգէ էութիւնդ . . . Անդին դաշտերուն վրայ թրաքթէօրներու աշիոյժ երթեւեկը կը հրաւիրէ ուշադրութիւնդ . . . Սարալանջերուն վրայ սիրուն գառնուկներ կ'արածուին և անոնց ոտքերուն ներքեւ սառ ջուրերով գլգլուն առուակներ կը ցոլանան . . . Ա՛խ , այս բոլորը հրաշալի՛ են , հրաշալի :

ՏԻԳՐԱՆ (Ոգելորուած) . — Իսկապէ՛ս , զմայլելի է մեր երկրին բնութիւնը :

ՄՈՒՇԵՂ (Յափեցակուած) . — Հապա այդ մեծ լիճը , Գեղա՛մ . . . Ի՞նչ էր անունը . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Սեւանայ լիճ . . .

ՄՈՒՇԵՂ (Խանդավառ) . — Այո՛ , այո՛ , Սեւանայ լիճ . . .

ԳԵՂԱՄ . — Ո՛հ , այո՛ . . . Սեւանայ լիճը . . . որ սիրտն է մեր երկրին . . . Ա՛լ անոր վրայ նաւարկող կտրիճ ձկնորսները . . . փոթորիկներու դէմ անոնց խիղախումները . . . անոնց որսացած ձուկերուն գեղեցկութիւնը . . .

ՄՈՒՇԵՂ (Խանդավառուած ընդմիջելով) . — Այո՛ , իշխանաձուկը . . .

ԳԵՂԱՄ (Շարունակելով) . — Որոնք շարժուն ար-

ծաթի կտորուանքներու նման ձեռքերդ կը գգուեն. . . նաւակը կը լեցուին. . . ուրիշներ կը սահին, ջուրը կը փախչին, քիչ յետոյ դարձեալ ուռկանին մէջ վերադառնալու համար. . . (Բոցավառուած) Ի՞նչ գեղեցիկ է այս ամէնքը և ի՞նչ հրճուանք է այդ զուարթ տեսարանը դիտելը, Աստուած իմ. . . Հապա այդ ձրկնորսներուն վերադարձը. . . Իրիկուան վերջալոյսի կարմիր ցոլքերէն լուսաւորուած և իրենց յոգնութեանը մէջ վարձատրուած. . . նաւակներնուն վրայ մերթ կ'երգեն, մերթ կը պարեն. . . հապա անոնց զուարթ կանչերը, անոնց զուարթ սուլոցները, ծովափը շարուած զիրենք սպասող մառկներուն, ծերերուն իրենց վերադարձի ողջոյնները որ կ'ուղղեն: (Ջերմեռանդօրէն) Հաւատացէ՛ք, հաւատացէ՛ք, ասոնք հայու մը կեանքը կրկնապատկող, քառապատկող ազգականներ են, որոնք բառերով չեն բացատրուիր, խօսքով չեն նկարագրուիր, այլ կ'զգացուին միայն. . . Ես հոն չեմ ապրած, այս բոլորը չեմ տեսած, բայց հաւատա՛, Նուպար, բնազդով կ'զգամ, հոգիիս աչքերովը կը տեսնեմ զանոնք. . . մինչե՛ւ որ սեփական աչքերովս ալ տեսնել արժանանամ. . . :

ՏԻՓՐԱՆ (Ոգելորուած). — Ապրի՛ս, եղբայր:

ՄՈՒՇԵՂ. — Այո՛, այո՛, Գեղամ, դեռ խօսէ. . .

ՆՈՒՊՂԻՐ (Խանդավառուած). — Կեցցե՛ս, Գեղամ. . . Երանի թէ բոլոր հայերը քեզի պէս զգային, քեզի պէս խորհէին. . . այնքա՛ն սրտագրաւ են խօսքերդ և այնքա՛ն հարազատ՝ արտայայտութիւններդ, կարծես հայրենիքն է որ կը խօսի քու բերնով:

ՄՈՒՇԵՂ (Խայտալով). — Գեղա՛մ. . . Գեղա՛մ. . . ա՛լ երբ հայրենիք երթանք, հոն կուգայ նաև քոյրս իր զաւակներովը. . . այլեւս իրարու կը միանանք, այնպէս չէ՞. . . :

ԳԵՂԱՄ. — Անշո՛ւշտ. . . :

ՄՈՒՇԵՂ. — Ո՛հ . . . իմ անուշիկ քոյրս . . . Լեւոնիկը . . . փոքրիկ Արաքսին . . . որքա՛ն կարօտցեր եմ . . . տարիներով հեռու ապրելէ ետք ա՛լ իմ քովս պիտի ըլլան . . . ի՞նչ մեծ երջանկութիւն . . . (Փղձկելով) ասիկա մտաբերելը անգամ կը յուզէ էութիւնս . . . (Աչերը կը սրբէ) :

ԳԵՂԱՄ. — Այդ երջանկութիւնը , Մուշե՛ղ , ո՞չ միայն քեզի համար պիտի ըլլայ՝ այլ աշխարհի ամէն կողմ ցրուած հայութեան համար ալ , որոնք դեռ պանդուխտ կ'ապրին իրենց սիրելիներէն զրկուած , անոնց կարօտովը զեղուն և որոնք հետզհետէ Յունաստանէն , Ֆրանսայէն , Ամերիկայէն հասնող իրենց քոյրերը , եղբայրները և մայրերը պիտի գտնեն , պիտի գրկեն , պիտի համբուրեն , կարօտի և երջանկութեան արցունքի կայլակներով ողողելով անոնց այտերը . . .

ԱՐՇԱԿ (Արհամարհոս) . — Գացէ՛ք , գացէ՛ք դեռ ի՞նչ կեցեր էք :

ՄՈՒՇԵՂ (Հաւատալով) . — Անշո՛ւշտ որ պիտի երթանք . . .

ԳԵՂԱՄ (Վնուակաճ) . — Անմիջապէս որ ներգաղթը սկսի :

ՄՈՒՇԵՂ (Խանդավառ) . — Եւ ես , Գեղամ , շիշմը օղի կ'առնեմ շողենաւին մէջ միասին խմելու համար :

ԳԵՂԱՄ (Ուրախ) . — Ես ալ ջութակ կը նուագեմ . . . (Այս միջոցին ներսէն աշխատանքի զանգակը կը հնչէ դադարին վերջանալը յայտարարելով եւ դարձեալ ներսէն մեքենաներու ժխորը կ'սկսի : Հետզհետէ ամենքն ալ նաեւ ծրարները վերցնելով ոտքի կ'ելլեն) :

ՆՈՒՊԱՐ (Ոտքի ելլելով եւ խօսակցութիւնը շարունակելու ձեւով՝ հրնուագին) . — Պարելն ալ ինձմէ . . .

ՄՈՒՇԵՂ (Նոյնպէս ոտքի կանգնելով՝ ուրախ) . —

Եւ լա՛ւ մը կը զուարճանանք մինչե՛ւ ճամբորդու-
թեան վերջանալը :

ՏԻԳՐԱՆ (ՈՐ ոսփի ելած է՝ խնդալով) . — Նաւուն
մէջ գտնուողներն ալ մեզի հետ միասին կը զուար-
ճացնենք :

ՄՈՒՇԵՂ (Ոգեւորուած) . — Ահա այդպէ՛ս . . . : (Ժը-
պիս, խնդուք: Բոլորն ալ կը շարժին իրենց տեղերը գը-
րաւելու համար) :

ԳԵՂԱՄ (Հագիւ երկու ֆայլ յառաջացած՝ յանկարծ
վերադառնալով եղբօր, srsuforkն) . — Այսօր դարձեալ
մեքենաներու յարկաբաժինը դրին զիս :

ՏԻԳՐԱՆ (Տխուր) . — Ինչո՞ւ . . .

ԳԵՂԱՄ (Դժգոհ) . — Որովհետեւ Անթուանը այսօր
ալ չեկաւ :

ՏԻԳՐԱՆ (Մտաւանջ) . — Բայց դուն այդ գործին
վարժութիւնը չ'ունիս, չելլայ ձախորդութիւն մը
պատահի . . . (Ձախ դրան մեջ կը տեսնէ հսկիչը որ
կանգնած է հրամայական նայուածով: Բոլորը կը լռեն
եւ գործի կ'սկսին: Տիգրանն ալ դեպի իր աշխատանքի
տեղանը յառաջանալով՝ խուլ ձայնով) Գնա՛, եւ ու-
շագրութիւն ըրէ . . . (Գեղամ ընկնուած աջ դուռնէն
մեքենաներու յարկաբաժինը կ'ուղղուի: Հսկիչը անշարժ
կանգնած է խիստ նայուածով դիտելով բոլորը: Պահ մը
ամենքն ալ կ'աշխատին. մին խարտոցով, ուրիշ մը մուր-
նով, ուրիշ մը սղոցով: Ներս կը մտնէ հսկիչը) :

Տ Ե Ս Ի Լ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՏԻԳՐԱՆ, ՆՈՒՊԱՐ, ԱՐՄԵՆԱԿ, ԱՐՇԱԿ,

ՄՈՒՇԵՂ ԵՒ ՀՍԿԻՉԸ

ՀՍԿԻՉԸ (Դեպի Մուշեղը յառաջանալով եւ գետնին
վրայ անոր բերած մեքենական կազմածը ֆննելով՝ Մու-

շեղին) . — Ասիկա ձեռքի գործէդ աւելի կարեւոր է
և պէտք է այսօր լմնայ :

ՄՈՒՇԵՂ (Ձեռքի աշխատանքը կը ձգէ եւ մօտենա-
լով) . — Ո՞ր մասը կ'ուզէք որ նորոգեմ :

ՀՍԿԻՉԸ (Հեղինակաւոր) . — Նախ քակէ այս վրայի
մասը և ջանա՛ երեսի ժանդերը մաքրել : (Քիչ մը եւս
մեքենային մեջը նայելէ եւ ֆննելէ յետոյ) Այս ագուց-
ուած մասը լաւ յղկուած չըլլալուն՝ օդը դուրս կը փախի
կոր, պէտք է լաւ մը մաքրուի և փայլի :

ՄՈՒՇԵՂ . — Շա՛տ լաւ . . (Պործի կ'սկսի ձեռքի
խարսոցով) :

ՀՍԿԻՉԸ (Պահ մը անոր աշխատութեան հսկելէ յե-
տոյ՝ խիստ շեշտով) . — Խարտոցին վրայ թափ տո՛ւր ,
որպէսզի ուտէ :

ՄՈՒՇԵՂ (Աւելի ուժով եւ արագ փելով) . — Այս-
պէ՞ս . . .

ՀՍԿԻՉԸ (Տիրական) . — Այո՛ , այդպէս : (Կը թողու
Մուշեղը եւ կ'երթայ ձախ դուռնէն ներս : Պահիկ մը
յետոյ կը վերադառնայ, ձեռքը մեքենական ասամաւոր
անիւ մը բռնած, մեջքեղը ձողով եւ Տիգրանին առջեւ
կանգնելով՝ կտրուկ) . — Հատ մը ասոր նմանը պիտի
չխնուի , միայն թէ չափերը կը տարբերին : (Տիգրան
կը թողու գործը եւ ուշադիր կը դիտէ հսկիչին բերած
կտորը : Հսկիչը շարունակելով) Հիմա չափեցէք տեսնեմ
ինչ է ասոր երկայնքը :

ՏԻԳՐԱՆ (Անապարանօք սեղանին վրայի գործիքնե-
րը ասդին անդին հրելով կը գտնէ մեթըր եւ չափելով) . —
Քառասունընչինգ սանթիմ . . .

ՀՍԿԻՉԸ (Կտրուկ) . — Միւսը պիտի ըլլայ երեսունը
ութը , գրեցէ՛ք :

ՏԻԳՐԱՆ (Շտապով գրպանները կը փնտռէ եւ կտոր
մը թուղթ եւ մատիտ հանած՝ գրելով) . — Երեսունըութ :

ՀՍԿԻՉԸ . — Վարի մասը չափեցէ՛ք :

ՏԻԳՐԱՆ (Չափելով) . — Եօթը :

ՀՍԿԻՉԸ . — Միւսը պիտի ըլլայ հինգ :

ՏԻԳՐԱՆ (Պրելով) . — Այո՛ , հինգ :

ՀՍԿԻՉԸ . — Հիմա հաստութիւնը չափեցէք՝ :

ՏԻԳՐԱՆ (Չափելով) . — Չորս սանթիմ և վեց միլիմէթր :

ՀՍԿԻՉԸ (Հետզհետե դեպի Տիգրանը ծռելով) . — Միւսը պիտի ըլլայ չորս և երկու միլիմէթր :

ՏԻԳՐԱՆ (Պրելով) Այո՛ :

ՀՍԿԻՉԸ (Ուշաւելեռ) . — Իսկ մէջտեղի անիւր պէտք է անկիւնաւոր ատամներով ըլլայ և վաթսուն ակռայ : (Այս միջոցին ներսէն մեքենաներու խառնակ ժխոր մը կը լսուի, արկածի մը տպաւորութիւնը ձգող եւ խուլ ձայն մը հոգեւարժի հոնդիւններուն նման : Ներսը խուլ իրարանցում : Դադրեցուցէ՛ք մեքենաները... գոցեցէ՛ք շոգին... ձայները հազիւ կը լսուին : Տիգրանի դէմքը կը պրկուի, կ'ուզէ ետ դառնալ, բայց հսկիչը խիստ եւ անտարբեր կը շարունակէ իր բացատրութիւնները : Մինչ նուպար, յետոյ Արմենակ, Արեւիկ եւ Մուշեղ պահ մը անհամբեր ականջ կը դնեն հասնող ձայներուն եւ հետզհետե մեքենաներուն յարկաբաժինը կ'երթան : Հսկիչը կլանուած՝ շարունակելով) . — Իսկ ասիկա ունի քառասունըութ ակռայ : Ուրեմն , այս շրջագիծը փոխանակ քառասունըութը մասի բաժնելու՝ վաթսուն մասի պիտի բաժնէք : Կարծեմ ուրիշ անգամ հատ մը չինած էք այս գործէն : Պէտք է խնամք տանիք որ ակռաները իրարու հաւասար ըլլան և հեռաւորութիւնները միօրինակ : (Տիգրան անհանդարտ եւ մտահանջ է. ընկերներուն մեկնիլը չէ տեսած : Կ'ուզէ ետ դառնալ եւ չի կրնար : Հսկիչը խիստ է : Ներսէն մեքենաներու աղմուկը դադրած է արդէն : Հսկիչը զբաղուած՝ կը շարունակէ) Այլապէս գործը անկատար կ'ըլլայ և տարուած աշխատանքն ալ անօգուտ : Այո ան

գամ անիւները չի դառնալով կրնան գործիքներուն ամբողջութիւնը խանգարել: Անիւներուն ճառագայթները ջանա՛ աւելի հաստ շինել որպէս զի ճ շումին դիմագրէ: Ասոր համար պէտք է երկաթը լաւ հալած և արագ թափուած քլլայ...

(Այս միջոցին ներս կուգան Արմենակ եւ Նուպար, այլայլած վիճակ մը ունին եւ Տիգրանին մօտենալով) . — Տիգրա՛ն... (Տիգրան ետ կը դառնայ: Նուպար Տիգրանին օձիֆէն, Արմենակ ալ թեւէն ուժգին բռնելով) Տիգրա՛ն, քիչ մը դուրս եկո՛ւր... (Կ'ուզեն դեպի ձախ դուռը փափոսել եւ դուրս անիլ: Տիգրան կ'ընդդիմանայ: Ուժգին կառչած է սեղանին, ծունկերը կրօսած՝ շփոթ եւ յանկարծակիի եկած) . — Ի՞նչ կայ... (Արմենակ եւ Նուպար կը փափոսեն եւ ճիգ կ'ընեն զայն անջատել սեղանէն: Տիգրան սարսափահար անոնց այլայլած դիմագիծը նշմարելով՝ պաղատագին ձայնով) . — Կ'աղաչեմ, ըսէ՛ք, ի՞նչ պատահեցաւ... (Արմենակ եւ Նուպար դեռ կը փափոսեն: Տիգրան դիմադրելով անշարժ գամուած է եւ աղիողորմ ձայնով) Ա՛խ, ըսէ՛ք, ի՞նչ պատահեցաւ... (ու յանկարծ կռահելով՝ եւ պոռթկալով) : Ա՛հ... արդեօ՞ք... (Մեկդի հրելով Արմենակը եւ Նուպարը դեպի աջ դուռը կը խոյանայ, Նուպար ալ ետեւէն: Տիգրան հագիւ դրան առջեւ հասած, արդէն երկու գործաւորներ գլխիկոր եւ համբալիտով ներս կը բերեն պատգարակ մը որուն մէջ պառկած է Գեղամ անշարժ: Սառ լռութիւն) :

ՏԻԳՐԱՆ (Պահ մը սարսափահար կ'ընկրկի ու հագիւ պատգարակին մէջ նանչցած իր եղբայրը՝ հեծկլտախառն աղաղակով) . — Գլխութի՛ւն... (եւ հեծկլտալով) Ա՛խ... ա՛խ... Գեղա՛մ... եղբա՛յրս... սիրելի՛ս... ի՞նչ եղաւ քեզի... (Վրան կը նետուի պատգարակին՝ զոր վար կը դնեն: Տիգրան պատգարակին ասդիի կողմն է, Գեղամին վրայ իյնալով եւ զայն երկու

ուսերէն բռնած՝ կիսովին վեր վերցնելով) Ըսէ՛ . . .
 Գեղա՛մ . . . Եղբա՛յրս . . . Ըսէ՛ , ի՞նչ եղար , խօսէ՛ . . .
 (կը հեկեկայ) : (Գեղամին գլուխը կախ է դեպի
 ետեւ : Ճակտին քովերը յայտնապէս կ'երեւին խոտան-
 գուած մասեր եւ սեւ ճմլումներ : Իսկ բերնէն վազող
 արեան կարմիր գիծը մինչեւ ականջին վարի մասը կ'եր-
 կարի եւ կզակին ետին կ'անհետի : Զգայագիրկ է : Միւս-
 ները շուրջն են տխուր եւ փառացած : Մուտեղ պատգա-
 րակին միւս կողմը ծունկի եկած է եւ կիսովին ծռած
 Գեղամին վրայ՝ կուլայ : Տիգրան հեծկլսագին շարու-
 նակելով) Ա՛խ . . . խօսէ՛ , կ'աղաչե՛մ . . . Գեղա՛մ , եղ-
 բա՛յր , խօսէ՛ . . .

ԳԵՂԱՄ (Կես մը աչբերը բանալով՝ նուաղուն ձայ-
 նով) . — Սիրանոյշ . . . Սիրանոյշ . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Լալով՝ հեւ ի հեւ) . — Այո՛ . . . Գեղա՛մ . . .
 Սիրանոյշը . . . որ քեզ շատ կը սիրէ . . .

ԳԵՂԱՄ (Դանդաղ այլ խռովագին) . — Ես . . . կը
 կը մեռնի՛մ . . . հայրենիքիս . . . կարօտը . . . սրտիս
 մէջ . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Գալարատանջ պօռալով) . — Ո՛չ , դուն
 չի՛ պիտի մեռնիս . . . Այդ անկարելի՛ է . . . Տէր Զօրի
 անապատներուն մէջ , քու մանկութի՛ւնդ շալկած , ա-
 միսներով քալելէ յետոյ . . . անկարելի՛ է որ , հո՛ս ,
 օտարութեան ծոցը թողում քեզ . . .

ԳԵՂԱՄ (Ցաւատանջ՝ լալով) . — Կը . . . մեռ . . .
 նի՛մ . . .

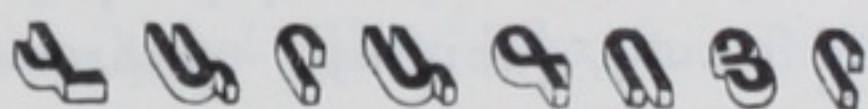
ՏԻԳՐԱՆ (Աղիողորմ ու հեծկլսախառն աղաղակով) .
 — Ո՛չ . . . դուն պիտի ապրի՛ս , Գեղա՛մ . . . մենք միա-
 սին հայրենիք պիտի երթանք . . .

ԳԵՂԱՄ (Հեծկլսագին եւ ընդհատ) . — Գացէ՛ք , ը-
 սէ՛ք . . . հայրենիքս կերտող . . . իմ եղբայրներուս . . .
 թէ ես կը մեռնի՛մ . . . ցաւելով . . . որ չի կրցայ հայ-

ըենիքիս ծառայել... (Պլուխը կ'իյնայ: Մեռաւ: Ամենքն
ալ տխուր, գլխարկները կը հանեն եւ կուլան):

ՄՈՒՇԵՂ (Որ ծունկի եկած էր, գլխարկը երկու ձեռ-
ներուն մէջ տնոտելով՝ լալագին). — Ա՛խ, Գեղամ ճան...
երանի՞ թէ ե՛ս մեռնէի քու տեղդ... :

ՏԻԳՐԱՆ (Որ դեռ բռնած է Գեղամին մաւմինը եւ
չի կրնար հաւաստի անոր մահուան՝ յանկարծ թող տա-
լով, ծունկերուն վրայ կանգուն, երկու ձեռներովը գը-
լուխը նմլելով՝ աղեպասառ աղաղակով). — Ափսո՛ս...
մեռա՛ւ... հայրենի հողին մէջ թաղուելու երջանկու-
թի՛ւնն ալ չունեցաւ... :



ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ



Տեսարանը կը ներկայացնէ Տիգրանին բնակարանը, որ խեղճուկ սենեակ մըն է գաղթականի, դիմացի պատին մէջտեղը կախուած է Պեղամին մեծադիր նկարը, որ դեպի ձախ սեղակի կը ժպտի, գլուխը քառքէ/ծով, հին օրջանակի մէջ: Լուսանկարին աջ քովը պատուհան մը որուն մէկ ապակին կոտրած եւ թուղթ փակցուած է: Սենեակին մուտքը աջ պատի խորքէն: Սենեակին ձախ անկիւնը, խորքի պատին երկայնքին՝ խեղճուկ անկողին մը, երկու փայտե սնուկներու վրայ շինուած, մէջը պառկած է Յակոբիկը, գլուխը ձախ պատին: Հիւանդ է: Իսկ աւելի առջեւ, ձախ պատին տակ, խճեակի մը վրայ նստած է Զարուհի, Տիգրանին ծերունի մայրը՝ կծկած: Դիմացը, Պեղամին նկարին տակ, խեղճուկ պահարան մը, որ իբր սեղան ալ կը ծառայէ: Վրան՝ ջուրի կոտրած փարչ, գաւաթ, հին թեյաման մը, թեյի գաւաթ մը, շիշ մը եւ սրուակ մը հիւանդին առարկաները կը կազմեն: Պահարանին եւ անկողինին միջեւ կայ հին աթոռ մը: Սենեակին յառաջամասը, դեպի աջ, հասարակ ֆառանկիւն սեղան մը, քովը երկու աթոռներ, փսիաթները ծակուած եւ փրթկուած:

Վարագոյրը բացուելուն՝ գիշեր է: Սեղանին վրայ կը վառի մոմ մը որ լմննալու վրայ է: Պարապ շիշ մը իբր առջանակ կը ծառայէ մոմին: Մեծ մայրը նստած է խրճեակին վրայ, կռնակը շալ մը, վիզը ծուռ, կը մրափէ: Հիւանդ Յակոբիկը կը ֆնանայ: Զուարթ պատանուն օրջազգեստ մը հագած է, ոտներն ալ պատուած կօշիկներ, սեղանին ձախ կողմը, աթոռին վրայ նստած եւ թուղթի մը վրայ գրեթէ պառկած՝ ձեռքը մատիտ՝ գրելով զբաղ-

ուած է: Իսկ մայրը, Մարի, նոյնպէս մաշած շրջագգես
եւ ցած կրունկներով հին կօշիկներ հագած՝ սեղանին
աջ կողմը, արողին վրայ նստած՝ պատուած գուլպայ մը
կը կարկէ: Սառ լռութիւն:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

ԶԱՐՈՒՀԻ, ՄԱՐԻ, ԶՈՒԱՐԹ ԵՒ ՅԱՆՈՒԲԻԿ

ԶՈՒԱՐԹ (Պանդաղութեամբ քանի մը բառ գրելէ
եսf). — Մա՛յր, (Կարդալով) Զուարթը բարի աղջիկ
մըն է: Բարին Ռ-ով կը գրուի, թէ Ր-ով:

ՄԱՐԻ. — Ր-ով, աղջիկս:

ԶՈՒԱՐԹ Մասը բերնին քոջելով՝ մատովը կ'աւրէ
Ռ-ն եւ մատիսով դանդաղօրէն Ր-ի կը վերածէ: Մէկ
երկու բառ եւս գրելէ վերջ՝ մօրը). — Զմեռը Զ-ով կը
գրուի թէ Յ-ով:

ՄԱՐԻ. — Զ-ով:

ԶՈՒԱՐԹ (Ուրախ). — Այո՛, ճիշտ է: (Քանի մը
եւս գրելէ յետոյ ցաւագին ձայնով). — Մա՛յր, առօթի
եսf...

ՄԱՐԻ (Պորովագին շեւտով). — Այո՛, աղջիկս, քիչ
մը եւս համբերէ, հիմա հայրդ ուր որ է կուգայ...
(Զուարթ գլխիկոր կը լռէ: Մարի ձեռքին գործը սեղա-
նին վրայ ձգած ելլելով՝ մտաւանջ եւ անձկագին). —
Ա՛խ... Աստուած իմ, ինչո՞ւ այսքան ուշացաւ, արդ-
եօք արկած մը պատահեցաւ: (Եւ դէպի Յակոբիկը յա-
ռաջանալով՝ Զարուհիին). — Մա՛յր, կ'աղաչե՛մ, այդ-
պէս մի՛ քնանար, պիտի մսխէ:

ԶԱՐՈՒՀԻ (Ողորմուկ). — Ո՛չ, Զաւա՛կս, չեմ քը-
նանար...

ՄԱՐԻ (Յակոբիկին մօտենալով եւ նակսին ու ձեռքե-

բաւն թափութիւնը ֆննելով խռովագին) . — Աստուած իմ, տաքութիւնը դեռ կը շարունակէ . . . (Տխուր կը մօտենայ պատուհանին եւ դուրսը ֆննելով յուսահատ) Դեռ երեւցած չունի . . . (Երկինքը նայելով) Դուրսը լուսցած է արդէն, Զուա՛րթ, աղջի՛կս, մոմը մարէ, պարապ տեղը չսպառի: (Զուարթ մոմը կը մառէ: Մառի դէպի Յակոբիկին մօտ դրուած աթոռը յառաջանալով ցաւագին) Ա՛խ. . . այս որքան ձախորդ օրերու մնացեր ենք, մա՛յրիկ. . . մեզի պէս գաղթական մարդոց համար գոնէ յաջող գործերու շրջան մը բացուէր, ի՛նչ կ'ըլլար. . . բայց ո՛ւր է. . . արդէն աշխատանքով շահուածը պարզ ապրուստ մը հազիւ կ'ապահովէր մեզ և այժմ գործազրկութիւնն ալ ուրիշ հարուած մը՝ մեզի պէս տունէն տեղէն խլուածներուն համար. . . քանի՛ ամիսներէ ի վեր անգործութիւնը որ սկսաւ, գրեթէ անտանելի դարձուց մեր կեանքը. . . խեղճ ամուսինս. . . այն օրէն ի վեր որ զինք գործէ դադրեցուցին, շուարած, մոլորած վիճակ մը ունի. . . ամէն ինչով դիմեց, ամէն դուռ դարկաւ, բայց անօգուտ. . . Գործ չունինք, գործ չենք կրնար տալ քեզի, կ'ըսեն. . . առանց խղճալու որ այն մարդը որուն աշխատելու իրաւունքը կը զլանան՝ ընտանիք մը ունի ապրեցնելիք. . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Ողորմուկ) . — Այո՛, զաւա՛կս, մարդիկ խիղճ ըսուածը մոռցեր են իրենց շուրջիններուն հանդէպ: Բնաւ հոգ չեն ըներ իրենց նմաններուն տառապանքը. . . Բաւական է որ իրենք հանգիստ ապրին ու վայելեն. . . Այդ է կարեւորը իրենց համար: (Մառի տխուր գլուխը կը շարժէ: Զարուհի պահիկ մը լուռ՝ շարունակելով) Ես մարդոցմէ յոյսս կտրած եմ, զաւա՛կս. . . Աստուած թող հասնի մեզի պէս շուարածներուն. . .

ՄԱՐԻ (Յուզուած) . — Ա՛խ, մա՛յր . . . ամէն անգամ որ գործի համար կատարած դիմումներէն ետ կը

դառնայ ձեռնուռնայն՝ տեսնելով իր ընկճուած , յուսահատ վիճակը , սրտէս արիւն կ'երթայ . . . ճիգ կ'ընեմ շփոթանքս ծածկելու համար . . . կը ջանամ ժըպտուն երեւալ և կըրցածիս չափ կը մխիթարեմ զինքը , բայց . . . աշխատանքի արգելքին իր մէջ առթած արդար զայրոյթը զինք կատաղութեան կը տանի , ու այլեւս չուզեր մխիթարուիլ . . . Զինքը յուսահատութենէ դուրս քաշելու համար ըսածներս կարծես աւելի կը նեղեն զինքը և կը բորբոքեցնեն իր բարկութիւնը . . . Աստուած իմ . . . չեմ գիտեր ինչպէ՞ս խօսիմ , ինչպէ՞ս վարուիմ իրեն հետ , որպէս զի իր տառապանքը թեթեւցնեմ :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Մայրական). — Միշտ քաղցրութեամբ , զաւա'կս , մեղմութեամբ խօսելով իրեն հետ :

ՄԱՐԻ (Ընկճուած). — Այո' , մա'յր , բայց երէկ տանտէրը եկաւ սենեակին վարձքը պահանջելու համար , և ըսաւ որ գալուն իմաց տամ իրեն . . . : Ու հիմա չե'մ գիտեր թէ ի՞նչպէս տեղեկացնեմ իրեն այս լուրը . . . քաջութիւնը կը պակսի ինձ , մա'յր . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Գորովագին). — Մի' սրտմտիր , աղջիկս : Աստուած մեծ է , մենք մարդու չարիք չենք ըրած . . . հարկաւ չսպասուած տեղէն օգնութիւն կը հասնի մեզի : (Պահիկ մը լուռ՝ շարունակելով) Զեմ գիտեր . . . Տիգրանին այսքան ուշանալը ինձ այնպէս ենթադրել կուտայ թէ յաջողութիւն մը ունեցած է , տեղէ մը գործ մը ճարած է անպայման . . .

ՄԱՐԻ (Խռովագին). — Ա'խ . . . Երանի՜ թէ մայր , երանի՜ թէ . . . (Պահիկ մը լուռ՝ սպասողական վիճակ : Զուարթ սեղանին վրայ կը ֆնանայ) :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Լռութիւնը խզելով). — Գիտե՞ս , Մա'րի , Սիրանոյշը երէկ գալ խոստացած էր , բայց չեկաւ . . . Այնքա՛ն կարօտցած եմ զինքը . . .

ՄԱՐԻ. — Այո՛, մայր . . . Բայց կ'երեւի մասամբ
չէ թողատրած . . . Զարմանալի՞ք ինձ մէն է և սաստիկ
ջղային : Ի՞նչ ընէ խեղճ աղջիկը, ամէն բանի համա-
կերպելով է որ հոն կը մնայ . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Խեղճ փոքրիկս . . .

ՄԱՐԻ. — Ան ալ երբ գործէն հանուեցաւ՝ շա՛տ
տառապեցաւ, մինչև որ այդ գործը գտաւ : Այդ ա-
հագին տունը կարգի պիտի դնէ, պիտի աւելէ, պիտի
մաքրէ, ճաշն ալ ինքը կ'եփէ : Եւ այս ամէնը պնակ
մը կերակուրի և պառկելիք անկիւնի մը փոխարէն . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Ցաւագիճօրեց). — Խեղճ Սիրանոյշ . . .
Բախտ չունի եղեր . . . Եթէ բախտ ունենար և Գե-
ղամս չի մեռնէր՝ մի՞նչև հիմա ամուսնացած կ'ըլլար
և ուրիշներու ծառայ ըլլալէ ալ ազատուած . . . Ա՛խ . . .
խեղճ Գեղամս, դժբա՛խտ զաւակս . . . (Կուլայ) :

ՄԱՐԻ (Աղաչական). — Մա՛յր, մի՛ վերակոչեր
դառն յիշատակները որոնք քեզ այս տարիքիդ մէջ
տառապեցնելէ զատ բանի չեն ծառայեր . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Հանդարտելով). — Իրաւունք ունիս,
աղջի՛կս . բայց . . . մօր սիրտը . . . (Դուռը կը բացուի.
Ներս կը մտնէ Նուպար գլուխը քասքէթ՝ օծիֆը ցուրեհ
վեր դարձուցած):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ

ՆՈՒՊԱՐ (Դրան մօտիկ կանգնելով՝ մտահոգ). —
Բարի լո՛յս, Տիկին Մարի : (Քիչ մը աւելի բարձր) Բարի
լո՛յս, մա՛յրիկ :

ՄԱՐԻ (Շփոթած ոտի կանգնելով). — Բարի լոյս,
պարոն Նուպար . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Բարի լոյս, զաւակս . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Մարիին). — Ո՞ւր է Տիգրանը :

ՄԱՐԻ (Մսասանջ). — Տակաւին չեկաւ . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Զարմացած). — Երէկուընէ՞ս ի վեր :

ՄԱՐԻ (Անձկանօք). — Այո՛ . . . Արդեօք բա՞ն մը պատահած է :

ՆՈՒՊԱՐ (Ընկնուած). — Ո՛չ, չեմ կարծեր : (Պահիկ մը մտածելէ ետք) Ի՞նչպէս եղաւ Յակոբիկը :

ՄԱՐԻ (Հիւանդին մօտենալով եւ ճախարհելով). — Դեռ կը շարունակուի, ամբողջ ճակատը տաքութեան մէջ կ'այրի . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Զեռք դուռին տանելով՝ պահիկ մը շփոք եւ անտարժ մնալէ յետոյ՝ կտրուկ). — Լա՛ւ, ես կ'երթամ, մնաք բարով : (Կը մեկնի) :

ՄԱՐԻ. — Երթաք բարով . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Երթաք բարով, զաւակս . . .

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԱՌԱՆՑ ՆՈՒՊԱՐԻ

ՄԱՐԻ. — Ա՛խ, մա՛յր, որքա՞ն բարի տղայ է սա Նուպարը և որքա՞ն կը հետաքրքրուի մեր դժբախտ վիճակովը . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Եթէ ան ալ չըլլար, ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը, հո՛ս, այս օտարութեան մէջ, որ անկիւն մը նետուած, մոռցուածներու կը նմանինք . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Ի՞նչ բանի համար եկած է :

ՄԱՐԻ. — Եկած էր հարցնելու թէ. . . (Դրան բացուիլը տեսնելով խօսքը կը կտրէ: Բառուզա: Ներս կը մտնէ Տիգրան դանդաղ քայլերով: Գլուխը քաշքէթ, ժախքին օձիքը վեր դարձուցած: Յուսահատ եւ տկար վիճակ մը

ԱՆԻ : Գլուխը կախ, նայուածքը գետին յառած : Յայտնի կ'երեւի որ տեսակ մը ամօք կ'զգայ գործ չի գտած եւ հաց բերել կարողացած չըլլալուն համար) :

Տ Ե Ս Ի Լ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆ

ԶՈՒԱՐԹ (Դրան բացուելէն կ'արթննայ եւ հօրը մօտեւոր տեսնելով՝ կ'ելլէ եւ վրան վազելով) . — Հայրի՛կ... (Բայց ձեռքերը պարապ տեսնելով եւ հաց չի բերած ըլլալը կռահելով՝ կ'ընկերի եւ յուսահատ ձայնով մը) Հաց չի բերի՞ր, հայրի՛կ . . . (Տիգրան լուռ է : Զուարթ յուսախաբ իր տեղը կը նստի : Տիգրան լուռ եւ դանդաղ քայլերով մինչեւ սենեակին մէջտեղը կը յառաջանայ եւ խորունկ շունչ մը կ'առնէ) :

ՄԱՐԻ (Որ հիւանդին մօտ կանգնած անձկութեամբ զայն կը դիտէ՝ գորովագին շեշտով մը) . — Ո՞ւր ես, Տիգրա՛ն, սիրելի՛ս, ինչո՞ւ այսքան ուշացար . . . Ամբողջ գիշերը անքուն քեզի սպասեցինք . . . դուրսէն լսուող ոտքի ձայներուն ահանջ գնելով շարունակ, որ մի գուցէ դուն ես եկողը . . . բայց ի զո՞ւր . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Կռնակը Մարիին՝ յուսահատ) . — Շա՛տ հեռուները գացեր էի . . . գործ փնտռելու համար . . .

ՄԱՐԻ (Աղապատագին) . — Յաջողեցա՞ր գտնէ . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Տեսում, բացասական կերպով գլուխը կը շարժէ եւ յետոյ ցաւագին ձայնով) . — Տեսինէն . Ալֆոր՝ վիլէն անդին . . . մինչեւ հեռաւոր ագարակները գացի . . . խնդրեցի՛, աղաչեցի՛ որ գտնէ հացի մը գինով աշխատանք մը տան ինձի, բայց . . .

ՄԱՐԻ (Անձկութեամբ) . — Եւ ի՞նչ եղաւ . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Յուսաբեկ) . — Ոչի՛նչ . . . տմանք վռնտե-

ցին , ուրիշներ աւելի ազնիւ . գործ չունինք , պարոն , պատասխանեցին . . .

ՄԱՐԻ . — Դրամ չունէիր , ի՞նչպէս կարողացար ետ դառնալ . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Քալելով . . . ամբողջ գիշերը քալեր եմ . . .

ՄԱՐԻ (Յաւագին) . — Այս ցուրտի՞ն . . . Աստուած իմ . . . Ձի վախցա՞ր որ կը հիւանդանաս . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Դառն ժպիտով) . — Հիւանդանա՞լ . . . այդ չէ որ կը վախցնէ զիս . . . (Տխուր) Դժբախտութեան մէջ մարդ ցուրտին դէմ աւելի տոկուն կը դառնայ կոր , բարեբախտաբար . . . կամ . . . դժբախտաբար . . . (Պահիկ մը լուռ, եւ յետոյ) Կարծես մահն ալ կ'արհամարհէ զայն . . .

ՄԱՐԻ . — Անօթի՞ս ես . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Ո՛չ . . .

ՄԱՐԻ . — Ի՞նչ կերար . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Ոչինչ . . .

ՄԱՐԻ . — Ուրե՞ջն . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Անտաքեւ) . — Կարեւորութիւն չունի . . . անօթութեան հետ շատո՞նց հաշտուած եմ արդէն . . . (Եւ յետոյ տխուր) Ես ինձմէ աւելի ձեզ կը մտածեմ որ երէկուընէ ի վեր բան մը չէք կերած . . .

ՄԱՐԻ (Արագին) . — Մեզի հոգ մի՛ ընկեր , Տիգրա՛ն , սիրե՛լիս . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Ողորմուկ) . — Հոգ չէ՛ , զաւա՛կս . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Դառնորէն) . — Լա՛ւ . . . ձեզի հոգ չընեմ . . . դուք կը հասկնաք իմ կացութիւնս . . . բայց այս փոքրիկնե՞րը , որ երէկուընէ ի վեր բան մը չեն կերած . . . (Տխուր, գլուխը օտոյնով՝ ինքնիշխան) Եթէ կարողանայի դռնէ կտոր մը հաց բերել Զուարթիս և

քիչ մըն ալ մածունն Յակոբիկիս համար . . . Ամէն ճիգ
ըրի, բայց անօգուտ եղաւ . . . (Ու կես մը Մարիին
դառնալով որ միտ Յակոբիկին մօտ կանգնած է) Ի՞նչ
պէս եղաւ Յակոբիկը . . .

ՄԱՐԻ (Տխուր). — Տաքութիւնը դեռ կը շարուն-
նակէ . . . Երանի՛ թէ քիչ մը քացախ ունենայինք մար-
մինը և գլուխը շփելու համար . . .

ՏԻԳՐԱՆ. — Զուա՛րթ, աղջի՛կս, գաւաթ մը առ,
վերի գրացուհիին գնա՛ և քիչ մը քացախ խնդրէ՛:
(Յետոյ ինքնիւրեք) Զուարթ . . . Ի՞նչ հեղնանք այս անունն
ալ, անօթի և տխուր աղջկան մը համար . . .

ԶՈՒԱՐԹ (Յաւագին). — Բայց ես կ'ամէնամ կոր,
Հայրի՛կ . . . երէկուընէ ի վեր երկու անգամ բան ու-
զեցի, անգամ մը ալիւմեք, անգամ մըն ալ շաքար:

ՏԻԳՐԱՆ (Հայրաբար). — Հոգ չէ, աղջի՛կս . . . այս
անգամ ալ գնա՛ . . . Տիկին Սաթենիկը բարի կին մըն
է և չի մերժեր . . . Մանաւանդ երբ իրեն ըսես թէ
եղբայրդ տաքութեան մէջ պառկած է և մարմինը
շփելու համար պիտի գործածենք այդ քացախը . . .
(Զուարթ խեղճուկ, պահաւանդ վրայէն քիչ գաւաթը
կ'առնէ եւ կ'երթայ):

Տ Ե Ս Ի Լ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԱՌԱՆՑ ԶՈՒԱՐԹԻ

ՏԻԳՐԱՆ (Ինքնիւրեք). — Թշուառութիւնը սեւերես
է . . . Անգործ մնալէս ի վեր քանի՛ անգամներ մանր
մունր բաներ խնդրեր ենք իրմէ, վերադարձնելու
խոստումով և չենք կարողացեր վերադարձնել . . .
(Քլուխը տարժելով) Լաւ որ այս աղնիւ կինն ալ մեզի
դրացի գտնուեր է . . . (Զեռները վեր բարձրացնելով)

Այս ի՞նչ կացութիւն է, Աստուած իմ և ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը այսպէս անգործ... Ե՞րբ պիտի կարողանանք դուրս ելլել այս թշուառութենէն...

ԶԱՐՈՒՀԻ (Խուլ ձայնով). — Է՛հ... ասոր ալ փառք տուր, զաւա՛կս...

ՏԻԳՐԱՆ (Դառն քմծիծաղով մը). — Ի՞նչ բանի փառք տամ, մա՛յր...

ԶԱՐՈՒՀԻ (Մայրական շեշտով). — Յիշէ՛ զաւակս որ, տարագրութեան ատեն Տէր - Զօրի ճամբաներուն վրայ ի՞նչ ահաւիտ օրերու մէջ կ'ապրէինք...

ՏԻԳՐԱՆ (Տխուր ժպիտով). — Այո՛, մա՛յր... բայց մեր այսօրուան կացութիւնը ինչո՞վ կը տարբերի անկէ... Եթէ Տէր - Զօրի խորերը, աւազներու անսահման ամայութեանը մէջ կ'ընկղմէինք՝ հո՛ս ալ քաղաքին անօգուտ ընդարձակութիւնը չէ՞ որ կը տարածուի մեր առջեւ... Եթէ աքսորի ճամբաներուն վրայ, մեր տանջանքներն ու հեծկլտութիւնները լսող քարեր միայն կը գտնէինք մեր շուրջը՝ միթէ հո՛ս ալ մեր տառապանքները միեւնո՛յն անտարբերութեամբ լսող քար սրտեր չէ՞ որ կը գտնենք։ Եթէ հոն ջարդուելու մղձաւանջը կը հալածէր մեզ՝ այսօր ալ անօթի մեռնելու հեռանկարը չէ՞ որ կը սարսափեցնէ մեզի...

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Համբերութիւ՛ն, զաւա՛կս, Աստուած մեծ է...

(Դուռը կը զարնուի եւ բացուելով ներս կը մտնէ Դանձիշը։ Նիհար, բարձրահասակ, ակնոցներով, երկայն վերարկու եւ գլխարկ հագած, քելին Տակ պայուսակ մը)։

Տ Ե Ս Ի Լ Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ

ՏԻԳՐԱՆ, ՄԱՐԻ, ԶԱՐՈՒՀԻ, ՅԱԿՈԲԻԿ ԵՒ ԳԱՆԶԻԶԸ

ԳԱՆԶԻԶԸ (Դրան առջեւ կանգնած, գլխովը կտրուկ բարեւ մը տալով եւ պայուսակին մէջէն ընկալագիրը հանելով՝ Տիգրանին)։ — Զեր սենեակին վարձքը չէք վճարած, կը հաճի՞ք վճարել։ (Տիգրան որ անոր կողմը դարձած է, յանկարծակիի եկած, լուռ եւ անշարժ կը նայի)։

ԳԱՆԶԻԶԸ. — Պատասխանեցէ՛ք։

ՏԻԳՐԱՆ (Մտաւոր)։ — Զու՛նի՛մ, պարո՛ն...

ԳԱՆԶԻԶԸ (Կտրուկ)։ — Լա՛ւ։ (Ընկալագրին վրայ կ'արձանագրէ եւ պայուսակին մէջ դնելէ վերջ, թելին տակ առնելով՝ խիստ) Երէկ եկայ, հոս չի կայիք։ Հիմա ալ չէ՛ք ուզեր վճարել։ Այսօր ձեր վերջին պայտանաժամն է, պարո՛ն։ Կա՛մ կը վճարէք՝ կա՛մ սենեակը կը յանձնէք։ Այլապէս ստիպուած պիտի ըլլամ օրէնքով դուրս նետել ձեր կարասիները։ Մնաք բարով։ (Կը մեկնի)։

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Օ Յ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԱՌԱՆՑ ԳԱՆԶԻԶԻ

ՏԻԳՐԱՆ (Կփած է. պահ մը նայուածքը դրան գամուած մնալէ յետոյ, աչքերը դանդաղ հետզհետէ սեղեակին շուրջը դարձնելով՝ խորհակուած ձայնով)։ — Զեր կարասիները... Միթէ կարասի՞ մնաց... (Աչքերովը փնտռելով) Երանի՛ թէ ծախելիք բան մը ունենայի... և այս ամսականն ալ վճարէի... Բայց ամէն բան ծախեցինք, վերջացաւ արդէն... (Այս միջոցին Յակոբիկ

գլուխը վեր առնելով) Մա՛յր, ջո՛ւր կ'ուզեմ... (Մայրը ջուր կուտայ) :

ՏԻԳՐԱՆ (Նայուածքը Յակոբիկին վրայ կեցնելով եւ պահ մը խորհելով որ հիւա՛նդն ալ միասին փողոցը պիտի մնայ՝ հետզհետէ մօրը դառնալով եւ պահ մը վա՛րանելէ ետք). — Մա՛յր, տո՛ւր ջուլթակը որպէսզի ծախեմ :

ՋԱՐՈՒՀԻ (Խեղճուկ). — Ի՞նչ ըսիր : զաւա՛կս...

ՏԻԳՐԱՆ. — Գեղամին ջուլթակը : մա՛յր, որպէսզի վարձքը վճարեմ...

ՋԱՐՈՒՀԻ (Չախ ձեռնովը փոխկը դրուած ջութակին ճուլքը շոյելով). — Ո՛չ... ո՛չ... զաւկիս ժամացոյցը ծախեցինք արդէն... հիմա իբր յիշատակ իր ջուլթակը մնաց... խնայէ՛, զաւա՛կս, գոնէ ա՛ս մի ծախեր... որովհետեւ ասիկա մօտս ունենալով՝ անոր ամբողջ յիշատակները քովս ունենալ կը կարծեմ...

ՏԻԳՐԱՆ (Աղապասագին). — Կ'աղաչե՛մ, մա՛յր, տո՛ւր, տո՛ւր որ տանիմ ծախեմ եւ վարձքը վճարեմ... այլապէս այս գիշեր դուրս նետուած պիտի ըլլանք եւ այս ցուրտին փողոցը պիտի մնանք, հիւանդ Յակոբիկը գիրկերնիս...

ՋԱՐՈՒՀԻ (Լալով). — Չե՛մ կրնար տալ... (Մաքի ալ Յակոբիկին անկողինին ծայրը նստած՝ կուլայ : Տիգրան բան յուսահատ ձեւեր կ'առնէ : Ներս կուգայ Զուարթ :

Տ Ե Ս Ի Լ ՈՒ Յ Ե Ր ՈՐ Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ

ԶՈՒԱՐԹ (Քայցախը բերած է, ձեռքի գաւաթը մօրը կուտայ եւ հօրը դառնալով). — Հայրի՛կ, դիմացի եբիսիէն սեթ ֆրան սենգանք կ'ուզէ կոր... (Տիգրան կը պրկուի) :

ՄԱՐԻ. — Հայերէ՛ն խօսէ, աղջի՛կս, նպարավա՛ճառը հօթուկէս ֆրանք կ'ուզէ, կ'ըսեն: (Զուարթ գլխիկոր կ'երթայ կը նստի սեղանին միւս կողմը, արձուին վրայ եւ թելերը սեղանին վրայ ծալլելով կը պառկի):

ՏԻԳՐԱՆ (Նպարավանառին պահանջէն մտաւա՛նաճ' երկու քայլ դեպի մայրը առաջ կ'անցնի եւ պօռալով). — Տո՛ւր, մա՛յր, կ'աղաչե՛մ...

ԶԱՐՈՒՀԻ (Կարծելով թէ Տիգրան ջուրակը պիտի առնէ՝ արագ շարժումով զայն գետնէն կը վերցնէ եւ մանուկ մը գրկելու ձեւով սեւ տուփը գրկած օրօրելով). — Ո՛չ... ո՛չ... չե՛մ կրնար տալ... ասիկա անոր խօսուէն յիշատակն է... չե՛մ կրնար տալ, (Լալով) ասիկա իր մանկութիւնը կը յիշեցնէ ինծի...

ՏԻԳՐԱՆ (Յաւագին եւ աղաչական շեշտով). — Ա՛խ... կը հասկնա՛մ, մա՛յր, կը հասկնամ... բայց կը խնդրեմ որ դուն ալ զիս հասկնաս եւ գիտաս իմ վրաս... Մա՛յր, խորհէ՛ անգամ մը որ, եթէ Գեղամ քու զաւակդ էր, որուն համար ա՛յնքան կը ցաւիս եւ չես ուզեր յիշատակէն բաժնուիլ՝ միթէ ե՛ս ալ քու զաւակդ չե՞մ... անկէ աւելի՛ դժբախտ անկէ աւելի՛ կարեկցութեան արժանի... Քանի որ ան անգամ մը միայն մեռաւ, մեռաւ եւ ազատեցաւ... իսկ ե՞ս, (Լալով) աւա՛ղ, ամէ՛ն օր կը մեռնիմ... Կը գալարուի):

ՄԱՐԻ (Հեծկլտալով աղապատագին). — Տո՛ւր... մա՛յր... տո՛ւր...

ԶԱՐՈՒՀԻ (Խորտակուած). — Առէք... (Տիգրան գրեթէ յափշտակելով կ'առնէ մօրը ձեռքէն ջուրակին տուփը եւ զայն սեղանին վրայ դնելով իսուր, կը բանայ կափարիչը: Մեջէն եջ մը նօթա կ'երեւի: Կամաց կամաց կը հանէ ջուրակը եւ ձեռքին մէջ դանդաղ կը դարձնէ, մտամոլոր նայուածք մը ունի: Կարծես հեզգհեզ անց-

եալի յիշատակները կը յիշէ: Յետոյ մասովը հարուած մը կուտայ լարին ու կը թրթռայ: Յուզուած գլուխը կը շարժէ: Լուռ տառապանք: Յետոյ կարծես կոխոսելով այդ մտածումները, ջուրակը տուփին մէջ դնելով արագ կը գոցէ եւ տուփը թելին տակ սեղմելով ետ կը դառնայ ու մեկնի: Յանկարծ կը տեսնէ Գեղամին նկարը եւ յանցաւորի պէս պահ մը զայն դիտելէ յետոյ՝ գրեթէ փախչելով դուռն կը շտապէ:

ՄԱՐԻ (Տիգրանին ետեւէն նայելով եւ ցաւագիտօրէն գլուխը շարժելով). — *Խեղճ ամուսինս . . . Քու ազնիւ եւ զգայուն հոգիդ ինչպէ՞ս պիտի դիմագրէ այս անլուր տառապանքներուն . . .* (Տխուր՝ Յակոբիկին մօտենալով) *Ա՛խ, դժբա՛ղդ զաւակս, դեռ տաքութեան մէջ կ'այրի . . . Երանի՛ թէ այս քաջախը քիչ մը զովացնէր զինքը . . .* (Եւ ձեռքի փացախովը կ'սկսի անոր մարմինը օփել): (Ներս կը մտնէ Սիրանոյս. պարզ սեւ օրջագգես մը հագած է, տխուր եւ տգոյն):

Տ Ե Ս Ի Լ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ԶԱՐՈՒՀԻ, ՄԱՐԻ, ԶՈՒԱՐԹ, ՅԱԿՈԲԻԿ

ԵՒ ՍԻՐԱՆՈՅՇ

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ներս մտնելով՝ Մարիին). — *Բարե՛ւ, քոյրի՛կ:* (Կը համբուրուին: Յակոբիկը պառկած տեսնելով). — *Անցած ըլլայ, ի՞նչ ունի Յակոբիկը . . .*

ՄԱՐԻ (Ընկնուած). — *Հիւանդ է, սաստիկ տաքութեան մէջ կ'այրի . . .*

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — *Խեղճ Յակոբիկ . . .* (Մարիին) *Բայց անցեալ օր պզտիկ անհանգստութիւն մըն էր ունեցածը:*

Ներգաղթը

ՄԱՐԻ . . . — Այո՛ , բայց հետզհետէ սաստկացաւ ,
քիչ մը քացախով կը շփեմ կոր որպէսզի զովանայ :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Խեղճ փոքրիկ . . (Զարուհիին
դառնալով) Բարե , մայրի՛կ , ի՞նչպէս ես : (Զեռք կը
համբուրէ) :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Աղէկ եմ , Սիրանոյշ աղջիկս , բա-
րի եկար . . . (Այսերէն կը համբուրէ) :

ԶՈՒԱՐԹ (Սիրանոյշին մօտ երթալով) . — Բարե՛ւ ,
Սիրանոյշ :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Գորովագին) . — Բարե՛ւ , Զուարթ :
(Կը համբուրէ : Զուարթ դարձեալ կ'երթայ սեղանին վը-
րայ ծռած լուռ կը պառկի) :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Մտահոգ) . — Դուն ի՞նչպէս ես , Սի-
րանոյշ , աղջիկս . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Սրաքեկ) . — Է՛ , մայրի՛կ , մի՛շտ
յոգնած . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Համբերութիւն , զաւակս . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Յակոբիկին դառնալով ժպտագին) . —
Որքա՛ն ալ բարի է , ձայն հանած չունի :

ՄԱՐԻ (Խուլ ձայնով) . — Կարողութիւն չունի խօ-
սելու . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Խեղճ Յակոբիկ : (Մարիին) Գոնէ
կըցա՞ք բժիշկի մը ցուցնել : (Մարի ցաւագինօրէն գը-
լուխը կ'երեւցնէ հասկցնելու համար քե՛ ոչ) :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Վրդովագին) . — Ի՞նչ . . . Պարոն Տիգ-
րանը տակաւին առանց գործի՞ է :

ՄԱՐԻ (Տրտմօրէն) . — Այո՛ . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Մտահոգ) . — Խեղճ մարդ . . .

ՄԱՐԻ (Քովի աթոռը ցոյց տալով) . — Նստէ՛ , Սի-
րան . . . (Սիրանոյշ կը նստի) Ո՞ւրկէ կուգաս այսպէս :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Այս գիշեր մասամբ պարահանդէս

պիտի երթայ, դերձակուհիին՝ քով շրջազգեստ մը ունի լճնալիք, ինծի ղրկեց որ գօտիին մասին բացատրութիւն մը տամ դերձակուհիին: Այդ առիթէն օգտուելով եկայ ձեզ տեսնել:

ԶԱՐՈՒՀԻ (Ձեռքը Սիրանոյշին երկարելով). — Սիրանո՛յշ, աղջիկս, քիչ մը ձեռքս կը բռնե՞ս որ դուրս երթամ:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Սրտագին). — Սիրո՛վ, մայրիկ... (Ձեռքէն բռնելով վեր կը վերցնէ եւ միասին դուրս կ'երթան: Զարուհի կորստամակ է եւ դժուարաւ կը փախէ:

ԶՈՒԱՐԹ (Սիրանոյշին բացակայութենէն օգտուելով մօտը փոքր կ'երթայ եւ գալարուելով ցաւագինօրէն). — Մա՛յր, անօթի եմ, շատ անօթի եմ...

ՄԱՐԻ (Քաղցր). — Գիտեմ աղջիկս... քիչ մը ևս համբերէ, հայրդ գնաց, հիմա կուգայ:

ԶՈՒԱՐԹ (Աղաչական). — Եւ հաց պիտի բերե՞մ...

ՄԱՐԻ. — Այո՛, աղջիկս...

ԶՈՒԱՐԹ. — Երէկ ալ այդպէս ըսիր մա՛յր, բայց վերագարձին չէր բերած...

ՄԱՐԻ. — Այո աղջիկս, դրամ չունէր... բայց այս անգամ պիտի բերէ...

ԶՈՒԱՐԹ. — Անպատճառ պիտի բերե՞մ...

ՄԱՐԻ. — Այո աղջիկս, պիտի բերէ: (Զուարթ դարձեալ կ'երթայ արթուն վրայ տխուր կը կծկէ: Մարի վերջացուցած է հիւանդին խնամքը եւ վերմակը անոր շուրջը կը սեղմէ):

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Զարուհիին դանդաղ փայլերով ներս բերելով եւ տեղը առաջնորդելով). — Այո մայրիկ, իրաւունք ունիս...

ԶԱՐՈՒՀԻ (Հոգածու). — Այնպէս է աղջիկս, դուն

դեռ երիտասարդ ես, տառապանքը շատ գէշ կ'ազդէ երիտասարդներուն վրայ... (Արդե՞ն տեղը հասած է : Սիրանոյ՞ մեղմօրէն զայն կը նսեցնէ եւ ինքն ալ անկողիցին մօտ գնունող աթոռին վրայ կը նստի) :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Փուրգուրոս). — Սիրանոյ՛, աղջիկս, քովիկս նստիր :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Աթոռը Զարուհիին մօտ կը դնէ եւ նստելով). — Պարոն Տիգրանը դո՞ւրս ելաւ :

ՄԱՐԻ. — Այո՛...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Մտախոհ). — Դարձեա՞լ գործ փնտռելու համար :

ՄԱՐԻ (Յուսաբեկ). — Ա՛լ յուսահատած է աղջիկս, գործ գտնել անկարելի է...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Խեղճ մարդ, ո՞վ գիտէ որքա՞ն ընկճուած է...

ՄԱՐԻ. — Շա՛տ, շա՛տ ընկճուած է Սիրանոյ՛ :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Եւ ի՞նչ կը մտածէ ընել...

ՄԱՐԻ (Տխուր). — Ոչի՛նչ... շուարած մնացած է, իր ամբողջ յոյսը ներգաղթն է...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ցաւագիճօրէն). — Ա՛խ, այո՛, ներգաղթը... Աստուած իմ, գոնէ շուտ սկսէր... ա՛լ երթայինք, ազատուէինք այս կեանքէն...

ՄԱՐԻ (Դառնօրէն). — Այո՛... երթա՞նք ազատուինք... բայց ո՞ւր է... դեռ լուր մը չի կայ... երանի թէ շուտ սկսէր ներգաղթը... այն է մեր միակ փրկութիւնը, ուրիշ ելք չունինք... (Պահիկ մը լուռ մնալէ յետոյ) Երէկ Տիկին Պայծառը եկած էր, յուսալով որ մի գուցէ ներգաղթի մասին բարի լուր մը կ'իմանայ մեզմէ, բայց... ի զո՞ւր... անոր ալ երկու զաւակները ամիսներէ ի վեր անգործ են :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Տխուր գլուխը օտոժելով). — Խեղճե՛-

ըր եւ դեռ քանինե՛ր կան այս ողբալի դրու-
թեան մատնուած . . . ներգաղթն է մեր բոլորին փըր-
կութիւնը . . . (Պահիկ մը լուռ՝ եւ յետոյ) Ա՛խ, չես
կրնար երեւակայել քոյրի՛կ, Գեղամիս մահէն ի վեր
այնքա՛ն պաղած եմ այս տեղերէն, որ ժամ առաջ
կ'ուզեմ հեռանա՛լ, հայրենիքս երթալ, հոն աշխատիլ,
անոր կեանքովը ապրիլ, անոր կառարած նուաճում-
ներովը մխիթարուիլ . . .

ՄԱՐԻ. — Եւ ի՛նչ քաղցր մխիթարանք . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Երբոր ներգաղթը սկսի, ինծի մի-
նակ չպիտի թողուք, ձեր հետը պիտի տանիք, այն-
պէս չէ՞, քոյրի՛կ :

ՄԱՐԻ. — Անշո՛ւշտ, Սիրանոյշ, դուն մեր ըն-
տանիքին մէկ անդամը կը համարուիս :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Որ վերի խօսակցութեանց կը հետեւեալ
մերթ ընդ մերթ գլուխը շարժելով) . — Արդէն ես միշտ
կ'ըսեմ ատիկա, զաւակս . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Աղօթէ՛ մայրի՛կ, դուն բարի կին
ես, աղօթէ որ ներգաղթը շուտո՛վ սկսի :

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Կ'աղօթե՛մ, աղջի՛կս, կ'աղօթեմ . . .
դուն ալ բարի ես, քեզի համար ալ կ'աղօթեմ որ
Գեղամիս պէս քեզ սիրող բարի երիտասարդ մը խընդ-
րէ ձեռքդ որ անոր ցաւը մոռնաս . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Սրտաբեկ) . Ո՛հ, ո՛չ, մա՛յր . . . ես
այդ մասին մտածելու կարողութիւն իսկ չունիմ . . .
գրեթէ վեց ամիս է որ զայն կորսնցուցի, կարծես
այսօր մեռածի պէս կը կսկծայ սիրտս . . . (Կուլայ) :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Ողորմուկ) . — Ի հարկէ . . . կը հասկը-
նամ, աղջի՛կս . . . այնքա՛ն ազնիւ . . . մանաւանդ այն-
քան երիտասարդ ալ էր . . . (Աչերը կը սրբէ) :

ՄԱՐԻ (Գուրգուրոս՝ Սիրանոյշին մազերը շոյե-

լով) . — Մի՛ լար , Սիրանոյշ , աղջի՛կս , մեղք ես . . .
մատամդ աչքերդ կարմրած տեսնելով նորէն պիտի
պոռայ , պիտի բարկանայ քեզի :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Աչքերը սրբելով) . — Ա՛հ , այո՛ , իրա-
ւունք ունիք . . . (Մարիին) Ա՛խ , քոյրի՛կ . . . չէք
կրնար երեւակայել ի՞նչ անտանելի բան է արիւնող
սրտի մը դէմ նետուած կշտամբանքը . . .

ՄԱՐԻ (Ցաւակցելով) . — Այո՛ . . . այո՛ . . . կը հաս-
կընամ . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Արտասուքէն խեղդուած ձայնով) . —
Վիշտս թեթեւցնելու համար լալու իրաւունքէ՛ն ալ
զրկուած եմ այնտեղ . . .

ՄԱՐԻ (Գլուխը ցարժելով) . — Խեղճ Սիրանոյշ . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Համբերութիւն , աղջիկս . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Աչքերը սրբելով եւ ոտի ելելով) . —
Երթամ , կ'ուշանամ կոր , հիմա զիս կը փնտռեն
(Զարուհիէն , Մարիէն եւ Զուարթէն հրաժեշտ առնելով)
Յակոբիկին ալ անցած ըլլայ , Պարոն Տիգրանին ալ
յարգանքներս :

ՄԱՐԻ . — Շնորհակալ եմ . . . (Մինչեւ դուռը ըն-
կերանալով) Նորէն երբ առիթ ունենաս եկո՛ւր , Սի-
րանո՛շ , կ'սպասենք :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Այո՛ , անմիջապէս որ առիթ ու-
նենամ . . . (Կը մեկնի) :

ՄԱՐԻ (Դուռը կը գոցէ եւ վերադառնալով) . —
Խեղճ աղջիկ . . . վիշտը օրէ օր կը մաշեցնէ զի՛նքը . . .
աքսորի ճամբաներուն վրայ որք մնալէն ի վեր հազի՛ւ
նոր սկսած էր խնդալ և հիմա . . . թաւամեցա՛ւ չի
բացուած . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Դժբախտ զաւակս . . . (Մարիին)
Գոնէ բան մը չըսէիր մեր վիճակին մասին . . .

ՄԱՐԻ . — Եւ ի՞նչ կրնայի ըսել իրեն , ինչպէ՛ս

բացատրել մեր վիճակը . . . խեղճ Սիրանոյշ . . . արդէն իր վիշտը իրեն կը բաւէ , մեր ցաւերն ալ իմանալով աւելի եւս պիտի տառապէր . . . (Դուրսէն կը լսուի Նուպարին ձայնը) Ահա հոս է . Տօքթէօր : Հրամամեցէ՛ք , անցէ՛ք Տօքթէօր . . . (Մարի յանկարծակիի եկած եւ շուարած՝ կ'ուզէ սենեակը կարգի դնել : Աջ ձախ կը շարժի եւ պահարանին մօտ գտնուող արձուր Զարուհիին եւ անկողնին միջեւ կը դնէ պաթին սալ : Նուպար եւ բժիշկը ներս կը մտնեն) :

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ե Ր Ո Ր Դ

ԶԱՐՈՒՀԻ, ՄԱՐԻ, ԶՈՒԱՐԹ, ՅԱԿՈԲԻԿ, ՆՈՒՊԱՐ
ԵՒ ՏՕՔԹ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՏՕՔԹ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Բարձրահասակ, սեւ վերարկու հագած, ակնոցներով, գլխարկը հանելով՝ Մարին՝ լուրջ) . — Բարե՛ւ , Տիկի՛ն (եւ հիւանդին մօտենալով) Այս փոքրիկն է հիւանդը :

ՄԱՐԻ (Որ բարեւելէ ետք մէկ կողմ կանգնած է) . Այո՛ , տօքթէօր . . .

ՏՕՔԹ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ . — Եւ ի՞նչ ունի :

ՄԱՐԻ . — Երեք օրէ ի վեր տաքութենէն աչքերը չէ բացած . . .

ՏՕՔԹ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ . — Տաքութիւնը յանկարծ սկսաւ՝ թէ նախապէս քիչ մը անհանգստութիւն կը զգար արդէն :

ՄԱՐԻ . — Այո՛ , տէօքթէ՛օր . . . վեց եօթը օր առաջ թեթեւ տաքութիւն և դող մը ունէր :

ՏՕՔԹ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ . — Ախորժակ ունի՞ր :

ՄԱՐԻ . — Ո՛չ . . .

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Յակոբիկին վերմակը բանալով
նախ որովայնը տեղ տեղ կը սեղմէ , յետոյ բազկերակը
ֆնցեւով) . — *Հա՛ :*

(Գրպանէն ջերմաչափը կը հանէ : Սրսկելով կը դառ-
նայ Յակոբիկին եւ կը ջանայ թելին տակ տեղաւորել :
Դուռը կը բացուի , ներս կը մտնէ Տիգրան , թելին տակ
երկու կտոր հաց : Յայտնի կ'երեւի որ խոտոր հաց մըն է ,
երկուքի բաժնուած : Պահ մը դրան առջեւ կանգնած կը
հեւայ եւ շուարած կը դիտէ սենեակին խորքը կատար-
աւածը : Նուպար եւ Մարի բժիշկին ետեւը կանգնած են
կռնակնին դուռին : Չեն տեսած Տիգրանին մոտսքը : Իսկ
Զուարթ անօթի կը մտափէ սեղանին վրայ) :

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Մ Է Կ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ (Գրեթէ անձայն յառաջանալով հացերը
սեղանին վրայ կը դնէ : Զուարթ աչքերը բանալով հա-
ցին վրայ կը յարձակի եւ կ'սկսի ուտել : Տիգրան լռիկ
Նուպարին կը մօտենայ եւ թելէն բռնած դեպի սենեա-
կին յառաջամասը փառելով՝ անաբեկ ձայնով) . — *Ո՞վ
է այս մարդը . . .*

ՆՈՒՊԱՐ . — *Բժիշկ բերի :*

ՏԻԳՐԱՆ (Վրդովագին) . — *Բայց ես դրամ չունիմ ,
ի՞նչպէս պիտի վճարեմ . . .*

ՆՈՒՊԱՐ . — *Հոգ մի՛ ընէր , ես իրեն խօսած եմ :*

ՏԻԳՐԱՆ (Սփոփանքի խորունկ շունչ մը փառելով՝
կը թողու Նուպարին թելը : Նուպար դարձեալ կ'երթայ
բժիշկին ետին կը կանգնի : Իսկ Տիգրան՝ դանդաղ բը-
ժիշկին մօտենալով) . — *Բարե՛ւ Տօքթէօր . . .* (Կը
կանգնի մօտը եւ հիւանդին միջեւ) :

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Տիգրանը նսմարելով) . — Դուք այս փոքրիկին հա՞յրն էք :

ՏԻԳՐԱՆ (Տխուր) . — Այո՛ . . .

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Պահիկ մը վերջ) . — Դուք ո՞ր տեղացի էք :

ՏԻԳՐԱՆ . — Պարտիզակցի :

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ . — Հա՞, Պարտիզակցի . . . ես պատերազմի սկիզբը զինուորական պաշտօնով գտնուեր եմ Պարտիզակի մէջ և հոն վարժարաններու այցելու բժիշկ էի : (Տիգրան՝ համաձայն, գլուխը կը Եարժե : Բժիշկը յանկարծ հետաքրքիր ԵԵՏՈՎ մը) Խնչեան կը կոչուիք :

ՏԻԳՐԱՆ . — Սարաֆեան :

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Զեռքը նակասը Եանելով եւ մտաբերելու ձեւով) . — Ներեցէք որ ըսեմ . . . այդ միջոցին Պարտիզակի մէջ մեծահարուստ կալապետ էք . Սարաֆեան մը ճանչցած եմ, ազգային վարժարանի հոգաբարձու էր, դուք անոր . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Ընկճուած) . — Հայրս էր . . .

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Շփոթած) . — Դուք անոր զաւակն էք :

ՏԻԳՐԱՆ . — Այո՛ տօքթէօր . . .

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Տիգրանին վիճակին խղճալով թխուր՝ գլուխը կը Եարժե ու յանկարծ) . — Հիմա ո՞ւր կը գտնուի ձեր հայրը :

ՏԻԳՐԱՆ . — Տեղահանութեան առաջին շրջանին մեզմէ զատելով տարին սպաննեցին . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Որ նստած Եեղէն խօսակցութեան կը հեճեւեր, երբեմն երբեմն գլուխը կը Եարժե՝ յանկարծ հառաչելով) . — Ա՛խ . . .

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Շարունակելով) . — Ու ձեր

հարստութենէն, ստացուած քներէն բան մը չի կրցա՞ք ազատել :

ՏԻԳՐԱՆ (Տրսմագիւն) . — Ոչի՛նչ . . . ամէնքն ալ կողոպտեցին փճացուցին . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Քմծիծաղով մը) . — Է՛. . . օտար ամիւրու վրայ մեր շահածն ալ, մեր շինածն ալ ուրիշներու սեփականութիւնն է . . . մենք գոնէ Իզմիրի մէջ ճաշակեցինք այդ դառն ճշմարտութիւնը . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Յաւագիւորէն) . — Աստուծո՛մէ՛ գտնան . . .

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Զարուհին ցոյց տալով) . — Այս տիկինը ձեր մա՞յրն է :

ՏԻԳՐԱՆ . — Այո՛, տօքթէ՛օր, մա՛յրս է :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Յուսահաս ձեւով մը) . — Իր զաւակներուն տառապանքներուն լս՛ւռ հանդիսատեսը . . .

ՏՕՔԹ . ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Յաւագիւորէն գլուխը երեցընելով պահ մը սենեակին խեղճութիւնը եւ հոն իրող քուտառութիւնը աչիւ անցնելէ յետոյ, կը դառնայ Յակոբիկին ու թելին տակէն ջերմաչափը հանելէ եւ ֆնցնելէ ետ գրպանը դնելով կը հանէ դեղագիրներու տետրակը եւ կ'սկսի գրել : Յետոյ թերթը փրցնելով եւ Տիգրանին երկարելով) . — Հրամայեցէ՛ք : Եղածը սաստիկ պաշտօնութիւն մըն է որ պէտք է խնամքով դարմանէք : Այս դեղագրին մէջ երեք տեսակ դեղ գրած եմ, մին՝ մեծ շիշի մէջ, որ օրական չորս անգամ կուտաք ապուրի դգալով : Միւսը փոքր շիշ մըն է որ օրը երեք անգամ պիտի տաք վեցական կաթիլ : Իսկ միւսը փոշի մըն է որ կէս գաւաթ կաթի մէջ խառնելով կը խմցնէք առտու կէսօր և գիշեր : Գալով ուտելիքին՝ կաթ և մածուն : Կրնաք նաեւ նարինջի ջուր տալ : Եթէ այս դեղերուն ազդեցութենէն տաքութիւնը թեթեւնայ՝ կրնաք քիչ մը հաւի ջուր կամ ֆօմբօր տալ : Իսկ եթէ տաքութիւնը շարունակէ, ինծի դարձեալ կ'իմացնէք :

ՏԻՊՐԱՆ (Որ գլուխը կախ, դեղագիրը ձեռքը բռնած, առանց շարժելու մտիկ կ'ընէր այս ամէնը՝ յանկարծ պոռթկալով) . — Բայց Տօքթէ'օր . . . ես ձեր ըսածները ընելու ի վիճակի չեմ . . . այս դեղագիրը չինել տալու դրամ չունիմ ես : Ամիսներէ ի վեր անգործուածեան մէջ կը տառապիմ . . . ունեցածս չունեցածս ծախեցի, յուսալով որ գործ մը կը գտնեմ և կամ ներգաղթը կ'սկսի . . . բայց ո՛չ գործ գտայ և ոչ ալ ներգաղթէն լուր մը կայ տակաւին . . . (Ձեռքովը Նուպարը ցուցնելով) Նուպարը . որ եղբօր մը չափ ազնիւ է մեզ հանդէպ իր խնայողութիւններէն մաս առ մաս փոխ առի և չի կրցայ վերագարձնել . . . հիմա ինքն ալ մեզի հետ չքաւորութեան մատնուած է . . . (Նուպար անփոյթ շարժում մը կ'ընէ : Մարի կուլայ) : Դեռ երէկ առաւօտ, կանուխէն ճամբայ ինկայ, ոտքով քառասուն հոգի ճամբայ կտրեր եմ . . . ամբողջ շրջակաները, ագարակները, գործարանները գեղերեցայ, գործ մը գտնելու համար : Անօգուտ եղաւ : Հիմա քիչ առաջ տանտէրը եկաւ, վարձքը պահանջեց, այլապէս այս գիշեր փողոց պիտի նետեմ ձեզ ըսելով սպաննաց . . . բան չունէի ծախելիք . . . (Ձեռքովը Պեղամիք լուսանկարը ցուցնելով) Եւ եղբայրս . . . (Բժիշկը կարճ ակնարկ մը կը նետէ պատկերին վրայ) որ մեքենաներու տակ խոշտանգուելով մեռաւ . . . (Ջարուհի յանկարծ հառաչելով) Ա՛խ . . . (Տիգրան շարունակելով) Անոր միակ յիշատակը եղող ջութակը ստիպուած տարի և հարիւր ֆրանքի ծախեցի . . . իննըսուն ֆրանքով սենեակին վարձքը վճարեցի . . . և շաբաթներէ ի վեր ալ (Ձեռքը փողոցին ուղղութեամբ երկարելով) նպարավաճառին պարտքս եղող եօթուկէս ֆրանքը տուի . . . որ ամէն օր ետեւէս կը վազէր օձիքէս կը բռնէր (Լալով) և ինծի գո՛ղ կը պոռար (հեծկլտալով) ա՛խ, ինծի գող կը պոռար . . . իսկ մնացած երկուք-

ուկէս ֆրանքով ալ ահաւասիկ... (Դեպի սեղանը
 շապելով, ուր Զուարթ ազահօրէն ուսելով դբադուած
 է, առջեւէն հացերը խլելով եւ բժիշկին ցոյց տալով)
 կտոր մը հաց միայն կրցայ բերել... (Վերստին սե-
 ղանին վրայ դնելով հացերը եւ դեպի բժիշկը յառա-
 ջանալով) Ըսէ՛ք, խնդրեմ, դո՛ւք ըսէք. ալ ի՞նչպէս
 կրնամ ձեր գրած դեղերը շինել տալ... (Թոյլ, կը ձգէ
 որ դեղագիրը վար իյնայ) և ձեր պատուէրները գոր-
 ծադրել... (Արդէն մօրը եւ հիւանդին միջեւ դրուած
 արձուին մօտեցած է որուն վրայ կ'իյնայ եւ ձեռքերովը
 երեսը գոցելով՝ կը հեծկլտայ, կը հեկեկայ: Նուպար մօ-
 տեցած է Տիգրանին եւ կը ջանայ մխիթարել):

ՏՕՔԹ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Տխուր՝ ծռելով եւ դեղագիրը
 գետնէն վերցնելով՝ Մարիին). — Այս դեղագիրը ես հոս
 մօտերը ծանօթ դեղարանէ մը շինել կու տամ: Թոյլ
 կու տամ որ օրիորդը ինծի ընկերանայ որպէսզի իրեն
 յանձնեմ զանոնք:

ՄԱՐԻ (Աչքերը արբելով). — Սիրո՛վ, տօքթէօր...
 և շատ շնորհակա՛լ եմք... (Բժիշկը տխուր կը մեկնի):

ԶՈՒԱՐԹ (Որ շուարած ոտի կանգնած է եւ ձեռ-
 քերովը զգեստին պատառնուն մասերը գոցել կը նզնի՝
 մօրը դարձած, աղապատագին ձայնով). — Մա՛յր...

ՄԱՐԻ (Խանդակաթ). — Հոգ չէ՛, զաւակս, եղ-
 բօրդ համար է... (Զուարթ ընկնուած՝ բժիշկին կը
 հետեւի):

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՏԻԳՐԱՆ, ՆՈՒՊԱՐ, ՄԱՐԻ, ԶԱՐՈՒՀԻ ԵՒ ՅԱԿՈԲԻԿ

ՆՈՒՊԱՐ (Տիգրանը վերցնել ջանալով). — Ելի՛ր,
 Տիգրա՛ն, ելի՛ր, այդպէս մի՛ լար... յուսահատու-
 թիւնը լաւ բան չէ... (Թեւեւ բռնած կը վերցնէ եւ

բերելով սեղանին փով աթոռին վրայ կը նսեցնէ: Տիգրան սեղանին կռքնած թոյլ՝ կուլայ, երբեմն երբեմն ցաւագիւորէն գլուխը շարժելով: Նուպար հացերը եւ մոմը վերցնելով ետեւի պահարանին վրայ կը դնէ եւ վերադառնալով կը նստի սեղանին մօտ միւս աթոռին վրայ՝ Տիգրանին ձախ կողմը: Մարի տխուր, հին օրջագետս մը առած եւ հիւանդին ոտին կողմը նստած կը կարկէ:

ՆՈՒՊԱՐ (Պահիկ մը սրտում մնալէ յետոյ) . — Հանդարտէ՛, Տիգրան, հանդարտէ . . . միայն մենք չենք որ կը տառապինք . . . (Տիգրան հետզհետէ կը հանդարտի: Նուպար շարունակելով) Սէն-Տընիսի և Առնիէրի մէջ ալ մեր տղաքը շատ գէշ դրութեան մատնուած են, անգործութեան պատճառաւ . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Թեւեւ հանդարտած՝ բայց յուզուած ձայնով) . — Իո՛ւն ինչ ըրիր . . . Ալթունեաններուն դիմել մտադրած էիր դիմեցի՞ր . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Անօգուտ եղաւ . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Ինչո՞ւ համար . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Մարդու պէտք չունինք ըսին . . . և յետոյ, հայ գործատէրեր կան, որոնք օտարներ կը նախընտրեն աշխատցնել . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Քլուխը շարժելով) . — Տարօրինակ բան . . . մինչ մեր աշխատած գործարանին մէջ, հայերը չարքաշ ժողովուրդ են, աւելի լաւ կ'աշխատին կ'ըսէին, կը յիշե՞ս . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Այդ այդպէս է . . . ընդհանրապէս մերիններէն աւելի օտարները կը ցած են հասկնալ և գնահատել հայուն արժանիքները . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Կը հասկնամ . . . այդ ալ հոգեկան այլասերումի մէկ երեւոյթն է . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Պահիկ մը լուռ՝ եւ յետոյ) . — Արմենակն
ալ վերջապէս ամուսնացեր է ժօրժէթին հետ :

ՏԻԳՐԱՆ (Յաւագիւորեմ գլուխը օտոժելէ յետոյ՝ քա-
ժանելիօրեմ) . — Մուշեղէն ի՞նչ լուր կայ . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Մեզի հետ գործէ հանուելէն ի վեր
անոր ալ վիճակը ցաւալի է . . . խեղճ տղան ոչինչ
կրնայ կոր օգնել իր քրօջը որ Պէյրութի մէջ գաղ-
թակայաններուն քանդուելուն հետեւանքով՝ անպա-
տըսպար մնացեր է . . . խեղճ կիներ իր թշուառութիւնը
պարզող այնպիսի սրտապատառ նամակներ գրած է ,
որոնք, Մուշեղ ինծի կարդալու ժամանակ տղու մը
պէս կուլար . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Յունաստանի մէջ ալ հայութիւնը
դժուարին պայմաններու մէջ կ'է գտնուի . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Նոյնը նաեւ Ամերիկայի մէջ . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Տխուր՝ գլուխը օտոժելով) . — Ափսո՛ս . . .
այս գմայլելի ժողովուրդը , որ իր տարադիր , արմա-
տախիլ վիճակին մէջն անգամ հանճարներ կ'արտա-
դրէ , դարերու ընթացքին ճնշումներու և բռնութիւն-
ներու տակ տրորուելէ յետոյ , այսօր ալ աշխարհի չորս
անկիւնները ցրիւ-ցրիւ եղած , գործազրկութեան մէջ
կը հիւծի , անօթի մեռնելու սարսափովը կ'ապրի և
յուսահատութեան մատնուած , այլասերումի կեր կ'ըլ-
լայ . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Այո՛ . . . ցաւալի է , ցաւալի է գա-
ղութահայութեան վիճակը . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Դառնօրեմ) . — Երեւակայէ՛ անգամ մը
Նուպար թէ : Երբ հայրենիքի մէջ բոլոր ուժերը , բո-
լոր արժանիքները դասաւորուելով , ստեղծագործ աշ-
խատանքի կը յատկացուին՝ ասդին գաղութներու
մէջ նիւթական , բարոյական և ֆիզիքական արժէք-
ներու ի՛նչ ահաւոր կորուստներ կ'արձանագրենք . . .

ուժի և հնեքի ի՞նչ ահուելի մոխուժ մըն է որ ամէն օր մեր մկաններէն և մեր ուղեղներէն կը հոսի և անիմատ կերպով կը վատնուի, կը փճանայ, որոնք հայրենիքին ու ներգաղթին ի նպաստ գործածուելով ի՞նչ հրաշքներ կարելի էր իրականացնել... Հապա սա զմայլելի երիտասարդութիւնը որ կ'աճի, որուն մէջ ծլող, բողբոջող այնքան տաղանդներ կան, որոնք դասաւորուելով, գնահատուելով ի՞նչ տիրական արուեստագէտներ և ինչ զմայլելի վարպետներ կրնային ըլլալ: Մինչ այսօր, անծանօթ անկիւններու մէջ լըքւած, անտեսուած և կամ կտոր մը հացի ստրուկը դարձած կը խամրին, կը փճանան... Յեխերու մէջ նետուած մարգարիտներ... (Յաւագիւորեմ գլուխը օտարէի ետք՝ վնասական շեշտով) Չէ՛... այս ժողովուրդը պիտի հիւծի, պիտի փճանայ օտար ափերու վըրայ, եթէ օր առաջ իր հայրենիքին մէջ չամփոփուի... եթէ ներգաղթը, փրկարար ներգաղթը չի գայ մեզ դուրս քաշել այս անդունդին եզրէն...

ՆՈՒՊԱՐ (Մտախոհ). — Այո... բայց ո՞ւր է... Այս ժողովուրդը զանգուածային ներգաղթի կը կարօտի, մինչ ցարդ ներգաղթը յուսահատեցուցիչ դանդաղութեամբ միայն կ'ընթանայ...

ՏԻԳՐԱՆ. — Պատճառը այն է որ, ներգաղթող գաղթականները տեղաւորելու համար բնակարաններու սուր տագնապ կայ հայրենիքին մէջ...

ՆՈՒՊԱՐ. — Եւ այդ տագնապը բառնալու և անառ բնակարաններ շինելու համար, նիւթական մեծ զոհողութիւններու կը կարօտինք, աւա՛ղ...

ՏԻԳՐԱՆ. — Եթէ ցարդ գաղութահայութեան ու շահրութիւնը դէպի իր հայրենիքը կեդրոնացուէր և անոր ձգտումներն ու զոհողութիւնները դէպի հոն լարուէին՝ այդ հարցերը հետզհետէ իրենց լուծումը

գտած կ'ըլլային ու մենք այսօր պէտք չէինք ունենար աւաղելու... (Նուպար Տխուր գլուխը կը օտրժէ: Տիգրան օտրունակելով) Բայց ո՞ւր է, գաղութահայու-թեան դաժան մտահոգութիւնները վերլուծող, անոր ճգնաժամային կենցաղը արձանացնող, դարմանները որոնող և միջոցները ճշգող գործ մը երեւցա՞ւ մինչև այսօր... Եթէ Սուրէն Պարթեւեան, իր «Քայքայում» հատորովը արտագաղթի աղիտաւոր շարժումին դէմ թումբ կանգնեցաւ, այժմ ալ գաղութահայութիւնը դէպի իր հայրենիքը հոսեցնելու համար, ներգաղթի նախախնամական իմաստն ու արժէքը պարզող գործ մը պէտք չէ՞ր որ դրուէր հայ խղճմտանքին առջև... Ես վստահ եմ որ այդ տեսակ ձեռնարկ մը իր բարեւորար ազդեցութիւնը պիտի ունենար նիւթական զոհողութիւններու աղբիւրները պոռթկացնելով, բնակարաններու հարցը լուծելու և ներգաղթի գործը կանոնաւորելով մեզ այս անել կացութենէն դուրս քաշելու համար...

ՆՈՒՊԱՐ. — Բայց երբեմն այդ իմաստով գրութիւններու կը հանդիպինք թերթերու մէջ:

ՏԻԳՐԱՆ. — Այո՛, ճիշդ է, ես կը գնահատեմ այդ ճիգերը, բայց հատուկտուր խօսքերն ու գրութիւնները այնքան չե՛ն ազդեր, այնքան չե՛ն թափանցեր հոգիներու խորը, որքան ամբողջական գործ մը... Տէմոսթենէսներու օրով երբ հայրենիքը վտանգի տակ գտնուէր՝ անշո՛ւշտ որ ժողովուրդին հայրենասիրութեան դիմող խօսքեր կ'արտասանուէին և գրութիւններ կը հրատարակուէին, բայց երբ էսգիլէսի երկերէն հայրենասիրական գործ մը որ ներկայացուէր՝ ժողովուրդը իսկոյն վահանները շալկած պատերազմի դաշտը կը սուրար, հայրենի՛ք, հայրենի՛ք աղաղակելով... Այդօրինակ շարժումի մը կը կարօտի այսօր գաղութահայութիւնն ալ, որպէսզի ամէն հայ իր հայ-

ընեստիւթեանը մէջ ցնցուի և իր զոհաբերութիւնս
ները շալկած հայրենիքին տրամադրէ . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Յոյներն ալ երբ իրենց հայրենիքին
տիրացան , այս միեւնոյն դժուարութիւնները ունե-
ցան , թէև անոնք երեք հարիւր հազար միայն կը
հաշուուէին :

ՏԻԳՐԱՆ . — Բայց անոնք շինարարութեան համար
միլիոններ տրամադրեցին . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Հապա հրեայ ժողովուրդը , որ Պա-
ղեստինի համար ցարդ քառասուն միլիոն սթէրլին
ծախսած է և դեռ կը շարունակէ ծախսել . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Գլուխը շարժելով) . — Ի՞նչ զմայլելի
նուիրում . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Մինչ ասդին գաղութահայութիւնը ,
բնակարաններու շինութեան համար , ցարդ ճշմարիտ
գումարներ միայն յատկացուցած է . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Մտաւանջ) . — Է՛ . . . ո՞ւր էր որ մեր
հայ հարուստներն ալ , փոխանակ իրենց կտակները
շարունակ արտասահմանի մէջ դպրոցներու հիմնար-
կութեան յատկացնելու , ուրկէ ելլող տղաքը անգործ
դեգերելու դատապարտուած են , նուպարաշէնի մէջ
իրենց անուններովը մէյ-մէկ թաղամասեր կառուցա-
նէին . . . այսպէսով թէ՛ հայրենիքին մէջ իրենց ա-
նունն ու յիշատակը յաւերժացուցած կ'ըլլային՝ և թէ
անգործութեան ու թշուառութեան մատնուած այն-
քան հայեր հոն տեղաւորելով՝ զանոնք ստոյգ կո-
րուստէ փրկած և հայրենիքին մէջ ամփոփած կ'ըլ-
լային . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Եւ այդ խեղճերը ուրքան երախտա-
պտրտ պիտի ըլլային իրենց . . . (Ներս կը մտնէ Արեակ,
երկու ձեռքերը ծափահսին գրպանները : Միւսներէն ա.
ւելի մաքուր հագուած է , գլուխը նոր քաւքէթ , վիզը
փայլուն շալ , օրթունքին վրայ սիկարէթը կը միսայ) :

Ներգաղթը

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Ե Ր Ե Ք Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԱՐՇԱԿ

ԱՐՇԱԿ (Տիգրանին եւ Նուպարին մտահոգ կերպարանքը նշմարելով, ինքնագոհ եւ հեզնող քննադատով) . — Գրաւ կը գնեմ որ դարձեալ ներգաղթի մասին կը խօսէիք :

ՏԻԳՐԱՆ (Արսնեղ) . — Ո՛չ . . . (Արեակ կ'երթայ հիւանդին մօտ գտնուող արուը կ'առնէ եւ սեղանին աջ կողմը դնելով կը նստի : Հիմա Տիգրան եւ Արեակ սեղանին երկու ծայրերն են դեմ դիմաց, իսկ Նուպար սեղանին ետեւ երկուքին մեջտեղը : Այս միջոցին ներս կուգայ Զուարթ, դեղերը բերած է եւ մօրը կը յանձնէ : Մարի դգալ մը դեղ կը խմցնէ Յակոբիկին : Իսկ Զուարթ Զարուհիին մօտ կը նստի եւ գլուխը անոր ծունկերուն վայ դնելով կը պառկի : Մեծ մայրը իր կռնակի շալը անոր վրայ կը ծածկէ) :

ԱՐՇԱԿ (Հեզնակաւ շարունակելով) . — Ըսէ՛ք, ըսէ՛ք, մի՛ պահէք . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Կտրուկ) . — Ինչո՞ւ այդքան կը հետաքրքրուիս :

ԱՐՇԱԿ (Ծեփծեփուն) . — Զարմանալի բան . . . կ'ուզեմ գիտնալ թէ ի՞նչ մտադրած էք ընել, որպէս զի ըստ այնմ գուցէ խորհուրդ մը տամ ձեզի :

ՆՈՒՊԱՐ (Արսնեղած) . — Զգէ՛, եղբա՛յր, ի սէր Աստուծոյ, մենք քու խորհուրդներուդ պէտք չունինք . . . Ե դուն չես կրնար հասկնալ մեր մտահոգութիւնները . . .

ԱՐՇԱԿ . — Ներգաղթին սկսելուն կ'սպասէք որպէսզի մեկնիք, այնպէս չէ՞ :

ՏԻԳՐԱՆ . — Այնպէս է :

ՆՈՒՊԱՐ (ԱՐԵԱԿԻՆ) . — Ի՞նչ կայ որ . . . ներգաղ-
թի մասին նոր լո՞ւր մը իմացար :

ԱՐՇԱԿ . — Պարապ խօսքերով ժամավաճառ մի՛
ըլլաք , եղբա՛յր , ո՛չ ներգաղթ կայ սկսելիք , և ո՛չ
ալ խոհեմութիւն է այդքան հեռուները երթալը :

ՏԻԳՐԱՆ (Ձսպուած սրճնեղուքեամբ) . — Եւ դուն
խոհեմութի՞ւն կը համարես ինծի պէս ձեռքը ոտքը
բռնող մարդոց հոս անօթի , անգործ նստիլը , երբ այն-
տեղ հայրենիքս կը կերտուի : Քանի դեռ ուժս տեղն է
և բազուկներս կը բռնեն՝ կ'երթամ և զանոնք հայրե-
նիքիս շինարարութեանը , բարգաւաճումին և յառաջ-
գիմութեանը կը տրամագրեմ :

ԱՐՇԱԿ (Ծաղրակաւ) . — Աքանչելի՛ է , շինարա-
րութի՛ւն . . . բարգաւաճո՛ւմ . . . յառաջգիմութի՛ւն . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Խօսք կտրելով) . — Լռէ՛ , ամբարի՛շտ , վեց
հարիւր տարիներէ ի վեր տառապած ժողովուրդի մը
երկունքին պտուղն է որ կը հեգնես : Վա՛յ մեզի , ե-
թէ ամէն հայ քեզի պէս մտածէր . ի զո՛ւր լացած
պիտի ըլլային մայրերը , ի զո՛ւր թափուած պիտի ըլ-
լային այնքան անմեղ արիւններ :

ԱՐՇԱԿ . — Եթէ ինծի համոզելու համար է որ կը
խօսիս այդ քարոզը՝ պարապ աշխատանք է կատա-
րածդ . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Ես քեզ համոզելու պէտք չունիմ ,
արդէն դուն ոչ մէկ բանի կը հաւատաս :

ՆՈՒՊԱՐ (ԱՐԵԱԿԻՆ) . — Դուն կարգացե՞ր ես
Ռաֆֆիին «Խենթը» . . .

ԱՐՇԱԿ . — Այո՛ :

ՆՈՒՊԱՐ . — Որով կարգացե՛ր ես նաև անոր վեր-
ջաւորութեան Վարդանին երազը , թէ գպրոցները կը

ծաղկին . . . թէ աշխատանքի երգը կը հնչէ ամէն
կողմ . . . թէ կեանքը կ'եռայ , կը ժպտի . . .

ԱՐՇԱԿ (Խօսքը կտրելով) . — Անոնք երեւակայու-
թի'ւն են , երա՛զ են բարեկամս :

ՏԻԳՐԱՆ (Ամենի) . — Ահա այդ երազը , կենդանի
իրականութի'ւն է այսօր , պէթօնով և պողպատով
շաղուած :

ԱՐՇԱԿ (Ծիծաղելով) . — Ես ալ կարծեցի որ , վա-
րուժանի բանաստեղծութիւններէն կտոր մը պիտի
արտասանես . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Յաւագիճօրէն գլուխը շարժելով) . — Ի-
րաւունք ունիս ծաղրելու . . . Քու հոգւոյդ անծանօթ
զգացումներ են ասոնք . . . Ա՛խ , եթէ հետաքրքրուէիր ,
եթէ հասկնայիր աշխարհի ամէն կողմը ցրուած հա-
յուլեան ողբալի կացութիւնը , եթէ գիտնայի՛ր թէ
գաղութներու մէջ հայութիւնը թշուառութեան և այ-
լասերումի ճիրաններուն մէջ ինչպիսի՛ դանդաղ , այլ
հաստատ կազմալուծումի մէջ կը մխրճուի՝ վստահ եմ
որ այսքան անմտօրէն չի պիտի վերաբերուէիր ներ-
գաղթի հարցին հանդէպ :

ԱՐՇԱԿ (Անտարբեր) . — Ի՞նչ կայ , ի՞նչ է պատա-
հեր որ :

ՏԻԳՐԱՆ (Բորբոքած) . — Այսօ՛ր . . . սիրելի բարե-
կամս , Պէյրութի և Հալէպի շրջակաները , Տէր-Զօրի
սպանդէն ճողոպրած հազարաւոր հայե՛ր կան , որոնք
այնպիսի՛ ահաւոր թշուառութեան մէջ կ'ապրին տա-
կաւին , որոնք տեսնողը նախամարդը պիտի յիշէր . . .
Հո՛ն . . . թիթեղեայ տնակներու և քուրջերով ագուց-
ուած վրաններու աակ , ձմրան ցուրտը այնպիսի՛
ուժգնութեամբ ներս կը խուժէ , որ մայրեր , իրենց
փոքրիկները պատսպարելու համար հարկ եղած հա-
գուստեղէնն ու անկողինը չունենալնուն ճարահատ ,

հողին մէջ փոս մը կը փորեն և իրենց փոքրիկները հոն կը պառկեցնեն ցուրտին դէմ պատսպարելու համար, այնպէս որ, կեանքը փոխանակ օրօրոցով սկսելու, գերեզմանով կ'սկսին... Այսօր, ամէն կողմ, գաղթականացաններու մէջ, հայութեան կեանքը խեղճութեան ահռելի տեսարան մը կը պարզէ, ուր թշուառութիւնը աւերներ կը գործէ թէ՛ ֆիզիքական և թէ՛ բարոյական կրկնակ մարզերու մէջ... (Արեւիկին մէկ շարժումին վրայ) Այո՛... և բարոյական մարզի մէջ, քանի աղքատը հաց չունի, քանի հարուստը կիրք ունի... Աթէնքի մէջ, Ֆիքսի և Լիբազմայի գաղթականներուն մէջ տիրող համատարած թշուառութեան և կեանքի տարրական պայմաններու չգոյութեան պատճառաւ, ծաղիկ սերունդին հարիւրին տասներհինգը թոքախտէ վարակուած է... Հո՛ս, Ֆրանսայի մէջ, նաև Ամերիկա, օտարներու և օտարունիներու հետ կնքուած ամուսնութիւններու թիւը հետզհետէ կ'աճի... Դեռ երէկ, երբ գործ փնտռելու համար Տեսինի և Ալֆորվիլի կողմերը գացած էի, սարսափով դիտեցի որ փողոցներու մէջ հայ պատանիներ, իրարու հայերէն անուններ կուտային, զիրար Գրիգոր, Մարտիրոս կը գոչէին, բայց Ֆրանսերէն կը խօսէին, Ֆրանսերէն կը հայհոյէին... հայեր, կենդանի մարտիրոսներ, որոնք բառ մը հայերէն չէին գիտէր... Տակաւին ուրիշ տեղեր, թշուառութեան մատնուած գեռատի մայրեր, իրենց ընտանիքը ապրեցնելու համար ստնտու կ'ըլլան, իրենց նորածինին սեփական կաթը օտար մանուկներու տալ կը յօժարին, որպէսզի պատառ մը հաց գտնեն... (Պոռթկալով) Այս ա՛չք պատուող, սի՛րտ պատուող իրողութեանց առջև ալ ինչպէ՛ս չի կառչիլ հիմնական դարմանին և ներգաղթ չի պօռալ... ալ ինչպէ՛ս չի փնտռել փրկութեան լաստը և հայրենիք չաղաղակել...

ԱՐՇԱԿ (Որ հետզհետե խնդալու փափաք մը կ'զգար, բայց ինքզինքը կը զսպէր՝ յանկարծ ջղային խնդուք մը փրցնելով)։ — Աստուած վկայ, Տիգրան, այս վիճակիդ մէջ ճիշտ անօթի փիլիսոփաներու կը նմանիս...

ՏԻԳՐԱՆ (Դառնօրէն գլուխը շարժելով)։ — Գիտե՛մ... դուն այս ժողովուրդին տառապանքը կը հեգնես... Քեզ ի՞նչ փոյթ, երբ ուրիշներ անօթի կը տառապին... բաւական է որ ամէն միջոց ներելի է քեզի, ստամոքսդ պարարտացնելու համար։

ԱՐՇԱԿ (Բարկանայթ ոտի կանգնելով)։ — Եթէ այդքան դիւրին բան է, դո՛ւն ալ ըրէ։

ՏԻԳՐԱՆ (Ընդվզելով)։ — Լռէ՛, ես ստորին միջոցներու ընդունակութիւնը չունիմ։

ԱՐՇԱԿ։ — Քանի որ այդպէս է, լռէ՛ և տեղդ նստիր։

ՏԻԳՐԱՆ (Վնուական)։ — Ո՛չ, ես հայրենիքս պիտի երթամ...

ԱՐՇԱԿ (Նախաւսական)։ — Որովհետեւ յիմարին մեծն ես։

ՆՈՒՊԱՐ (Որ այս վիճաբանութեան դժգոհութեամբ կը հետեւէր, յանկարծ «յիմար» բառին վրայ զայրանալով)։ — Է՛... Արշա՛կ, անտանելի՛ ես... (Բարկացած կը մեկնի։ Մարի վիճաբանութեան Տափնալուն վրայ ձեռքի կարը ձգած՝ անձկագին ոտի կանգնած է)։

ՏԻԳՐԱՆ (Բռունցք սեղանին զարնելով)։ — Պիտի երթամ...

ԱՐՇԱԿ (Բորբոքած՝ սպառնական)։ — Բայց երբ որ մը իրարու հանդիպինք՝ նայէ որ լէի զղջաս։

ՏԻԳՐԱՆ (Անդրդուելի)։ — Պիտի երթամ...

ԱՐՇԱԿ (Կատաղի՝ դեպի դուռը դիմելով)։ — Իսկ ես տեղէ՛ս չեմ շարժիր։ (Դուռս կ'ելլէ)։

ՏԻԳՐԱՆ (Ջայրագին). — Կորսուէ՛ . . . Արդէն հայ-
րենիքը քեզիպէսներուն պէ՛տք չունի : (Նսսած մռայլ
կը հեւայ) :

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԱՌԱՆՑ ՆՈՒՊԱՐԻ ԵՒ ԱՐՇԱԿԻ

ՄԱՐԻ (Արշակին մեկնումին վրայ սեղանին մօտե-
նալով եւ մեղմիւ ձեռքը Տիգրանին ուսին վրայ դնելով՝
գորովագին). — Սիրե՛լիս . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Վրդովագին). — Կը տեսնե՞ս, Մարի՛ ,
հայ մը, որ իր հայրենիքին դէմ խօսելէ հաճոյք կը
զգայ . . .

ՄԱՐԻ (Շատ փաղցր). — Հանդարտէ՛ , Տիգրա՛ն , սի-
րելի՛ս , այդպէս մի՛ վրդովիր . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Աղապասագին). — Ա՛խ . . . Մարի՛ , աք-
սորի ճամբաներուն մէջ քաշած տառապանքներս ու
գործազրկութեան պատճառաւ կրած հոգեկան տան-
ջանքներս այնքան չեն ընկճած, այնքան չեն տառա-
պեցուցած զիս , որքան հայրենիքիս դէմ նետուած
այս նախատինքները , որոնք սիրտս կը ծակեն , էու-
թիւնս կը հարուածեն . . .

ՄԱՐԻ (Սրագին). — Կարեւորութիւն մի՛ ընծա-
յեր , սիրելի՛ս , անոնց ըսածներուն և բարկութեամբ
մի՛ խօսիր անոնց հետ . . . այլ ջանա միշտ քաղցրու-
թեամբ վարուիլ . . . խորհէ՛ որ , դարերու ստրկութեան
տակ ճնշուած ժողովուրդի մը զաւակներն են անոնք
և հոգեկան աղատագրութեան կը կարօտին . . .

ՏԻԳՐԱՆ. — Ա՛խ . . . Մարի՛ , չես գիտեր որքա՛ն
տառապած եմ հայրենիքի սէրը արծարծելու համար
անոնց ներսդին . . . բայց աւա՛ղ . . . երբ հայրենիքի

մասին կը խօսիմ, զիս կը ծաղրեն . . . երբ ներ-
դադի մասին կը խօսիմ, նախատինքի և ծիծաղի
առարկայ կը դարձնեն զիս, անբաններ . . .

ՄԱՐԻ. — Դժբախտներ, Տիգրան . . . մանաւանդ
որ յանցանքը իրենցը չէ . . . անոնք խորապէս հայրե-
նասէրներ են, բայց մոլորեցնող ղեկավարներու ան-
գիտակից զոհեր են դարձած, որով կարեկցութեան
ալ արժանի . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Տրսմագին). — Իրաւո՛ւնք ունիս Մա-
րի . . .

ՄԱՐԻ. — Եւ հակառակ իրենց արտայայտու-
թիւններուն, անոնք իրենց տառապած մարմնոյն մէջ
ազնիւ հոգի մը կը կրեն . . . և ես վստահ եմ որ զըղ-
ջումի զգացումը չի պիտի ուշանայ խլրտիլ անոնց
ներսիդին . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Յուզուած). — Ա՛խ . . . Մարի՛, որքա՛ն
վեհանձն ես և ի՞նչ ազնիւ սիրտ մը ունիս . . .

(Յանկարծ դուրսէն կը լսուի կանացի յուզիչ երգ
մը, յսակ եւ սպաւորիչ):

« Իմ հայրենիք զիս կը կանչէ,

« Հեռու եմ Հայաստանէն.

« Հայու որդւոյն չի վայելէր,

« Հեռանալ Հայաստանէն, հեռանալ Հայաստանէն » :

ՏԻԳՐԱՆ (Երգը սկսելուն՝ վերացած, կես մը կանգ-
նելով եւ կտրուկ ձայնով՝ Մարիին). — Ո՞վ է այսպէս
երգողը . . .

ՄԱՐԻ (Նուպարին արողին վրայ նստելով). — Վե-
րի դրացուհին, տիկին Սաթենիկը . . . (Մտիկ կ'ընէ):

ՏԻԳՐԱՆ (Կես մը կանգնած վիճակի մէջ անշարժ
մտիկ ընելով՝ հետզհետէ կը յուզուի ու երբ երգը կը
դադրի՝ հեծկլտագին ձայնով). — Իմ . . . հայրենի՛ք . . .
զիս . . . կը կանչէ . . . հեռո՛ւ եմ . . . Հայաստանէն . . .

(Ու յանկարծ ետին դառնալով եւ մեծ ժեսթով մը) Ա՛խ, իմ սիրական եղբայրներս... դո՛ւք... որ մեզմէ աւելի բախտաւորներ էք. որովհետեւ հայրենի հողին վրայ կ'ապրիք եւ ամէն առտու, որ ձեր աչքերը բանաք, Արարատի ձիւնափայլ գագաթը կը դիտէք, հայրենի զուլալ ջուրերը կը խմէք եւ անոր վարդաբոյր օդը կը ծծէք... դո՛ւք... որ բոլոր արգելքները, բոլոր դժուարութիւնները խորտակելով, փլատակներէն եւ քարուքանդ տարածութիւններէն ծաղկեալ հայրենիք մը կը յարուցանէք... դո՛ւք... որ դարերէ ի վեր Արթիկի մէջ քնացող տուֆէն, աշխատանքի եւ մտքի պալատներ'ը կը կանգնէք, եւ դարերէ ի վեր Ալլահվէրտի մէջ քնացող պղինձէն ելեքտրական ցանցեր կը հիւսէք եւ հայրենիքը լոյսերու մէջ կ'ողողէք... դո՛ւք... որ ձեր ոտքերուն տակ մարմարները կ'սպիտականան ձեր փառքը քանդակելու համար, եւ ձեր քալուածքներուն ներքեւ պղինձները կը կարմրին ձեր հանճարին յաղթանակները շեփորելու համար... գիտցէ՛ք, գիտցէ՛ք որ, ձեր մօտ պիտի գամ ո՛վ իմ սիրական եղբայրներս, ձեր քրտինքով ողողուած արեւակէզ վզին պլլուելու եւ ձեր աշխատանքէ կոշտացած ձեռքերը համբուրելու համար... այո՛, պիտի գամ, իմ քրտինքս ձերինին խառնելու, մկաններուս ուժը ձերինին միացնելու եւ ձեզի հետ միասին կողք կողքի հայրենի վերաշինութեան մեծ խնդրախճանքին մասնակցելու համար... (Կամաց կամաց առջեւ դառնալով խորհակուած ու հեծկլտագին ձայնով) Բայց ո՞ւր է ներգաղթը... ա՛խ... ինչո՞ւ այսքան կ'ուշանայ... (Հետզհետեւ իր տեղը նստելով) Եւ եթէ դեռ երկար պիտի ուշանայ... ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը Աստուած իմ... (Սեղանին վրայ պառկած կուլայ):

ՄԱՐԻ (Տիգրանին վրայ հակելով գորովագին). —

Ելի՛ր . . . Տիգրա՛ն . . . սիրելի՛ս . . . հանգարտէ . . . մի՛
յուզուիր , մի՛ լար այդպէս . . . (Տիգրան կը հեկեկայ)
Գթա՛ ծերունի մօրդ վրայ . . . գթա՛ մեր վրայ . . . որ
քեզի հետ կը տառապինք . . . (Կ'երթայ ետեւի դարա-
նին վրայէն հացը եւ կոտրած փարջով ջուրը կը բերէ
եւ սեղանին վրայ դնելով) Ա՛ռ . . . կտոր մը հաց կեր ,
անօթի ես . . . դեռ բան մը չես կերած . . . յուսահա-
տուծիւնը լաւ բան չէ . . . այսքան համբերեցինք . . .
քիչ մը եւս պիտի տոկանք . . . հարկաւ ներգաղթը
պիտի սկսի . . . քաջութիւնդ մի կորսնցնէր , սիրե-
լի՛ս . . . հարկաւ այս օրերն ալ կ'անցնին , եւ այս սե-
օրերէն ետք պայծառ արեւը պիտի ծագի մեզ հա-
մար ալ . . . Ես այդ հաւատքը ունիմ . . . եւ սիրով կը
տանիմ ամէն զրկանք . . . Ելի՛ր , խնայէ՛ ինքզին-
քիդ . . . դուն պէտք է ապրիս , մեզ համար , հայրե-
նիքիդ համար . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Գլուխը դանդաղ վերցնելով) . — Հայրե-
նիքիս համար . . . (Կ'առնէ հացը եւ կտոր մը փրցնե-
լով ու մօրը երկարելով) . — Ա՛ռ , մայրի՛կ . . . կտոր
մըն ալ դուն կեր . . . դուն ալ անօթի ես . . . (Հացը
մօրը տալէ ետք , ցաւագիւորէն) Գիտեմ , մա՛յր , գի-
տեմ . . . մանկուծեանս օրերէն սկսեալ այնքա՛ն լաւ
բաներով մեծցուցիր զիս . . . ամէն բանի լաւը կը կեր-
ցընէիր , ամէն բանի լաւը կը հագուեցնէիր . . . եւ հի-
մա , ներէ՛ , մայր , ներէ՛ , որ կտոր մը հաց միայն
ունիմ քեզի տալիք եւ կտոր մը խշտեակս մնաց քեզի
իրր անկողին . . . (Տխուր կ'սկսի ուսել) :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Յուսահասօրէն) . — Հոգ չէ , զաւակս . . .
դուք զիս մի՛ մտածէք . . . արդէն իմ ապրիլս աւե-
լորդ է . . . (Կ'սկսի ուսել : Դուռը կը զարնուի : Ներս կը
մտնեն Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան կողմէ երկու տի-
կիներ , ձախ թւերնին Հ. Բ. Ը. Մ. գրուած ժապաւեկ-
ներով՝ ձեռներնին երեք խոշոր ծրարներ բռնած) :

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Շ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԻԿԻՆՆԵՐ

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵԱՆ ՏԻԿԻՆՆԵՐ (ՆԵՐԱ մօնելով). —
Բարե՛ւ ձեզ, պարոն Սարաֆեանը հո՞ս կը գտնուի:

ՏԻԳՐԱՆ (Դիմաւորելով). — Այո՛, տիկի՛ն, ես
ի՛նքս եմ...

Ա. ՏԻԿԻՆ. — Տոքթէօր Սիմոնեանը մեզի տեղե-
կացուց թէ՛ այսօր հոս այցելած է ձեր հիւանդին հա-
մար և դուք անգործ էք եղեր...

ՏԻԳՐԱՆ (Տրտալով). — Զշմարի՛տ է, Տիկի՛ն...

Ա. ՏԻԿԻՆ. — Հայկական Բարեգործական Ընդ-
հանուր Միութիւնը, մեր գործազուրկ եղբայրներուն
թշուառութիւնը ամօքելու համար նպաստ կը բաշ-
խէ... մենք այդ Մարմնոյն անդամուհիներն ենք,
որով ահաւասիկ ձեզի կարգ մը ուտեստեղէններ և
հագուստեղէններ բերած ենք: (Սեղանին վրայ դնելով
ծրարները եւ մէկը բանալով ու մեջէն երկու տուփ
Նեսքի կաթ հանելով). — Ահաւասիկ ձեր փոքրիկ
հիւանդին համար կաթ...

ՅԱԿՈԲԻԿ (Կաթը լսելով եւ գլուխը վեր առնելով).
— Մամա՛, անօ՛թի՛ եմ...

Բ. ՏԻԿԻՆ (Յակոբիկը հեմարելով՝ Մարիին). —
Ինչպէ՞ս եղաւ պզտիկը:

ՄԱՐԻ. — Շնորհակա՛լ եմ, տիկի՛ն, գեղերուն
վրայ հիմա աւելի լաւ է տաքութիւնը...

Բ. ՏԻԿԻՆ. — Շատ ուրախ ենք:

Ա. ՏԻԿԻՆ (Այդ ծրարին մեջէն երկու մեծ տուփե-
րով գօմբօք, գունդ մը հոլանճական պանիր, երկու տուփ
ֆուէյֆր եւս հանելով). — Ասոնք ալ ձեզի համար են:

(Միշտ ծրարը ցոյց տալով) Այս ծրարին մէջն ալ կը գտնէք ուրիշ ուտելիքներ: (Խոսքը ծրարը ցոյց տալով) Իսկ այս ծրարին մէջն ալ հագուստեղէններ կան որոնք այս ցուրտ եղանակին հարկաւոր են ձեզի:

ՄԱՐԻ. — Մեծապէս շնորհակալ ենք, Տիկին՛ն, չափազանց աղնիւ էք...

ՏԻԳՐԱՆ. — Դուք գթութեան հրեշտակներ էք, տիկին՛ն, և երջանիկ է այս ազգը որ ձեզի պէս ազնուական սրտեր կը հաշուէ իր մէջ...

Բ. ՏԻԿԻՆ. — Բայց զարմանալի է որ մինչև հիմա չէք դիմած մեզի: Ձի գիտէի՞ք որ Բարեգործականը նպաստ կը յատկացնէ գործազուրկներուն:

ՏԻԳՐԱՆ (Ընկնուած). — Գիտէի՛, Տիկին՛ն... բայց չի դիմեցի, որովհետև կ'ամչնամ, չե՛մ կրնար նպաստ ինդրել...

Ա. ՏԻԿԻՆ. — Գիտեմ... մեր ժողովուրդը ազնիւ է, վեհանձն է, կը քաշուի նպաստ խնդրելէ:

Բ. ՏԻԿԻՆ. — Բայց երբ այսքան անձուկ կացութեան մատնուած էք...

ՏԻԳՐԱՆ (Տրտմազիկ գլուխը տարժելով). — Այո՛... դժբախտաբար...

Բ. ՏԻԿԻՆ. — Գիտէ՞ք, շատ դժուարութեամբ կը ցանք գտնել ձեր բնակարանը. այս փողոցները բոլորովին անծանօթ են մեզի:

ՏԻԳՐԱՆ. — Իրաւո՛ւնք ունիք տիկին... բայց ի՛նչ ընենք... ուրիշ տեղեր վարձքերը սուղ են, ստիպուած հոս կը բնակինք...

Ա. ՏԻԿԻՆ (Յաւագիւորէն գլուխը տարժելով). — Եւ ո՛վ գիտէ... տակաւին քանի՛ քանի դժբախտներ կան, որոնք չեն դիմած մեզի և անծանօթ մնալնուն՝ չենք կրնար օգնութեան հասնիլ անոնց... (Բոլորը թխուր գլուխներ կը տարժեն):

Բ. ՏԻԿԻՆ (Ջարուհիին նշմարելով Տիգրանին) . —
Այս մայրիկը տիկինի՞ն մայրն է :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ո՛չ տիկին՛ն , իմ մայրս է . . .

Բ. ՏԻԿԻՆ (Ջարուհիին քով յառաջանալով եւ ե-
րեսները շոյելով) . — Է՛ . . . մայրի՛կ , ինչպէ՛ս էք :

ՋԱՐՈՒՀԻ (Խեղճուկ) . — Աղէկ եմ , զաւակս . . .

Բ. ՏԻԿԻՆ (Միւսներուն դառնալով ժպտագին) . —
Ես մայրիկները շատ կը սիրեմ , որովհետեւ մայրս չեմ
ճանչցած , ո՛րք մեծցած եմ , մէկ տարեկանիս մայրս
մեռած է . . . (Այս միջոցին Ջուարք որ մեծ մօրը ծուկ-
կին վրայ կը ֆնանար՝ կ'արթննայ եւ կ'սկսի աչքերը
շփել : Բ. Տիկինը Ջուարքը նշմարելով՝ սիրալիր) Ի՞նչ-
պէս ես , աղջիկ՛ս :

ՋՈՒԱՐԹ (Ժպտելով) . — Լաւ , տիկին , չնորհա-
կալ եմ . . .

ՋԱՐՈՒՀԻ (Բ. Տիկինին) . — Ներեցէ՛ք , զաւակս ,
աչքերս չեն զօրեր , չի կրցայ ճանչնալ ձեզ . . .

Բ. ՏԻԿԻՆ (Ժպտագին) . — Մենք Բարեգործականի
անդամուհիներն ենք , մայրի՛կ , գործազուրկներուն
համար նպաստ կը բաշխենք . . .

ՋԱՐՈՒՀԻ . — Նպա՞ստ կը բաշխէք . . . (Միւսներն
ալ ժպտելով մտիկ կ'ընեն) :

Բ. ՏԻԿԻՆ . — Այո՛ , մայրի՛կ :

ՋԱՐՈՒՀԻ . — Որո՞ւ կողմանէ . . .

Բ. ՏԻԿԻՆ . — Բարեգործականին կողմանէ :

ՋԱՐՈՒՀԻ . — Բարեգործականը ի՞նչպէս կրնայ
հասնիլ այս ամէն գործազուրկներուն . . .

Բ. ՏԻԿԻՆ . — Բարերարներ կան , մայրիկ , որ ի-
րենց կտակները Բարեգործականին կը տրամադրեն ,
բարեգործութեան յատկացնելու համար : Ունի նաեւ
հազարաւոր անդամներ եւ անդամուհիներ , որոնք ի-

րենց լումաներովը կը սատարեն անոր ազգանուէր գործին . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Զեռֆերը վեր վերցնելով) . — Աստուած բոլորին ալ արեւը պահէ , երկար կեանք պարգեւէ , զաւակս . . . (Պահ մը լռելով) Որո՞ւ գործն է , ո՞վ հիմնած է այդ հաստատութիւնը . . .

ՄԱՐԻ (Միջամտելով) . — Հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշան , մա՛յր , չե՞ս գիտեր , միշտ կը խօսինք իր մասին :

Բ. ՏԻԿԻՆ . — Այո՛ , Պօղոս Նուպար փաշան է հիմնադիրը . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Այո՛ , այո՛ , յիշեցի . . . (Զեռֆերը վեր բարձրացնելով) Աստուած հոգին լուսաւորէ . . . որ ազգիս հայրը եղաւ . . .

Բ. ՏԻԿԻՆ . — Մնաք բարով , մայրիկ , մենք կ'երթանք , ուրիշ տեղեր ալ ունինք հանդիպելիք : (Մեկնելու ձեւով Ա. Տիկինին մօտ կ'երթայ) :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Մայրական) . — Երթաք բարո՛ւ , զաւակնե՛րս . . . շա՛տ շնորհակալ ենք . . . Տէրը ձեզ հետ ըլլայ . . .

Ա. ՏԻԿԻՆ (Պայուսակէն փոքրիկ տետրակ մը հանելէ եւ վրան արձանագրելէ յետոյ՝ Տիգրանին եւ Մարիին) . — Մենք դարձեալ կ'աջեկենք ձեզի , այլեւս տունը սորվեցանք : (Դեպի դուռը յառաջանալով) Մընաք բարո՛ւ ուրեմն :

ՏԻԳՐԱՆ (Յանկարծ աղաչաւոր) . — Ներգաղթը , տիկի՛ն , ներգաղթէն լուր մը չունի՞ք . . . Ե՞րբ պիտի սկսի ներգաղթը . . .

Ա. ՏԻԿԻՆ . — Ո՛չ , բայց ձեզի պէս շատեր կան սպասող . . . անմիջապէս որ լուր մը գայ՝ կը տեղեկացնեն :

ՏԻԳՐԱՆ . — Շատ շնորհակալ եմ , տիկին . . .

Ա . Լ Բ . ՏԻԿԻՆՆԵՐ . — Մնաք բարով ձեզ : (Աւելի բարձր) Մնաք բարով , մայրի՛կ :

ՏԻԳՐԱՆ . — Երթաք բարեաւ , տիկին . . . ուժ և կարողութիւն կը մաղթեմ ձեզի :

ՄԱՐԻ . — Երթաք բարով , տիկին . . . մեծապէս շնորհակալ ենք :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Երթաք բարով , գաւազներս . . . Աստուած հետերնիդ ըլլայ . . .

ԶՈՒԱՐԹ . — Երթաք բարով , տիկին . . . (Տիկինները կը մեկնին : Զուարթ սեղանին վրայէն Նեսքլէի տւփը առնելով եղբօր կը տանի եւ միասին կը խօսակցին հրճուագին) :

ՏԻԳՐԱՆ (Տիկիններուն մեկնելէն ետք սեղանին ղով վերադառնալով՝ եւ յուզուած ձայնով) . — Նախախնամական ի՛նչ մեծ օգնութիւն է որ կը հասցնէ Բարեգործականը , խեղճութեան մատնուած մեր ժողովուրդին . . . Է՛ . . . Պօղոս Նուպար . . . աշխարհի բոլոր անկիւններէն , քանի՛ հազարաւոր հայ սրտեր քեզ համար կը բաբախեն , յարգանքով և երախտագիտութեամբ լեցուն . . . (Կը մօտենայ մեծ ծրար բանալու համար : Մարի ալ օգնելով կապերը կը փակեն : Ծրարէն դուրս կը թափուին Ֆլանկներ , Զուարթին եւ Յակոբիկին յարմար վերարկուներ եւ կօշիկներ) :

ԶՈՒԱՐԹ (Կաթին տւփը եղբօր տալով՝ կուգայ եւ իրեն յարմար վերարկուն հագնելով) . — Ա՛խ . . . ի՛նչ տաքուկ է , մայր . . . և ի՛նչ ալ յարմար է վրայիս . . . (Յանկարծ դուրսէն կը լսուի Նուպարին ձայնը : Նախ հեռուէն եւ հետզհետէ մօտէն) Տիգրա՛ն . . . ներգաղթը . . . Տիգրա՛ն . . . ներգաղթը , ներգաղթը . . . (Տիգրան այլալլած մտիկ կ'ընէ : Նոյնը նաեւ Մարի : Ներս կը վազէ Նուպար) :

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ

ՆՈՒՊԱՐ (Պոռալով՝ հեւ ի հեւ) . — Տիգրա՛ն, ներգաղթը, ներգաղթը :

ՏԻԳՐԱՆ (Շփոթած) . — Ի՞նչ է, Նուպար, ի՞նչ եղեր է ներգաղթը . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Խանդավառութեամբ) . — Ներգաղթը սկսաւ, ներգաղթը սկսաւ, շո՛ւտ, պիտի երթանք :

ՏԻԳՐԱՆ (Ոգեւորուած) . — Հէ՞ . . . ներգաղթը սկսա՞ւ . . . ե՞րբ, ինչպէ՞ս . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Այո՛, այո՛ . . . ներգաղթը սկսաւ . . . շո՛ւտ ւրէք, պիտի երթանք . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Նուպարին թելերէն բռնած՝ ցնցելով) . — Սխալ չըլլայ, լաւ գիտե՞ս, ուրկէ՞ իմացար :

ՆՈՒՊԱՐ (Հեւալով) . — Հիմա Բարեգործականի դրան առջեւ զեկոյցը դրած են : Գրիգորը, Արտաշէսը, Մուշեղը, բոլորն ալ կ'երթան կոր . . . Շո՛ւտ ւրէք, շո՛ւտ ւրէք . . .

ՄԱՐԻ . — Ա՛խ, Աստուած իմ, ի՞նչ երջանկու թիւն . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Հրնուանօք Նուպարին փաթբուելով եւ երեսները համբուրելով) . — Ա՛խ, ներգաղթը սկսաւ, հայրենիք կ'երթանք կոր . . .

ԶՈՒԱՐԹ (Ուրախութենէն ծափ զարնելով կը ցատկըրէ եւ Յակոբիկին փով վազելով) . — Յակոբի՛կ, ելի՛ր, ներգաղթը, կ'երթանք կոր . . . (Յակոբիկ ուրախ կը նստի) :

ՆՈՒՊԱՐ (Տիգրանը անջատել նգնելով) . — Շո՛ւտ ւրէ՛, Տիգրա՛ն, ժամանակ չի կայ, հինգին կառախումբը պիտի ա՛նենք, Մարսէյլ պիտի երթանք :

ՏԻԳՐԱՆ . — Հէ՞, Մարտէ՞յլ պիտի երթանք . . . և
տոմսակները . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Բարեգործականի գրասենեակէն պի-
տի տան , շուտ ըրէ՛ք : (Կ'սկսի սեղանին վրայի ծրար-
ները կապկապել) :

ՏԻԳՐԱՆ (Յնծագին) . — Հապա շոգենա՞ւք , Նու-
պար , ե՞րբ է շոգենաւք . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Հոն , Մարտէյլի մէջ պիտի սպասենք
շոգենաւին : Բոլոր ներգաղթողները հոն պիտի համա-
խմբուին : Հոնկէ պիտի առնենք շոգենաւը . . . (Եւ
ծրարները կապկապելու կը ջանայ) :

ՄԱՐԻ (Շուարած) . — Կեցի՛ր Նուպար , պայուսա-
կը բերեմ . . . (Կը վազէ Յակոբիկին անկողնին շակէն
հին Վալիզ մը հանելով կը բանայ սենեակին մեջքեղը :
Նուպար եւ Տիգրան կ'սկսին սեղանին վրայի ծրարները
մեջը լեցնել : Նոյնպէս պահարանին վրայի գաւաթները,
թխամանը, դգալ եւ պատառափաղները, շիշերը եւլն . :
Մարի ծրարներուն մեջէն կ'առնէ տիկիներուն բերած
միւս վերարկուն եւ Յակոբիկին կը հագուեցնէ) :

ՏԻԳՐԱՆ (Գեղամին լուսանկարը վար առնելով) . —
Զուա՛րթ , աղջի՛կս , ասիկա գուն բռնէ : (Եւ Զարու-
հիին վազելով) Եւի՛ր , մս՛յր , ներգաղթը , կ'երթանք
կոր . . . (Ոտի կը վերցնէ) :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Անձկագին) . — Սիրանոյշն ալ , Սիրա-
նոյշն ալ զաւակս , Սիրանոյշը չի մոռնանք . . .

ՄԱՐԻ . — Այո , այո : Սիրանոյշը չի մոռնանք :

ՏԻԳՐԱՆ (Պայուսակը գոցելով) . — Հարկա՛ւ , Սի-
րանոյշն ալ մեզի հետ պիտի գայ :

ՆՈՒՊԱՐ . — Անհոգ եղէ՛ք , հիմա երթալու ժա-
մանակ միասին կ'առնենք : (Եւ վազելով Յակոբիկը կը
ցալկէ : Մարի՝ Զարուհիին շակի խոտակը Յակոբիկին
Ներգաղթը

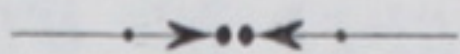
անկողինին մէջ դնելով կ'սկսի փաթթել, զորս Տիգրան կը շալկէ, նոյնպէս եւ պայուսակը):

ՏԻԳՐԱՆ (Բեռնաւորուած վինակի մէջ սենեակին մէջսեղի հին արձուներէն մին վերցնելով). — Իսկ առօրէն . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Զգէ՛, Տիգրա՛ն, հոն նորը կ'առնենք: (Դուրս կ'եսապեն: Մարի եւ Զուարթ ալ Զարուհիին թելերէն բռնած դուրս կ'անապարեն:

Գ Կ Ը Կ Գ Ո Յ Ը

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ



Տեսարանը կը ներկայացնէ Նուպարաճէնի մէջ Տիգրանի բնակարանին մէկ սենեակը: Դիմացը լայն պասուհան, ուրկէ Արարատի լայնանիս եւ պայծառ տեսարանը կ'երեւի: Սենեակին աջ ու ձախ կողմերէն երկու դուռ: Աջ դուռը փողոցի մուտքն է, իսկ ձախ դուռը ուրիշ սենեակ մը կ'առաջնորդէ: Դեպի ձախ անկիւնը տեղակի դրուած սեղանին վրայ, փոքր ռասիօ մը, որուն խով դեպի պասուհանը՝ գրադարան մը զանազան գիրքերով: Գրադարանին վերեւ կախուած է հայելի մը: Պասուհանէն ետք, դեպի աջ՝ պահարան մը, վրան ջուրի շիշ, գաւաթ, շիշ մը գինի, պտղամանով լեցուն խընձոր, անուշեղենի պահածոյ տուփ՝ եւ նուրբ տրեւներով քաղար մը: Պահարանին վերեւ՝ Գեղամին նկարը նոր տրջանակով ագուցուած: Սենեակին մէջտեղը փառանկիւն սեղան մը գեղեցիկ ծածկոցով, վրան ծաղկաման՝ ծաղիկներով լեցուն: Սենեակին մէջ կայ երկու թիկնաթոռ եւ վեց աթոռ, գեղեցիկ եւ նաւակաւոր: Թիկնաթոռները ռասիօին երկու կողմերը, երեք աթոռները սեղանին շուրջը, իսկ մնացեալ երեքը, պասուհանին եւ պահարանին մօտերը՝ պատին տակ:

Վարագոյրը բացուելուն՝ ցորեկ է: Զախ դրան եւ ռասիօին միջեւ գտնուող թիկնաթոռին վրայ նստած է Զարուհի, կոկիկ հագուած եւ սանճրուած, գունաւոր բուրդէ թելով հագուած կը հիւսէ Զուարթին: Իսկ Մարի, բաց գոյն ծաղկաւոր տրջազգեստ հագած է եւ մէջտեղի սեղանին վրայի ծաղիկները կարգի դնելով հանդերձ՝ մօրը հետ հանելի խօսակցութեան մէջ է:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

ԶՍԲՈՒՀԻ ԵՒ ՄՍԲԻ

ՄՍԲԻ (Փայտագին) . — Միս , մաշք , անկարելի է
այդ մեկն գեղեցկութիւնները պատմելով հասկցնել . . .
Պէտք է տեսնել պէտք է տեսնել , մաշք :

ԶՍԲՈՒՀԻ . — Քիչ մը պատմէ աղջիկս , որ մտիկ
ընեմ :

ՄՍԲԻ . — Միս , մաշք , Սխաւանի վերեւ , այդ
ժայռերուն մէջէն անցնող գալարուն ճամբաները ,
վայրի խոտերու և տատասկներու փունջերով զարդար-
ուած . . . Վարը մաշք , քառասուն մէթր խորու-
թեամբ կը մտնէ Արոտան գետը . . . Տեսնես ի՞նչ ըզ-
մայելի տեսարան մըն է այդ բարձունքէն ծռիլ և
գետը գիտելը . . . անոր յստակ ջուրերը , անոր արձա-
կած ճերմակ փրփուրները , որ եղերքը քերելով կը
սահին . . . Աւելի անդին , մաշք , կը տարածուի նոր
շինուած ճամբան հանդստաւէտ և ուղիղ , որ հետըզ-
հետէ լերան շրջանը ընելով վար կ'իջնէ . . . Հոն , Աղ-
քենդի հովիւները մեզի պատմեցին թէ ի՞նչ հերոսա-
կան աշխատանք տարած են հոն բնակող գիւղացինե-
րը , այդ ճամբան շինելու համար . . . բայց այսօր ա-
նոր բարեքները կը վայելին : Զամբուն վերջաւորու-
թեամբ կ'սկսին զմրխտագեղ գաշտերը , կանանչ թաւի-
շի տպաւորութիւնը ձգելով մարդուս վրայ . . . աւելի
անդին , խիտ և բարձր խոտերով մարգագետիններ ,
որոնց մէջ կովերը կ'արածին . . . ի՞նչ հիանալի սը-
նունդ անոնց համար , այդ հիւթեղ և իւզոտ խոտերը
ձամբնուն է որ այսքան հիանալի կաթ կ'արտա-
գրեն . . . Հետզհետէ մօտենալով , մաշք հասանք թը-
թենիի պարտէզները , ուր անուշիկ կիներ շերամներու

սնունդին խնամք կը տանէին . . . Տիգրանը կատակի համար շերամ մը գրաւ վզիս վրայ (կնիւնով) Աստուած իմ, այնպէս մը վախցայ . . . Բայց այդ կիները վարժուած են, մայր, չեն վախնար կօր . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ (Մայրական). — Անշուշտ, աղջիկս, շերամն ալ վախնալիք բան է :

ՄԱՐԻ (Շարունակելով). — Բաւական քաղցինք, մայր, այդ թիկնիներու զով չաքին մէջէն, ուր ամբողջ տարածութիւնը գոյնգոյն վայրի ծաղիկներով ծածկուած՝ զուարթ գորգի մը տպաւորութիւնը կը թողուր մեր վրայ . . . Այնքան գեղեցիկ ծաղիկներ էին, մայր, որ անոնց վրայ չի կօխելու համար զգուշութեամբ կը քալէինք ու անոնք կարծես հասկնալով մեր զգուշաւորութիւնը, կը ծռէին և մեր ստքերը կը համբուրէին . . . Աւելի անգին, քնկոյզի անթիւ հսկայական ծառեր կան հաստաքերձ բուններով և անտեսանելի կատարներով, իսկ հեռուն՝ հորիզոնին վերայ, հայկական լեռներու շղթան կարծես յաւերժաւ հարսերու նման ձեռք ձեռքի բռնած կը պարեն . . .

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Այգիներու կողմը չի գացի՞ք, աղջիկս :

ՄԱՐԻ. — Այո գացինք, մայր . . . հիանալի այգիներ կան անհատնում տարածութեան վրայ, որոնք սարելու լանջերը կը զարգարեն իրենց թրթռուն տերեւներովը, ա՛լ հետզհետէ քանի կայարանին մօտենանք, կ'սկսին գեղձի և ծիրանի ընդարձակ պարտէզները որոնք անտառի մը տպաւորութիւնը կը ձեռն վրայ . . . Տեսնես մայր, սա գարնան եղանակին հերմակ և վարդագոյն ծաղիկներով բեռնաւորուած ծառերուն գեղեցկութիւնը . . . (Վերացած) Ա՛խ, ի՞նչ դիւթական տեսարան, մայր . . . Պարտիզպանները երբ իմացան որ նորեկ գաղթականներ ենք՝ շատ ուրախացան և խնդրեցին որ ամառը՝ պտուղներու ժամանակ

դարձեալ երթանք և վայելենք... Հոն նստանք և նախաճաշ ըրինք, արդէն ամէն կողմէ զուլալ առուակներ կը գլգլան, անոնց ջուրերէն ալ խմեցինք... Քիչ մը աւելի ցածը, պարտէզները վարդերով ողողուած են և մեղուներու ժխորը լեցուցած է մթնոլորտը: Ա՛լ ի՞նչ կակաչներ, մայր, որոնք կարծես ներկայութենէդ կը շիկնին... Հապա շուշաններուն գեղեցկութիւնը, որոնք իրենց անմեղութիւնը կը հրամայեն գիտողին... Ես և Տիգրանը բաւական մը քաղեցինք անոնցմէ և միասին առինք, բայց ճանապարհին դպրոցական տղեկներուն բաժնեցինք... Ի՞նչ անուշիկ փոքրիկներ էին, մա՛յր, տեսնես, կը խաղային, կը վազվառէին... Թուփերուն մէջ, ծառերուն վրայ հազարաւոր թռչուններուն ճռռուղիւնը կը խառնուէր վարը խաղացող մանկանց ձայներուն հետ, իսկ անդին՝ դարբիններուն սալը կը հնչէր, աշխատանքի կշռոյթը բնութեան ներդաշնակութեան մէջ ու մենք հիացումով համակուած, կայարան հասանք և շոգեկառքը առնելով վերադարձանք...

ԶԱՐՈՒՀԻ (Գորովագիւն). — Շատ ուրախ եմ աղջիկս, հիանալի պտոյտ մը ըրեր էք...

ՄԱՐԻ. — Այո, մայր: ուրիշ օր դարձեալ պիտի երթանք, դուն ալ միասին: Եթէ նուապարը և Սիրանոյշն ալ դան աւելի հաճելի կ'ըլլայ ընկերովի, այնպէս չէ՞...

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Անչո՛ւշտ, աղջիկս, եթէ զբաղում չունենան՝ անոնք ալ մեզի կ'ընկերանան:

ՄԱՐԻ. — Այո՛, մա՛յր:

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Գիտե՞ս Մարի. աղջիկս, երբ մտաբերեմ, այնքա՞ն կ'ուրախանամ նուապարին և Սիրանոյշին ամուսնութեանը վրայ: Երկուքն ալ բարի և ազնիւ են, որքա՞ն ալ իրարու յարմար...

ՄԱՐԻ . — Այո՛ , մա՛յր , շա՛տ երջանիկ են իրար-
մով . արդէն Նուպարը խոստացաւ մեզի , օր մը միա-
սին Զուարթնոց պիտի երթանք աւերակները դիտե-
լու : Կը պատմեն թէ , մա՛յր , այդ խոշոր սիւները
քնացող հսկաներու պէս պառկած կը հանգչին եղեր ,
որոնք պեղումներու ընթացքին՝ մուրճի հարուածնե-
րուն տակ կ'արթննան այժմ և ի լոյս աշխարհ կ'ել-
լեն : Շատ հետաքրքրական հնութիւններ կան եղեր
հոն և թորոս թորամանեան , տարիներով թանկա-
գին ուսումնասիրութիւններ կատարեր է այնտեղ . . .
(Յանկարծ) Հա՛ , լաւ միտքս ինկաւ . . . Երէկ Տիգրանը
գիրքի մը մէջ տեղ մը ցոյց տուաւ թորամանեանի
մասին և պատուիրեց որ անպատճառ կարդամ : (Պրա-
դաբանին մօտենալով գիրքը կը գտնէ եւ նշան դրուած
տեղը բանալով) Այո , այստեղ է : Կ'ուզե՞ս մտիկ ը-
նել , մայր :

ԶԱՐՈՒՀԻ — Անշո՛ւշտ զաւակս , քանի որ Տիգ-
րանը կարդալ պատուիրեր է՝ հետաքրքրական ըլլա-
լու է :

ՄԱՐԻ (Կը կարդայ) . — Թորոս թորամանեան , որ
հայկական հին յուշարձաններու վերլուծիչը և հայ
ճարտարապետութեան յատկութիւնները պարզաբանող
մեծ գիտնականը եղաւ , ծնած էր Շապին Փարահի-
սար և աղքատ հողագործի մը զաւակն էր : Ան նը-
ւիրուեցաւ հայ ճարտարապետութիւնը վերակենդա-
նացնելու և վերլուծելու բարդ ու դժուարին գործին ,
տարիներով շարունակ գեգերելով Անիի և Հայաստա-
նի ամբողջ փլատակները , պեղելով , ընդօրինակելով ,
ուսումնասիրելով անդադար , առանց յուսահատելու
այն ահաւոր թշուառութենէն որուն մատնուած էր
ինք : Ահա՛ թէ ինչպէս կը ներկայացնէ Բրօֆէսէօր
Մառ մեր թորամանեանը . «Ապրելով ցուրտ , չտաք-
ցած սենեակում , անձրեւի ջուրով լեցուած մինչեւ

ծունկերը, (ես ականատես եղած եմ այդ երեւոյթին), նա հասաւ աղքատութեան ծայրը, նա քաղցած էր օրերով, ամբողջովին ցնցոտիներով ծածկուած: Ահա այս ողբալի պայմաններուն մէջ գործեց Թորամանեան և կենդանացուց Անին, որ վաղեմի հայ քաղաքակրթութեան կեդրոնն է: Ան է որ վերակազմեց Զուարթնոցի մայր եկեղեցին որ հայ ճարտարապետութեան մեծագոյն կոթողն է և տակաւին անհամար ծրագիրներ ու հնաբանական այնպիսի հսկայական յայտնութիւններ ըրաւ՝ որոնք օգտակար եղան ո՛չ միայն Հայութեան այլեւ համայն գիտական աշխարհին: Թորամանեան երբ 1923ին Հայաստան անցաւ, հոն կառավարութիւնը գնահատելով իր ծառայութիւնները, տպագրել տուաւ անոր ամբողջ ուսումնասիրութիւնները, զայն վարձատրելով գիտութեան վաստակաւոր գործիչի տիտղոսով: Ես, կ'ըսէ Բրօֆ. Մառ, ամենէն աւելի առողջ լոյս կ'սպասեմ ճարտարապետական յուշարձաններու լեզուէն, երբ մենք կը սորվինք զայն հասկնալ: Յանձին Թորամանեանի, ես կը տեսնեմ այդ լեզուի առաջին ուսուցիչը:

Ստչիկովսքի, բիւզանդական և արեւելեան մեծանուն աւստրիացի պատմաբանը, հիմնուելով Թորամանեանի յայտնութիւններուն վրայ՝ հրատարակած է երկհատոր ստուար գրութիւն մը որուն անունն է «Հայկական Ճարտարապետութիւնը և Եւրոպա»: Այս երկով Ստչիկովսքի կ'ապացուցանէ թէ բիւզանդական և այլ ոճերու մեծագոյն մասը հայկականէն ընդօրինակուած են:

Ստչիկովսքի, իր յառաջաբանին մէջ գրած է. «Հայաստանի արուեստի իսկական ռահվիրան է Թորամանեան: Անոր աշխատութիւններուն քով ամէն ինչ յետին մակարդակը կ'իջնէ»:

Իսկ տաղանդաւոր գրագէտ Զօպանեան, հետեւ-

եալ գնահատական տողերը նուիրած է թորաման-
եանի . «Կոմիտաս վարդապետը , հայ երաժշտութեան
վերջարթուցիչը և մեկնարանը եղաւ : Պարեգին Եպս .
Յովսէփեան հայ մանրանկարչութեան և քանդակա-
գործութեան պատմաբանն ու վերլուծիչն է , իսկ Թո-
րոս թորամանեան հայ ճարտարապետութեան և բա-
րեշրջութեան գաղտնիքներուն պարզաբանողն եղաւ » :
(Զարուհիին) Կը տեսնե՞ս , մայր , ի՞նչ թանկագին
անձնաւորութիւն մըն է եղեր թորամանեան :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Այո աղջիկս , Հայ Ազգը միշտ ալ
իր ծոցէն տաղանդաւոր զաւակներու ծնունդ տը-
ւած է :

ՄԱՐԻ (Կասակելով) . — Եւ քեզի պէս անուշիկ
մայրիկներն են որ ծնունդ տուած են անոնց , մայր . . .
(Դրան ելեֆսական զանգը կը հնչէ : Մարի գիրքը ձգե-
լով կ'երթայ դուռը բանալ : Ներս կը մտնէ երիտասարդ
բժիշկ մը բովը օգնականով , որուն ձեռքը կայ դեղերու
պայուսակ մը վրան կարմիր խաչով) :

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ , ԲԺԻՇԿԸ ԵՒ ԻՐ ՕԳՆԱԿԱՆԸ

ԲԺԻՇԿԸ (Ներս մտնելով) . — Բարե՛ւ տիկին :

ՄԱՐԻ (Ժպտագին) . — Բարե՛ւ պարօն , ի՞նչ կը
կամենայիք :

ԲԺԻՇԿԸ . — Առողջապահական սպասարկութեան
կողմից ենք զալիս տիկին և փափաքում ենք իմա-
նալ թէ ի՞նչպէս է ձեր ընտանիքի անդամներին ա-
ռողջութիւնը :

ՄԱՐԻ (Սրտագին) . — Ա՛ . . . շատ շնորհակալ եմ ,
բոլորս ալ լաւ և առողջ ենք :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրպանեն տեսակ մը հանելով եւ վրան արձանագրելով) . — Քանի՞ անդամներէ բաղկանում է ձեր ընտանիքը :

ՄԱՐԻ . — Վեց , պարոն :

ԲԺԻՇԿԸ . — Խնդրում եմ , տուէ՞ք անունները :

ՄԱՐԻ . — Տիգրան :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Մականո՞ւնը :

ՄԱՐԻ . — Սարաֆեան :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Քանի՞ տարեկան :

ՄԱՐԻ . — Քառասունը երկու :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Յետո՞յ :

ՄԱՐԻ . — Մարի :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Քանի՞ տարեկան :

ՄԱՐԻ . — Երեսունը հինգ :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Այո , յետո՞յ :

ՄԱՐԻ . — Մայրս՝ Զարուհի :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Այո , քանի՞ տարեկան :

ՄԱՐԻ . — Վաթսուն :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Այո , յետո՞յ :

ՄԱՐԻ . — Աղջիկս՝ Զուարթ , տասներեք տարեկան :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Այո , յետո՞յ :

ՄԱՐԻ . — Մանչս՝ Յակոբ , տասներ երկու տարեկան :

ԲԺԻՇԿԸ (Պրելով) . — Այո , յետո՞յ :

ՄԱՐԻ . — Նորածինը՝ Պեղատ , երեք ամսու :

ԲԺԻՇԿԸ (Վերջացնելով) . — Շատ լաւ : Ուրեմի տղաքը բոլորն էլ առնողն են :

ՄԱՐԻ . — Այո՛ պարոն , շատ առողջ են :

ԲԺԻՇԿԸ . — Ծաղիկի , կեղծ մաշկի և թիֆօիտի դէմ պատուաստուած են :

ՄԱՐԻ . — Այո՛ , պարոն :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Որ ձեռքի գործը հիւսելով հանդերձ մերթ րնդ մերթ կը հետեւէր խօսակցութեանց՝ յանկարծ գլուխը վեր առնելով) . — Բոլորս ալ առողջ ենք պարոն , մեր երկրին օդը , ջուրը մեծապէս նպաստեց մեզի : Մինչև հիմա ոչ մէկ անհանգստութիւն ունեցանք :

ԲԺԻՇԿԸ (Խնդալով) . — Շատ ուրախ եմ , մայրիկ : (Զարուհիին եւ Մարիին) Մնաք բարով ուրեմն : (Դեպի դուռը կը յառաջանայ) :

ՕԳՆԱԿԱՆԸ . — Մնաք բարով (Բժիշկին կը հետեւի) :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Երթաք բարով զաւակներս :

ՄԱՐԻ (Մինչեւ դուռը առաջնորդելով) . — Երթաք բարեա՛ւ . . . (Անոնց մեկնելէն յետոյ մօրը դառնալով) Ի՛նչապէս , մայր , հոս գալերնէս ի վեր ո՛չ մէկ անհանգստութիւն ունեցանք :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Անշուշտ աղջիկս , ես ալ ինքզինքս առաջուրնէ շատ առողջ կ'զգամ : (Պահիկ մը յետոյ) Մարի , աղջիկս , ռատիօն բաց տեսնենք ի՞նչ կայ այսօր :

ՄԱՐԻ (Ռատիօն կը լարէ՝ եւ ահա Կոմիտաս Վարդապետի շէնչող երգերէն «Գուքաներգ»ը կ'սկսի հրնչել) . — Օ՛ . . . ի՞նչ լաւ . . . Կոմիտաս Վարդապետի երգերէն . . . (Ռատիօին մօտիկ նստելով եւ ժպտագին մըսիկ ընելով) Եւ ի՞նչ հիանալի երգիչներ ունինք . . . ինչպէ՛ս ալ տպաւորիչ կ'երգեն :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Զեռքի գործը դադրեցուցած՝ եւ հիացմամբ մտիկ ընելով) . — Այո՛ , Մարի՛ , ես այս երիտասարդին ձայնը շատ սիրած եմ :

ՄԱՐԻ . — Քնքոյշ է , մա՛յր :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Այո՛ . . . (Հազիւ թէ երգը վերջացած դրան զանգը կը հնչէ):

ՄԱՐԻ . — Դո՞ւռն էր, մայրիկ : (Դեպի դուռը շտապելով կը բանայ: Ներս կը մտնէ Հ. Բ. Ը. Միու-թեան ներկայացուցիչը, բարձրահասակ՝ վերահիւսով անձնաւորութիւն մը):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

ԶԱՐՈՒՀԻ, ՄԱՐԻ ԵՒ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ (Ներս մտնելով) . — Բարե տի-
կին :

ՄԱՐԻ (Զի նանչնալով) . — Բարե պարօն . . .

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ (Մտեմիկ) . — Ես , տիկին ,
Հայկ . Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան ներկա-
յացուցիչն եմ , եկայ տեղեկանալու համար թէ ի՞նչ-
պէս են ձեր կեանքի պայմանները :

ՄԱՐԻ . — Ո՛հ , այո՛ պարօն , շնորհակալ եմ , շատ
հանգիստ ենք :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ (Յառաջանալով՝ եւ Զարուհիին
նսմարելով) . — Բարե մայրիկ , ի՞նչպէս էք , հան-
գի՞ստ էք :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Շնորհակալ եմ , զաւա՛կս , շատ
հանգիստ ենք :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ (Մարիին) . — Ի՞նչպէս էք ,
տիկին , գո՞հ էք ձեր բնակարանէն :

ՄԱՐԻ . — Այո՛ պարօն , շատ գո՛հ ենք :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ . — Քանի՞ անգամներէ կը բաղ-
կանայ ձեր ընտանիքը :

ՄԱՐԻ . — Վեց անդամներէ , պարոն :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ . — Եւ քանի՞ սենեակ ունիք :

ՄԱՐԻ . — Երկու սենեակ և խոհանոց մը :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ (Մտախոյ) . — Կարծեմ քիչ մը խճողուած էք , տիկին :

ՄԱՐԻ . — Հոգ չէ , պարոն , գիտենք որ բնակարանի սուր տազնապ կայ տակաւին :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ . — Այո , տիկին , բայց անմիջապէս որ նոր բնակարաններ աւարտին՝ երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փոխադրուիք :

ՄԱՐԻ . — Բայց մենք չենք նեղուիր , պարոն , շատ հանգիստ ենք , մանաւանդ որ դաշտերու և պարտէզներու մէջ բացօթեայ պտոյտներու ընթացքին առատ օդ կը շնչենք :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ . — Շատ ազնիւ էք , տիկին , որ այդպէս կը խորհիք . բայց պէտք չէ մոռնաք որ , ձերինին նման բազմամեծ ընտանիքի մը համար , ըլլա՛յ առողջական տեսակէտով , ըլլայ յարմարութիւններու տեսակէտով՝ դժուար է խճողուած ապրիլը :

ՄԱՐԻ . — Ո՛չ պարոն , ամենեւին , մեր խճողուած ըլլալը բնաւ կարեւորութիւն չունի մեզ համար : Մենք սիրով կը հանդուրժենք այդ խճողումին , որպէս զի նոր շինուած ընդարձակ բնակարաններուն մէջ , կարողանաք աւելի մեծ թիւով գաղթականներ տեղաւորել , կարելի եղածին չափ շատ ընտանիքներ բերելով արտասահմանէն , որովհետեւ անոնք անգործ են և թշուառութեան մէջ կը տուայտին : (Քլուխը երեցնելով) Ա՛խ , պարո՛ն , ահաւելի՛ է անոնց վիճակը , գթացէ՛ք անոնց : (Լալով) Մենք այդ խեղճութիւնը ապրեցանք և գիտենք , մենք տառապանքի և դառնութեան բաժակը ցմրուր քամեցինք և կը հասկնանք անոնց սարսափելի կացութիւնը :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ . — Հանդարտեցէ՛ք , տիկին ,
մենք գիտենք այդ բոլորը :

ՄԱՐԻ . — Այո՛ , պարոն , բայց դուք ձեզի ներ-
կայացող , ձեզի դիմողներուն կացութիւնը միայն կըր-
նաք գիտնալ : Հապա անոնք որ լուռ կը տառապին և
յուսահատութեան անդունդը հասած են , որոնք չեն
խօսիր , բայց կուլան . չեն պոռար՝ բայց կը գալար-
ուին . չեն դիմեր՝ բայց իրենց հայրենիքին կարօտովը
կը տոչորին և անկիւնները կծկտած կը մխան , ներ-
գաղթի օրուան սպասելով անձկանօք . . . Եւ դեռ այն-
քան ուրիշներ , որոնք իրենց կացութեան ահաւելիու-
թիւնը բացատրելու և արտայայտուելու կարողու-
թիւնն ալ չունին : Որովհետեւ , հաւատացէ՛ք պարոն ,
թշուառութիւնը կը ցրուէ մարդուս ուղեղը և քառսի
կը վերածէ մտածումները , այնպէս որ , մարդ ինք-
զինք բացատրելն ալ կը մոռնայ . . .

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ . — Իրաւունք ունիք , տիկին ,
ահա ատոր համար է որ մենք մեր կարելին կ'ընենք
որպէս զի անոնց համար ալ բնակարաններ պատրաս-
տենք :

ՄԱՐԻ . — Շատ և շուտ շինեցէք , պարոն , որով-
հետեւ ժամանակը ամենամեծ թշնամին է անոնց ,
պէտք է շուտ փրկել զանոնք : Անոնք անդունդի եզ-
րէն կախուածներու կը նմանին , որոնք յուսահատ ճի-
գեր կ'ընեն չիյնալու համար , բայց ի վերջոյ ծունկե-
րը կը դողան , ձեռքերը կը յոգնին . կը յուսահատին
և կը թողուն որ իյնան , մեռնին . . . (Հեկեկալով) Շատ
բնակարաններ շինեցէք , կ'աղաչե՛մ պարոն . . .

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ . — Շա՛տ շնորհակալ ենք , տի-
կին , ձեր ազգասիրական և եղբայրասիրական ազնիւ
զգացումներուն համար , որ կ'ուզէք ձեր նմաններուն
թարգմանը հանգիստնալ : Բայց նկատեցէք , տիկին ,

որ հակառակ մեր բոլոր բարիկամեցողութեան, որ կ'ուզենք շատ բնակարաններ շինել ներգաղթը վանգուածային դարձնելու համար և սակայն... նխթական պայմանները կը կաշկանդեն մեզի ու մենք մեր միջոցներուն թոյլատրած չափով միայն կրնանք օգտակար ըլլալ մեր եղբայրներուն: (Տխուր) Եթէ բնակարանային ֆօնտին համար մեր սենեկոր եղբայրները մեծագումար...

ՄԱՐԻ. — Այո՛, դիմեցէ՛ք մեր եղբայրներուն խղճմտանքին...

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ. — Կը դիմենք, տիկին, կը դիմենք...

ՄԱՐԻ. — Հոգ Է, մի՛շտ դիմեցէ՛ք և պարզեցէ՛ք անոնց գաղութներու Հայութեան թշուառութեան ահռելիութիւնը. անոնք գթօտ են և չեն կրնար տեւականապէս անտարբեր մնալ իրենց քոյրերուն և եղբայրներուն տառապանքներուն հանդէպ: Որովհետեւ անկարելի՛ է որ իր ծոցէն Պօղոս Նուպարներ և Մելգոնեաններ դուրս տուած այս ազգին մէջ չի գտնուին նաև ներգաղթի գործին հայրութիւնը ստանձնող բարերարներ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ. — Անշո՛ւշտ, տիկին, անշո՛ւշտ որ պիտի յայտնուին ազնուական հոգիներ: Որոնք մեծագումար նուիրատուութիւններով պիտի ստանձնեն բնակարաններու տագնապը լուծելու հարցը: (Ժամացոյցի՛ն նայելով) Կը ներէք, տիկին, որ ժամանակը լրացած է և պէտք է որ մեկնիմ: Անհոգ եղէք, տիկին, ես իմ կողմէս կարելին պիտի ընեմ, ձեր ցանկութիւնն էլ լաւաւ ելագոյն չափով իրականացնելու համար:

ՄԱՐԻ (Հեծկլսախառն ձայնով). — Կ'աղաչեմ...

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ. — Մնա՛ք բարո՛վ, տիկին՝ մնա՛ք բարո՛վ, մայրիկ:

ՄԱՐԻ . — Երթաք բարո՛ւ, պարոն :

ԶԱՐՈՒՀԻ (Որ վերի խօսակցութեանց ընթացքին ցաւագիւորէն մերթ ընդ մերթ գլուխը կ'երեւցնէր) . — Երթա՛ք բարո՛ւ, զաւակս : (Ներկայացուցիչը կը մեկնի) :

ՄԱՐԻ . — Ա՛խ մա՛յր, եթէ Բարեգործականն ալ չըլլար արտասահմանի մէջ, ի՞նչ պիտի ըլլար հոն գտնուող հայւլթեան յիճակը :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Ծնողազուրկ որբուկներէ տարբերութիւն չի պիտի ունենային անոնք, աղջի՛կս . . .

ՄԱՐԻ . — Այո՛, ճշմարի՛տ է, մա՛յր : (Դուռը կը բացուի՝ ներս կը մտնէ Տիգրան) :

Տ Ե Ս Ի Լ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

ԶԱՐՈՒՀԻ, ՄԱՐԻ, ՏԻԳՐԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ (Աշխատանքի շապիկով, վիզը բաց եւ քեւերը սօրթուած, ձեռքը փոքրիկ վանդակ մը, մէջը քոչնիկ մը զոր սեղանին վրայ դնելով եւ Մարին գրկելով խանդավառ) . — Վերջացա՛ւ, Մարի՛, վերջացաւ :

ՄԱՐԻ (Ժպտագին) . — Ի՞նչ բան . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Երկու հոգար ութը հարիւր հեքտար տարածութիւնը, որ տասնըհինգ օրուան մէջ պիտի հերկէինք՝ տասնըմէկ օրուան մէջ լրացուցինք, Մարի՛ :

ՄԱՐԻ . — Ո՛հ հիանալի է . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Տեսնես Մարի, իմ թրաքթէօրիս հետ միասին ուրիշ ութը թրաքթէօրներ այնպէ՛ս արագ կը սուրայինք գաշտերուն վրայէն հրգելով՝ որ այգիներու մէջ աշխատող գիւղացիները սքանչացած մեզ կը դիտէին :

ՄԱՐԻ. — Ուրեմն հիմա աւարտած է բոլորովին :

ՏԻԳՐԱՆ. — Այո՛, Մարի, աւարտած է և վաղը դարնանացանը պիտի սկսինք : Տեսնե՛ս, Մարի, այնքան լաւ հերկուած է հողը և այնքան լաւ խառնուած, որ փափուկ և թարմ աղօսները արեւուն տակ փռուած հունտերուն կ'սպասեն անհամբեր : Տեսուչը որ աշխատանքներուն կը հսկէր, բացուած կանոնաւոր շերտաւորումները դիտելով ըսաւ որ . այս տարի բերքը անցեալ տարուէնէ շատ աւելի առատ պիտի ըլլայ :

ՄԱՐԻ. — Ո՛հ, ի՛նչ երջանկութիւն... Ուրեմն վաղը ցա՞նքը պիտի սկսիք :

ՏԻԳՐԱՆ. — Այո՛, Մարի՛, վաղը արշալոյսին պէտք է որ մեկնիմ և շուտով ամբողջ տարածութիւնը ցանուած կ'ըլլայ : Արդէն ջրանցքներուն մէջ ջուրը խուժած է, աղօսներուն ծածկուելուն կ'սպասեն որպէսզի թող տան :

ՄԱՐԻ. — Ուրեմն, այդքան աշխատանքէն ետքը յոգնած ըլլալու ես, Տիգրան :

ՏԻԳՐԱՆ. — Ոչ, Մարի, ա՛հեհեհին յոգնած չեմ զգար ինքզինքս : Հայրենի հողին վրայ աշխատիլը այնպիսի՛ երջանկութիւն մըն է մարդուս համար որ, ես, որ նախապէս գործարաններու մէջ անմիջապէս յոգնած կ'զգայի ինքզինքս, այժմ այնպիսի՛ եռանդով կ'աշխատիմ, որ յոգնութեան ինչ ըլլալը մոռցած եմ :

ՄԱՐԻ. — Իրաւունք ունիս, Տիգրան : (Վանդակը նստաւելով) Այս ի՞նչ է, Տիգրան, ի՛նչ ալ գեղեցիկ թուչուն է...

ՏԻԳՐԱՆ. — Այնպէս չէ՞, Մարի. Յակոբիկին համար բերի : Հիմա որ դպրոցէն վերադառնայ, որքա՛ն պիտի ուրախանայ :

ՄԱՐԻ. — Դասերուն մէջ ալ շատ յառաջադէմ է :
Ներգողքը

ՏԻԳՐԱՆ . — Այո , այս նուէրը զինքը վարձատրելու համար առի արդէն : (Վանդակը մօրը ցոյց տալով) կը տեսնե՞ս , մայր , Յակոբիկին համար է :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Շատ աղուոր է , զաւակս , ով գիտէ որքա՞ն պիտի ուրախանայ :

ՏԻԳՐԱՆ (Մարիին) . — Բայց ո՞ւր է փոքրիկը...

ՄԱՐԻ . — Ներսը կը քնանայ : (Դուռը կը բացուի, ներս կը մտնէ Յակոբիկ) :

Տ Ե Ս Ի Լ Ն Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՅԱԿՈԲԻԿ

ՅԱԿՈԲԻԿ (Գիրքերը ձեռքը ներս վազելով) . — Հայրի՛կ , հայրի՛կ , (ձեռքի տետակը բացալով) Այսօր թըւարանութեան և աշխարհագրութեան տա՛ւր առի , կը տեսնե՞ս ...

ՏԻԳՐԱՆ (Գրկելով եւ համբուրելով) . — Ապրի՛ս , զաւա՛կս , շատ ուրախ եմ : Ես ալ դասերուդ մէջ յաւաջագէ՛մ ըլլալդ գիտնալով՝ տե՛ս ... (Վանդակը ձեռքը բռնած ցոյց տալով) քեզի ինչ առի ...

ՅԱԿՈԲԻԿ . — Ա՛... թռչունն մը ... ինծի համա՞ր առիր ասիկա , հայրիկ :

ՏԻԳՐԱՆ . — Այո՛ , մանչս , որպէսզի անոր հետ խաղաս :

ՅԱԿՈԲԻԿ (Տեսնազից) . — Ո՛չ հայրիկ , մեղք է թռչունը , ես անոր հետ խաղալ չեմ ուզեր :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ինչո՞ւ զաւակս , ամէն օր անոր ուտելիք կուտաս , ջուր կուտաս եւ կը զուարճանաս , տե՛ս , ի՛նչ աղուոր է ...

ՅԱԿՈԲԻԿ . — Ո՛չ հայր , ոչ , մեղք է թռչունը , թողունք որ երթայ :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ինչո՞ւ Յակոբիկ , ես քեզի համար
առի որպէսզի պահես :

ՅԱԿՈԲԻԿ . — Ո՛չ հայր , ես չեմ ուզեր զայն պա-
հել , դպրոցէն մեզի սորվեցուցին որ պէտք չէ կեն-
դանիները տանջել :

ՏԻԳՐԱՆ . — Բայց մենք զայն չենք տանջեր , զա-
ւակս . . .

ՅԱԿՈԲԻԿ . — Ինչպէ՞ս , անիկա բանտարկուած է
հիմա , հայրիկ , բան մը չէ ըրած որ զայն այդպէս
բանտարկած էք : Եթէ քեզի ալ , հայրիկ , առանց բան
մը ընելու բանտարկէին , պիտի ուզէի՞ր : Ետ տուր
իր ազատութիւնը կ'աղաչեմ հայրիկ , տո՛ւր որ զայն
արձակեմ , որպէսզի իր փոքրիկներուն քով վերա-
դառնայ :

ՏԻԳՐԱՆ (Վանդակը երկարելով) . — Ա՛ռ , զա-
ւակս . . .

ՅԱԿՈԲԻԿ (Վանդակը առնելով պատահանին կը
մօտենայ եւ արձակելէ յետոյ՝ ուրախութեամբ) . — Գը-
նա՛ց . . . (Մարի հիացած գլուխը կը օտրժէ) :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ապրի՛ս զաւակս , շատ լաւ ըրիր որ
արձակեցիր խեղճ կենդանին :

ՅԱԿՈԲԻԿ (Ուրախ) . — Հայրիկ , այսօր նոր ոտա-
նաւոր մը սորվեցայ , կ'ուզե՞ս մտիկ ընել . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Անչո՛ւշտ , զաւա՛կս , ըսէ որ մտիկ
ընենք :

ՅԱԿՈԲԻԿ (Կ'սկսի արօտասանել) . — ԲՈՒՔԸ

«Ո՞վ է այնտեղ դուրսը ոռնում , երգ է երգում
ու լալիս ,

«Երգ է երգում երկար ու ձի՛գ և սանձարձակ
պար գալիս .

«Գիտեմ, գիտեմ այն խելայեղ բուքն է հանդէս
կատարում .

«Դեւերի հետ պար է գալիս լայնածաւալ դաշ-
տերում :

«Հէ՛յ, բուք, փշի՛ր շնչիւր ուժգին, յփռիւր ճեր-
մակ հաստ սաւան ,

«Ու նրանով ծածկի՛ր համակ անտառ և դաշտ և
աւան ,

«Ո՛րքան կ'ուզէ շունչդ սաստիկ և ահաւոր թող
լինի ,

«Մենք չենք սարսի , մենք հո՛ւր ունենք , ե՛ւ
հաց ունենք ե՛ւ գինի :

«Մենք նորաշէն մի տուն ունենք Արարատի փէ-
շերին ,

«Տաք է այնտեղ , լոյս է այնտեղ , այս ցուրտ ձը-
մեռ գիշերին ,

«Աշխատանքի տունն է նա մեր , աղատութեան
օրօրան ,

«Զար ոսոխից սուր ու բահով կը պաշտպանենք
մենք նրան :

«Ու մենք կ'ապրինք մեր նոր տան մէջ կուշտ ,
ժպտերես , անխռով ,

«Դու չես քանդի , ձիւնամրրի՛կ , մեր տունն ա-
մուր պատերով .

«Փշի՛ր , շնչի՛ր , խոր գիշերին , ծածկիւր սար , ձոր
ու կածան .

«Արարատի փէշերի տակ մենք տուն ունենք ան-
կործան :

ՏԻԳՐԱՆ (Յակոբիկը գրկելով՝ խանդակաք) . — Ա-
յո՛ , զաւա՛կս , Արարատի փէշերիտակ մենք տուն ու-
նինք անկործա՛ն :

ՋԱՐՈՒՀԻ (խանդավառուած) . — Ապրի'ս , թոռ-
նիկս :

ՄԱՐԻ . — Կեցցե'ս , Յակոբիկ , իմ խելացի ման-
չուկս :

ՏԻԳՐԱՆ . — Հիմա ըսէ տեսնեմ Յակոբիկ , այս
գեղեցիկ ոտանաւորին համար քեզի աղուոր նուէր մը
կ'ուզեմ առնել , ի՞նչ կ'ուզես որ բերեմ քեզի :

ՅԱԿՈԲԻԿ . — Ինծի տուփ մը կարկին առ , հայ-
րիկ , ես կ'ուզեմ ճարտարապետ ըլլալ և շատ շատ
տուներ շինել , որպէսզի դուրսը գտնուող գաղթական-
ներն ալ գան' և թշուառութենէ ազատուին :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ապրի'ս զաւակս , ապրիս որ այժմէն
իսկ տառապող ազգակիցներուդ օգտակար ըլլալու մա-
սին կը մտածես :

(Ներս կը մօտենայ Սիրանոյե եւ Նուպար: Սիրանոյե
հագած է զուարթ օրջագգես մը , մազերը ազատ սան-
րուած , իսկ Նուպար՝ աշխատանքի հագուստով) :

Տ Ե Ս Ի Լ Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ , ՆՈՒՊԱՐ ԵՒ ՍԻՐԱՆՈՅՇ

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ներս մօտենլով՝ ժպտագին) . — Բարե
ձե՞ղ... (Մարիին) Քոյրի'կ... ||

ՄԱՐԻ . — Օ՛ , Սիրանոյշ , բարի եկաք : (Կը համ-
բուրուին) :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Յակոբիկը համբուրելէ վերջ) . — Ի՞նչ-
պէս էք , պարոն Տիգրան :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ուրախ եմ , Սիրանոյշ (Ձեռք կը սեղ-
մեն: Ջարուհի հրնուագին ոտի կանգնած զանոնք կը
դիմաւորէ: Մեջքը գրեթէ ուղիղ է) :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ջարուհիի) . — Ի՞նչպէս ես, մայրիկ, քեզի շատ կարօտեցանք :

ՋԱՐՈՒՀԻ . — Ես ալ ձեզի կարօտեցայ, զաւակս (Կը համբուրուին) :

ՆՈՒՊԱՐ (Նոյնպէս բոլորը բարեւելի ետք, ուրախութեամբ Ջարուհիին ուսին զարնելով) . — Օ՛, մայրիկ . . . այս ամէն գալուս քեզի աւելի երիտասարդ կը գտնեմ, մէջքիդ ծուռութիւնը բոլորովին շտկուած է :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Այո՛, այո՛, այս որքա՛ն շտկուած ես, մա՛յր :

ՋԱՐՈՒՀԻ (Գոհունակութեամբ գլուխը օտրժելով) . — Անշո՛ւշտ, զաւակներս, հայրենիքիս օդը, ջուրը այնքա՛ն առողջ է որ շատ նպաստեց ինծի :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Մարիին) . — Մենք ալ մնաք բարովի եկած ենք ձեզի, այսօր մեր արձակուրդը կ'սկսի և օգտփոխութեան ընթացքին . ամիս մը Սեւանի գեղեցկութիւնները պիտի վայելենք :

ՄԱՐԻ . — Շատ լաւ մտածած էք Սիրանոյշ, Սեւանի լիճին եզերքը երթալը : Մեր ալ արձակուրդը Օգոստոսին է, հաւանական է որ մենք ալ հոն երթանք :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Այո, շատ զմայլելի տեսարաններ կան եզեր հոն, լիճին շուրջը : (Յանկարծ) Ո՞ւր է փոքրիկը, կը քնանա՞յ :

ՄԱՐԻ . — Այո, ներսը կը քնանայ կոր :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Գողթօրեան խոժոռելով) . — Մե՛ղք . . . որքան ալ կարօտեցեր եմ, կ'ուզէի սիրել, համբուրել :

ՄԱՐԻ . — Հոգ չէ, Սիրան, արդէն շատ դժուարաւ քնացուցի : Երբոր վերադառնաք՝ այն ատեն աւելի մեծցած կը տեսնես :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Ա՛խ քոյրիկ, ինչ լաւ ըրիք որ առնունը Գեղամ գրիք :

ՏԻԳՐԱՆ . — Այո . . . տարաբախտ եղբօրս յիշատակին . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Անշո՛ւշտ , մեր կորսուած հոգեհատորները պէտք է որ կեանքի վերակոչենք :

ՏԻԳՐԱՆ (Գլուխը երեցնելով) . — Ինչպէս ո՛ր աւերակները հոս կը վերաշինուին , նոյնպէս ալ մեր կորսնցուցած սիրելիները հոս կը վերապրին . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ . — Եւ ինչպիսի՛ արագ թափով : Մեր Դարուհի Յակոբեան մայրանոցին մէջ ծնունդներու թիւը հսկայական յառաջդիմութիւններ կ'արձանագրէ : Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն , մեր երկրի ժողովուրդին ֆիզիքական աճումը տարին հազարին երեսունեւհինգ է , ինչ որ ուրիշ երկիրներու ծնունդներուն հետ համեմատելով կրնայ մրցանիշը համարուիլ :

ՏԻԳՐԱՆ . — Եւ ասիկա մեր ժողովուրդին հոգեկան և ֆիզիքական կորովին բարձրութիւնը կը բացատրէ :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Յանկարծ) . — Բայց ո՞ւր է Զուարթը , դեռ չի վերադարձա՞ւ դպրոցէն :

ՄԱՐԻ . — Առաւօտուն կանուխէն մեկնեցաւ , սկառլթական խումբերով լեռներու վրայ պտոյտ պիտի կատարեն այսօր , բայց քիչ յետոյ կուգան :

ՆՈՒՊԱՐ (Ջառուհիին) . — Արարատի ձիւնափայլ գագաթը կը դիտե՞ս երբեմն , մայրիկ :

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Այո՛ , զաւա՛կս , ամէն առտու որ պատուհանները կը բանամ , անոր տեսքէն կ'զմայլիմ :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Պատուհանին մօտենալով եւ դիտելով զմայլագին) . — Օ՛ , ի՛նչ հիանալի է . . . հայութեան անցեալի փառքերուն , անոր դարաւոր տառապանքներուն , իսկ այսօր ալ անոր հոյակապ վերազարթնումին կենդանի՛ վկան , Արարատը , որ վեհափառօրէն բազմած է ձիւնէ պսակը գլխուն վրայ . . .

(Տիգրան եւ Նուպար սեղանին մօտ կը նստին : Յակոբիկ իր դասագիրքը բացած եւ արդէն սեղանին վրայ եւ դասը կը սերտէ : Սիրանոյս, Մարի եւ Զարուհի ռափօթին մօտիկ նստած՝ սիրալիր խօսակցութեան մէջ են) :

ՏԻԳՐԱՆ (Փայտագին). — Ուրեմն այսպէս, Նուպար, Սեւանի գագաթը պիտի բարձրանաք, լիճին գեղեցկութիւնները վայելելու համար...

ՆՈՒՊԱՐ. — Այո, Մեսրոպը որ ինծի հետ կ'աշխատի, հիանալի պատմութիւններ կ'ընէ Սեւանի կեանքէն :

ՏԻԳՐԱՆ. — Եւ թարմ ձուկերը պիտի վայելէք...

ՆՈՒՊԱՐ. — Այո, բայց զիս հետաքրքրողը աւելի, անոր կողերէն բացուած ջրվէժներն են, ուրկէ ջուրը գոռալով վար կը սահի :

ՏԻԳՐԱՆ. — Բնականաբար... երբ 1925 մէթը բարձրութենէն վար կ'իջնէ :

ՆՈՒՊԱՐ. — Հապա այնքան բարձրութեան վրայ չի նուաժ տասնըերկու շարք ելեքտրական մեքենաները, որ այդ ջուրին զօրութեամբը կը թաւալին եւ ելեքտրական ի՞նչ հսկայ ուժ է որ կ'արտադրեն...

ՏԻԳՐԱՆ (Պլուխը երեցնելով). — Մեր հնօրեայ խաւարած կանթեղներուն փոխարէն, ելեքտրական լոյսի մէջ ողողելով գիւղերն ու քաղաքները...

ՆՈՒՊԱՐ. — Հապա ջրվէժին ստորոտը չի նուաժ ջրանցքներու այն զմայլելի ցանցը, որոնց միջոցաւ այդ ջուրերը կը բաժնուին հերկուած տարածութիւններու վրայ :

ՏԻԳՐԱՆ. — Արեան երակներուն նման... որոնք հայրենիքին մարմինը ոռոգելու կը ծառայեն...

ՆՈՒՊԱՐ. — Եւ ի՞նչ հիանալի բուսականութիւն մըն է որ գրաւած է բոլոր դաշտերն ու պարտէզներ-

րը, հաստաբերձ դեղձենիներէն մինչեւ լուբիայի ցողունները . . .

ՏԻԳՐԱՆ. — Երեւանի հռչակաւոր Դուգմայ սեխն ալ առատօրէն սկսած է ծաղկիլ վարի պարտէզներուն մէջ :

ՆՈՒՊԱՐ. — Այո, և այդ պարտէզներուն շրջակայքը դեղնած գարիի հասկերը, կանառնչ տարածութիւններու վրայ ոսկի կարկտաններու երեւոյթը կը պարզեն դիտողին :

ՏԻԳՐԱՆ (Յանկարծ ժպտագիւն). — Մուշեղը ի՞նչ պէս է, բաւական օր է տեսած չունինք :

ՆՈՒՊԱՐ. — Դեռ երէկ գիշեր մեզի էր, ան ալ մեքենագիտական դասընթացքը լրացուց և այժմ վրկայականի քննութիւններուն կը պատրաստուի, շատ զբաղուած է :

ՏԻԳՐԱՆ. — Վայ Մուշեղ, վա՛յ, որքան ալ փափաք ունէր ուսանելու, վերջապէս մուրաւսին հասաւ . . . (Պահիկ մը լուռ՝ ու յանկարծ) Մենք ալ այսօր վերջացուցինք թրաքթէօրային աշխատանքները :

ՆՈՒՊԱՐ. — Ի՞նչ շուտ :

ՏԻԳՐԱՆ. — Այո, տասնըհինգ օրուան աշխատանքը տասնըմէկ օրէն աւարտեցինք :

ՆՈՒՊԱՐ. — Մե՛ծ յաջողութիւն . . .

ՏԻԳՐԱՆ. — Վաղն ալ բաժնակի ցանքը պիտի սկսինք : Պէտք է շուտով վերջացնենք, ջրանցքները ջուրով ողողուած են, ցանուած տարածութիւններուն վրայ բաց պիտի թողուին :

ՆՈՒՊԱՐ. — Անցեալները, Տիգրան, Մեսրոպը որ Սարգարապատի ջրանցքին բացումին ներկայ գտնուեր է, շատ յուզիչ եղելութիւն մը պատմեց : Անմիջապէս որ ջուրը բաց թողուցին և գոռալով սկսաւ վար սա-

հիլ, կ'ըսէ, հոն հաւաքուած բազմութիւնը՝ մեծեր, երեխաներ, կիներ, բոլորն ալ ուրախ բացագանչութիւններով կ'սկսին ջրանցքին երկայնքէն ջուրին ընթացքն ի վար վազել: Յանկարծ հեռուէն կը նշմարեն որ, ջրանցքին եզերքը մէկը նստած է և ծունկերն ալ ջրանցքին մէջ երկարած: Բոլորն ալ կ'սկսին պոռալ որպէսզի մարդը ծունկերը վեր քաշէ և ջուրէն չի թրջուի, բայց ան տեղէն չի շարժիր: Շարունակ պոռացինք, բայց անօգուտ եղաւ. ու երբ մօտը հասանք, տեսանք որ նստողը ծերունի կոյր մըն էր, ջուրը արդէն եկած հասած էր ու իր ոտքերը թրջելով կը սահէր, կ'անցնէր, կ'ըսէ Մեսրոպ: Երբ իրեն կը հարցնեն թէ ի՞նչու համար իրենց ձայները լսելով հանդերձ չէր քաշած ծունկերը՝ «Աչքերս կոյր ըլլալուն, չպիտի կարենայի տեսնել ջուրին հասնիլը, որով ոտքերս ջրանցքին մէջ կախեցի որպէսզի հայրենիքիս դաշտերը ուռգող ջուրին հրճուանքը զգամ հոգիիս մէջ», կը պատասխանէ ծերունին: Ու մենք տեսանք որ, կ'ըսէ Մեսրոպ, խեղճ ծերունին ուրախութենէն թէ՛ կուլար և թէ կը խնդար...

ՏԻՓՐԱՆ. — Խեղճ բարի ծերուկ... Յեղին անթեղուած հայրենասիրութիւնն է որ կը բոցավառի անոր ալեւոր կուրծքին տակ...

ՆՈՒՊԱՐ. — Այո՛... զմայլելի է մեր ժողովուրդին հայրենաշինութեան համար ցոյց տուած ջերմեռանդ նուիրումը և աշխատանքի բոլոր մարզերուն մէջ կատարած խանդավառ յառաջդիմութիւնները: Ես որ ինքնաշարժով ըրած փոխադրութիւններուս ընթացքին շատ աւելի լայն պատեհութիւններ ունիմ երկրին արդիւնաբերական կեանքին և կատարած նըւաճումներուն մօտէն ծանօթանալու՝ յաճախ հիացումով ականատես կ'ըլլամ մեր աշխատաւոր եղբայրնե-

բուն ըրած հերոսական ճիգերուն : Ասոր հիանալի մէկ ապացոյցը այն է որ Սեւանի վրայ երթեւեկող նաւերուն մեքենական սարքաւորումը այսօր ամբողջութեամբ հոս կը պատրաստուի արդէն , մեր հայ աշխատաւորներուն մտքին և մուրճին շնորհիւ : Ասկէ առաջ , մեքենական աշխատանոցին մէջ , չորս շարժիչով մօթօրներ միայն կը պատրաստուէին , իսկ այժմ եօթը շարժիչով մօթօրներու շինութիւնը ընթացիկ աշխատանք դարձած է այստեղ : Յիմենտի գործարանը մանաւանդ , համատարած եռուղեւի մէջ է ամէն օր . . . բարձրացող հիմնարկութիւններու և աւարտելու վրայ ելող քառւորի և ուրիշ գործարաններու ցիմենտ հայթայթելու համար : Դեռ վերջերս երբ հոն գացած էի ցիմենտի փոխադրութեան գործով՝ զմայլելի իրողութեան մը ակոնատես եղայ : Երեկոյ էր և դադարի ժամը մօտաւուտ , որով բոլոր գործաւորները աշխուժիւ կ'աշխատէին ցիմենտի փոխադրութիւնը ապահովելու համար : Երբ յանկարծ դադարի զանգակը հնչեց : Փոխադրութեան գործը վերջացած չըլլալուն՝ շատեր դժկամակութեամբ կը ձգէին իրենց գործերը և մեկնելու կը պատրաստուէին : Յանկարծ զարմանքով նկատեցին որ տակաւին տասը վայրկեան ունէին դադարի համար և թէ հսկիչը սխալմամբ կանուխ հնչեցուցած էր զանգակը : Ընդվզումի բուն ալիք մը սկսաւ բարձրանալ ամէն կողմէ : Բոլորը միաբերան կը պոռային , կը բողոքէին հսկիչին այս զանցառութեանը համար , որ յանդգնած էր զիրենք տասը վայրկեան առաջ խել իրենց աշխատանքէն : Իսկոյն բոլորը մէկ գործի լծուեցան ու տասը վայրկեանը չի լրացած՝ փոխադրութեան գործը ապահովուած էր արդէն :

ՏԻԳՐԱՆ (Խանդավառուած) . — Հէ՛յ , ձեր հոգւոյն մատաղ , աշխատանքի ասպետներ :

ՆՈՒՊԱՐ (Ոգեւորուած շարունակելով) . — Պղինձի

արդիւնաբերութիւնն ալ մեծ թափով առաջ կ'ընթա-
նայ . . . Հոն ալ զմայլելի աշխատաւորութիւն մը իր
հերոսական յառաջդիմութիւններուն կենդանի ապա-
ցոյցները կ'արձանագրէ ամէն օր : Այնպէս որ մեր
մեծագոյն վիպագիրներէն Ալազան, ամիսներէ ի վեր
հոն՝ պղնձահանքերուն մէջ կը մնայ, այդտեղի գոր-
ծաւորներուն հետ կողք-կողքի կ'աշխատի, անոնց աշ-
խատանքի փուլերուն կը ծանօթանայ, անոնց կեանքի
պայմանները մօտէն կ'ուսուսնասիրէ, որպէսզի ա-
նոնց հերոսութեանը վրայ զգայացունց վէպ մը ար-
տագրէ :

ՏԻԳՐԱՆ . — Մեր տաղանդաւոր նկարիչներէն
Թերլէմէզեանն ալ իր հմայիչ վրձինովը զմայլելի նը-
կարներ արտագրած է պղինձի մեր աշխատաւորներու
կեանքէն :

ՆՈՒՊԱՐ . — Այո՛ . . . այսօր մեր երկիրը աշխա-
տանքի ազնիւ մրցակցութեան հոյակապ դաշտի մը
վերածուած է, ուր մտքի և բազուկի աշխատաւոր-
ներ զիրար կը գերազանցեն, իրենց ստեղծագործու-
թիւններովը զիրա՛ր կը հմայեն, զիրա՛ր կը ներշնչեն :

ՏԻԳՐԱՆ . — Մեր երկրի չքնաղ բնութիւնն ալ
հսկայ ներշնչարան մըն է ինքնին, մեր մտածումի և
աշխատանքի եղբայրներուն համար . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Ի՛սկապէս . . . հոս բնութիւնը հրա-
շալի՛ է, անզուգական է . . . Ի վրէժ չէ որ մեր եր-
գիչները «Երկիր դրախտավա՛յր» կը գոչեն մեր հայ-
րենիքը :

ՏԻԳՐԱՆ (Թախծալից) . — Ա՛խ . . . ո՞ւր էր որ մեր
արտասահմանի եղբայրներն ու քոյրերն ալ գային և
անոնք ալ մեզի հետ հրճուէին, մեզի հետ վայելէին
իրենց հայրենիքին գեղեցկութիւնները . . .

ՆՈՒՊԱՐ (Տրտապիւն) . — Այո . . . խեղճե՛րը . . . որ

իրենց հայրենիքին հրապոյրներէն և կատարուած նը-
ւաճումներու ցնծատօներէն զրկուած կ'ապրին օտար
հորիզոններու տակ...

ՏԻԳՐԱՆ (Ընկնուած) . — Գաղթականներու համար
բնակարաններու շինութեան աշխատանքները ի՞նչպէս
կ'ընթանան ձեր կողմերը...

ՆՈՒՊԱՐ . — Մե՛ծ դանդաղութեամբ...

ՏԻԳՐԱՆ . — Ինչո՞ւ համար :

ՆՈՒՊԱՐ . — Գամի և ատաղձի պակասը սաստիկ
կը դժուարացնէ աշխատանքները : Ամէն անգամ որ
ինքնաշարժով ցիմենտ կը փոխադրեմ շինութեան
վայրերը , գործաւորներուն մեծ մասը արձակուած կը
գտնեմ արդէն... Արտասահմանէն հասնելիք շինուա-
ծանիւթերուն կ'ապաստուի ակնդէտ , աշխատանքները
առաջ տանելու համար...

ՏԻԳՐԱՆ (Տխուր՝ գլուխը օտոժելով) . — Ա՛խ...
այս բնակարաններու հարցը... (Այս միջոցին հեռուէն
կը լսուին փողերու ձայներ , որոնք հեզզհեզ կը մօտե-
նան սփառփափան տղանցի մը մօտենալը յայտարարե-
լով : Սենեակին մէջ գնուողները դէպի պատուհանը վա-
զելով) **Զուարթը** կուգայ , **Զուարթենց** խուճբն է :
(Ներս կը մտնէ **Զուարթ**) :

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Օ Յ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ

ԶՈՒԱՐԹ (Հագած է սփառփափան օրջագգես մը ,
վիզէն դեղին գօրծօնով . բովն ի վար կախուած է պը-
ղինձէ փողը : Զեռփին մէջ գեղակազմ գիրք մը եւ հօրը
բով վազելով) . — Հայրի՛կ , հայրի՛կ , նոր գիրք մը
եւս : (Սիրանոյցին հետ համբուրուելով) Ահագի՛ս բազ-

մութիւն խռնուած էր և իրարմէ կը յափշտակէին՝
հազիւ կարողացայ հատ մը ձեռք ձգել :

ՆՈՒՊԱՐ (Զմայլագին) . — Միշտ նոր գիրք...
(Զուարթին) եւ ո՞վ է հեղինակը :

ԶՈՒԱՐԹ (Կարդալով) . — Արմէն Ծովակ : (Կ'սկսի
մեջէն կտոր մը փնտռել) :

ՆՈՒՊԱՐ . — Բանաստեղծներու և գրագէտներու
ի՞նչ հիանալի հոյլ մըն է որ սկսած է աճիլ մեր երկ-
րին մէջ...

ՏԻԳՐԱՆ (Փլուխը շարժելով՝ խորհրդաւոր) . — Ինչ-
պէս որ դարերէ ի վեր ծարաւ տարածութիւններ ջու-
րով ողողուելով մրգաստաններու կը վերածուին , նոյն-
պէս ալ դարերէ ի վեր ուսման պապակը ունեցող ժո-
ղովուրդին ուղեղը գիրով ողողուելով , մտածումի և
ստեղծագործութեան կորիզներու կը վերածուին...

ԶՈՒԱՐԹ (Յանկարծ խանդավառութեամբ) . — Ա՛...
նայեցէ՛ք , Երեւանի մասին ի՞նչ հիանալի բանաստեղ-
ծութիւն մը գրած է այստեղ... (Կը կարդայ, միւս-
ները մտիկ կ'ընեն) :

«Ինչքա՛ն յոյսեր , ինչքա՛ն լոյսե՛ր — իմ թան-
կագին Երեւան ,

«Քո վառ սրտում ինչքա՛ն յոյզե՛ր , — իմ թան-
կագին Երեւան :

«Դու լոյս քաղաք , կեանքդ խաղաղ , դու մի չըք-
նա՞ղ մրգաստան ,

«Քո լի այգում մրգեր ու սէ՛ր , — իմ թանկա-
գին Երեւան : —

«Երէկ մի հին , անթով ու սին աւան էիր անա-
նուն ,

«Ուր միշտ մահեր , թոյն ու սուսեր , — իմ թան-
կագին Երեւան , —

«Այսօր աճում, լոյս ճաճանչում, բարձրանում
ես ոսկեզօծ,

«Որպէս պայծառ արե՛ւ լուսե՛ղ, — իմ թանկա-
գին Երեւան: —

«Միշտ ցնծո՛ւմ ես, կառուցո՛ւմ ես ամուր շէն-
քեր քարակերտ,

«Վառ գալիքիդ գո՛րծն ես ուսել, — իմ թան-
կագին Երեւան...

«Երկրի շէմքին, խինդը դէմքին՝ դու լոյս փա-
րոս խնդութեան,

«Մասիսի՛ց էլ հսկայ ու սէ՛գ, — իմ թանկագին
Երեւան...

«Աղբիւրներդ, առուներդ մարգարտացող, սառ-
նորակ,

«Գինիդ ինչքա՛ն սրտեր կ'ուզեն, — իմ թանկա-
կագին Երեւան:

«Դու ոսկեշող, վայելքի ծով, անուշաբոյր ծաղ-
կաստան:

«Ինչքա՛ն կոկոն վա՛րդ ես բուսել, — իմ թան-
կագին Երեւան: —

«Անվերջ կերտում, քնքոյշ երգում, — տա՛ղ ես
ես ասում սրտալի, —

«Արեւելքի սիրտն ես յուզել, — իմ թանկագին
Երեւան: —

«Ո՛վ չի լսել երգդ վսեմ — ոսկեբառ ու խան-
դավառ,

«Ես քո անուշ ե՛րգն եմ հիւսե՛լ — իմ թանկա-
գին Երեւան...»:

ՆՈՒՊԱՐ (Խանդավառուած). — Կեցցե՛ս Զուարթ,
հիանալի՛ է:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Բոցավառ). — Որքա՛ն հարազատ
գրութիւն...:

ԶԱՐՈՒՀԻ . — Այո , շատ գեղեցիկ է :

ՄԱՐԻ . — Եւ որքա՛ն ալ տպաւորիչ . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Ինչ հրատարակութիւն է այդ գիրքը , աղջիկս :

ԶՈՒԱՐԹ (Կողքին վրան կարդալով) . — Մեկգոնեան ֆօնտի հրատարակութիւն , հայրիկ :

ՏԻԳՐԱՆ (Յուզուած) . — Մեկգոնեաններ . . . Երկու եղբայրներ . . . Անոնք մեռա՛ն , բայց զարգացումի և կենսունակութեան ինչպիսի՛ հեղեղ մըն է որ կը պտտցնեն Հայութեան վրայ . . .

ՆՈՒՊԱՐ . — Եւ ո՞վ կ'ըսէ թէ անոնք մեռած են : Անոնք ո՛ղջ են , մեր մօտ կ'ապրին , մեզի հետ կը խօսին ամէն օր , քանի իրենց հրատարակութիւններուն էջերը թղթատենք . . . (Ոգեւորուքեամբ) Անոնք անմահներ են այլեւս Հայութեան համար :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ուրեմն ճիշդ է այն ասացուածքը թէ , անհատները իրենց ողջութեանը ընթացքին կըրնան իրենց անմահութիւնը կերտել :

ՆՈՒՊԱՐ . — Մեկգոնեաններու կատարած գործը ա՛յդ կ'ապացուցանէ : Պօղոս Նուպարը եղաւ այդ ճշմարտութեան առաքեալը , նաև հայ հոգիին մէջ թաղնուած առաքինութիւնները պեղող հանքագործը :

ՏԻԳՐԱՆ . — Օրհնեա՛լ ըլլայ անոնց յիշատակը :

ՆՈՒՊԱՐ (Ցաւագին) . — Ո՛ւր էր որ , անոնց շաւղին հետեւելով ներգաղթը զանգուածային դարձնելու համար , հսկայական գումարներով բնակարաններու խնդիրը լուծող , խորտակո՛ղ , Հայեր , հսկաներ երեւան գային և դուրսը օտարութեան մէջ տարտղնուած ժողովուրդը անգործութեան և թշուառութեան ճիրաններէն խլելով իրենց հայրենիքը վերագարձնէին . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Այո . . . Ներգաղթը . . . Անմահու-

թեան ի՞նչ հոյակապ դափնի մեր ունեւորներուն հա-
մար, որոնք իրենց հարստութիւնը պիտի զոհեն, բայց
երախտագիտական արցունքներով օծուն օրհնութիւն-
ներու գանձին պիտի տիրանան . . .

ՆՈՒՊԱՐ. — Այո . . . Բայց ո՞ւր է այդ երանե-
լին . . . Դեռ մինչև այսօր այդպիսի վեհանձն անձնա-
ւորութիւն մը չի յայտնուեցաւ հայ իրականութեան
մէջ, որ ներգաղթի նուիրական գործին ռահվիրան
հանդիսանար . . .

ՏԻԳՐԱՆ. — Հոգ չէ, ատիկա չի՛ նշանակեր որ
ասկէ վերջն ալ չպիտի յայտնուին: Ես վստահութիւն
ունիմ մեր ունեւորներուն ազգասիրական և հայրե-
նասիրական զգացումներուն խորունկութեանը վրայ:
Ապացոյցները չեն որ կը պակսին մեզի: Անոնց ներ-
սիդին, անգամ մը որ խիղճը խլրտի՝ այնքա՛ն ուժ-
գին կը ցնցէ հոգին և միտքը, որ ներքին երկրա-
շարժի մը նման քարուքանդ կ'ընէ նիւթապաշտ մար-
դը, նուիրումի և զոհաբերութեան սրբազան լավան
բռնկցնելով անոնց ներսիդին: (Խորհրդաւոր) Ու այն
ատեն յանկարծ կը տեսնես, որ իր ոսկիներուն դէ-
զերը համրող հարուստը, ներգաղթող դժբախտներու
կարաւանները համրելով զբաղուած է:

ՆՈՒՊԱՐ (Երազկոս). — Կարաւաններ . . . կարա-
ւաններ . . . փրկուած կեանքերու ճշմարիտ հարստու-
թիւն, որ հայրենիքին մէջ կ'ամբարուի . . .

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ոսփի ելլելով եւ Նուպարին մօտենա-
լով). — Նուպա՛ր, սիրելի՛ս, երթանք:

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Հոգ չէ. քիչ մը վերջն ալ կ'եր-
թաք: (Նուպար եւ միւսները ոսփի կ'ելլեն):

ՄԱՐԻ. — Կեցէք միասին ճաշենք և յետոյ գա-
ցէք:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Ոչ . . . շատ չնորհակալ ենք,
Ներգաղթը

պէտք է որ մեկնինք, հազիւ պայուսակները պատ-
րաստելու ժամանակ ունինք, պէտք է որ երեկոյեան
շոգեկառքին հասնինք:

ՄԱՐԻ. — Մենք ալ այս գիշեր թատրոն պիտի
երթանք, Ջանանի հռչակաւոր «Շահնամէ»ն կը բեմա-
դրուի:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Այո, հիանալի ստեղծագործու-
թիւն մըն է «Շահնամէ»ն. մեզի համար ալ ծափա-
հարեցէք:

ՄԱՐԻ (Հրճուագիւն). — Ուրեմն այսպէս... վաղը
Սեւանայ Լիճին եզերքը:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Ուրախ). — Այո, և ձեզի միշտ պի-
տի յիշենք... և պիտի գրենք:

ՄԱՐԻ. — Այո՛, Սիրան. նամակ որ գրէք՝ մի
մոռնաք ձեր հոն քաշուած լուսանկարներէն զրկել
մեզի:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Անշո՛ւշտ... (Կը համբուրուի):

ՏԻՓՐԱՆ (Կատակելով). — Սիրա՛ն, առատ առատ
իշխանածուկ կերէք:

ԶԱՐՈՒՀԻ (Փսրովագիւն). — Ձեզի տեսնեմ, զա-
ւակներս, ուրախ ուրախ վայելեցէք:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ. — Այո՛ մայրի՛կ, այո՛: (Կը համբուր-
ուի: Միւսներէն ալ հրաժեճ կ'առնէ: Նոյնը նաեւ
Նուպար):

ՍԻՐԱՆՈՅՇ (Դեպի դուռը յառաջանալու միջոցին
յանկարծ կանգ առնելով Փեղամին նկարին առջեւ եւ
ցաւագին նայուածով մը). — Ո՛ւր ես, Փեղա՛մ, (Զեռ-
ւով) Եկո՛ւր... մենք քու երազած օրե՛րդ կ'ապրինք:
Հիմա կառախումբով կը մեկնինք Սեւանի գագաթը
բարձրանալու համար... Եկո՛ւր, եկո՛ւր, ահա մենք
կ'երթանք հոն, Լիճին եզերքը անցնելու մեր օգափո-
խութեան շրջանը և վայելելու այն բոլոր գեղեցկու-

թիւնները, որոնց մասին դուք կը խօսէիք այնքան համոզումով և խանդավառութեամբ: (Աչքերը սրբելով) Խեղճ Գեղամ... (Տիգրան, Մարի, Զարուհի եւ Նուպար Սիրանոյսին ետին կանգնած՝ Գեղամին նկարը դիտելով՝ խուս գլուխնին կը շարժեն):

ԶԱՐՈՒՀԻ (Աչքերը սրբելով). — Դժբախտ զաւակս...

ՆՈՒՊԱՐ եւ **ՍԻՐԱՆՈՇ** (Բոլորին). — Ինչաք բարո՞վ, ինչաք բարո՞վ ձեզ:

ԱՄԷՆՔԵ Ա.Ա. — Երթաք բարեա՛ւ, բարի ճանապարհ... (Սիրանոյս եւ Նուպար կը մեկնին: Տիգրան եւ Զարուհի իրենց տղերք կը վերադառնան: Մարի, Զուարթ եւ Յակոբիկ դրան առջեւ կանգնած՝ ձեռքով հրածես տալէ վերջ դուռը գոցելով ներս կուգան: Յակոբիկ իր տղը կը նստի):

ՄԱՐԻ. — Զուա՛րթ, աղջի՛կս, սեղանին վրայէն ծածկոցը վերցուր որ ճաշենք: (Զուարթ սեղանին ծածկոցը կը վերցնէ եւ հաշի ներմակ ծածկոցը փռելով, ծաղկամանը վերստին սեղանին մէջտեղ կը դնէ: Յետոյ պահարանին մէջէն պնակները, գաւաթները, պատառափաղները, դգալները եւ անձեռոցները բերելով կը շարէ սեղանին վրայ եւ ներս երթալով կը բերէ կողովով հաց, պանիր, կարագ եւայլն, որոնք սեղանին վրայ կը կարգադրէ: Մարի ալ գինիի շիշը, խնձորներով լեցուն պտղամանը եւ անուշեղենի պահածոյ տուփը կը շարէ սեղանին վրայ: Տիգրան՝ Զուարթին բերած գիրքը քղթատելով զբաղուած է: Դուռն զանգակը կը հնչէ: Զուարթ կը բանայ դուռը: Ներս կը մտնէ պատանի մը):

ՊԱՏԱՆԻՆ (Յառաջանալով՝ Տիգրանին). — Բարե՛ւ ձեզ:

ՏԻԳՐԱՆ. — Բարե՛ւ, մա՛նչս...

ՊԱՏԱՆԻՆ. — Երկու Հայեր եկած են օտարութե...

նէն և Սարաֆեաններու բնակարանը կը փնտռեն , հասկցայ որ ձեզ կ'ուզեն տեսնել՝ հոս առաջնորդեցի զիրենք :

ՏԻԳՐԱՆ (Շփոթած ոսփ ելլելով) . — Եւ ի՞նչ է անոնց անունը :

ՊԱՏԱՆԻՆ . — Չեմ գիտեր :

ՏԻԳՐԱՆ . — Ո՞ւր կը գտնուին հիմա :

ՊԱՏԱՆԻՆ (Չեռնովը ցոյց տալով) . — Դուրսը կ'ըստասին :

ՏԻԳՐԱՆ . — Լաւ , շատ շնորհակալ եմ : (Եւ դեպի դուռը յառաջումնալով) . — Հրամմեցէ՛ք , ներս հրամմեցէ՛ք :

ՊԱՏԱՆԻՆ . — Մնաք բարձր (Կը մեկնի) :

(Ներս կը մտնեն Արմենակ եւ Արեակ, Տիգրան, անհանաչելի, երկայն վերարկու հագած , մօռմէնին բուսած եւ ծումոսկած գլխարկներով : Տիգրան չէ կրցած հանչնալ զանոնք եւ զարմացական նայուածով կը դիտէ) :

Տ Ե Ս Ի Լ Ո Ւ Յ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆՈՅՆՔ, ԱՐՄԵՆԱԿ ԵՒ ԱՐՇԱԿ

ԱՐՄԵՆԱԿ (Ցաւագիւտեալ Տիգրանին նայելով) . — Չի կրցա՞ր ճանչնալ մեզ , Տիգրան . . .

ՏԻԳՐԱՆ (Իր անունը լսելով կը ցնցուի եւ ուշադրութեամբ փնտռելէ ետք՝ յանկարծ) . — Ար Իննա՞կ , Արշա՞կ . . . (Թեւերը կը բացայ : Արմենակ եւ Արեակ հեծկրկնալով թեւերուն մէջ կը նետուին : Տիգրան շարունակելով) Այս ի՞նչ անակնկալ . . . Ե՞րբ հասաք այստեղ . . .

ԱՐՇԱԿ (Խռովագին) . — Օտարութեան մաշեցնող մթնոլորտին մէջ չի կարողացա՞նք տոկալ , Տիգրան . . .

ԱՐՄԵՆԱԿ (Լալահառաչ) . — Ա՛խ , Տիգրան . . .

օտար ամուսնութիւնը դժբախտութեան անդունդները
զլորեց զիս... Երբ դրամ ունէի և իր քմահաճոյքները
կը գոհացնէի, զիս կը սիրէր... բայց երբ խնայողու-
թիւններս հատան, այլեւս չուզեց ճանչնալ զիս... ու
հիմա հալածուածի մը պէս հայրենիքիս ծոցին մէջ
կ'ապաստանիմ...

ԱՐՇԱԿ (Յաւագիւն). — Տիգրան, Տիգրան... պա-
րասրահներու աղմկալի մթնոլորտին մէջ, խաղասե-
ղաններու շուրջը անցուցած գիշերներս, հիւժեցի՛ն
սպառեցի՛ն իմ երիտասարդութիւնս... Այժմ եկայ
Հայրենիքիս կեանքի աղբիւրներէն նոր կեանք խը-
մելու...

ԱՐՄԵՆԱԿ. — Տիգրան, Տիգրան... մենք կ'ու-
զենք Հայրենիքին ծառայելով մխիթարուիլ...

ՏԻԳՐԱՆ (Յուզուած գլուխը օտարելով). — Այո՛...
Հայրենիքը կեանքի և մխիթարութեան անհատնում
աղբի՛ւր մըն է բոլո՛ր շուարածներուն, բոլո՛ր հալած-
ուածներուն, բոլո՛ր դժբախտներուն համար...

**ՄԱՐԻ (Երկու պնակ եւս աւելցնելով սեղանին վը-
րայ).** — Տիգրան, ճաշը պատրաստ է, հրամմեցէք:
(Ներս կ'երթայ կերակուրը բերելու):

ՏԻԳՐԱՆ. — Հրամմեցէ՛ք, միասին պիտի ճա-
շենք (Սեղանին մօտ կը նստի: Արեակ եւ Արմենակ ալ
գլխարկնին հանելով կը նստին սեղանին շուրջը):

**ՋԱՐՈՒՀԻ (Սեղանին մօտ նստելով՝ Արեակին եւ
Արմենակին).** — Բարի եկեր էք, զաւակներս...

ԱՐՇԱԿ և ԱՐՄԵՆԱԿ. — Բարի տեսանք, մայրիկ:

ՋՈՒԱՐԹ (Ջարուհիին մօտ նստելով). — Բարի ե-
կե՛ր էք:

**ՄԱՐԻ (Ներսէն կը բերէ սանով կերակուրը եւ շե-
րեփով կ'սկսի պնակներուն մէջ լեցնել, յետոյ քիկնա-
թուր մօտեցնելով).** — Բարի եկած էք: (Նստելով՝ գա-
ւաթներուն մէջ գինի կը լեցնէ եւ կ'սկսին ճաշել):

ԱՐՄԵՆԱԿ . — Ներէ՛ , Տիգրան եղբայր , ներէ՛ որ մենք քու խրատներուդ դէմ շարժելով այնքա՛ն ցաւացուցած ենք քեզ :

ԱՐՇԱԿ . — Կը ներես , Տիգրան , որ քեզ շա՛տ վշտացուցած ենք մենք . . .

ՏԻԳՐԱՆ . — Է՛ , կարեւորութիւն չունի . . . Այդ բոլորը մռայլ անցեալին կը պատկանին այլեւս , որ չարաշուք գերեզմանի մը պէս փակուած է մեզ համար . . . Այժմ մենք լուսաւոր ներկան կ'ապրինք և պէտք է Փառահեղ Ապագայի մասին մտածենք : (Պաւաթը վերցնելով եւ անոնց գաւաթներուն զարնելով) Օ՛ն ուրեմն , խմե՛նք մեր երկրի Արարատեան գինիէն . բարի եկեր էք , հազա՛ր բարով : (Միւսներն ալ գաւաթները վեր բարձրացնելով) Բարի տեսանք , Տիգրան , բարի տեսանք : (Տիգրան շարունակելով) Խմե՛նք մեր սիրեցեալ Հայրենիքին կենացը :

ԱՐՄԵՆԱԿ եւ ԱՐՇԱԿ . — Կեցցէ՛ մեր վերաշինուող Հայրենիքը : (Պաւաթները կը պարպուին , Մարի վերստին կը լեցնէ զանոնք) :

ՏԻԳՐԱՆ . — Գոնէ հանգստութեամբ կարողացա՞ք ճամբորդել :

ԱՐՄԵՆԱԿ (Տրամագին) . — Նիւթական միջոցներ չունենալնու , շատ դժուարութիւն կրեցինք . մինչև որ Պուլկարիա հասանք և Վառնայէն՝ շոգենաւի մէջ գործաւոր արձանագրուելով , կարողացանք հոս հասնիլ :

ՏԻԳՐԱՆ (Տխուր՝ գլուխը շարժելէ յետոյ) . — Ինչպէ՞ս է այնտեղի մեր եղբայրներուն վիճակը . . .

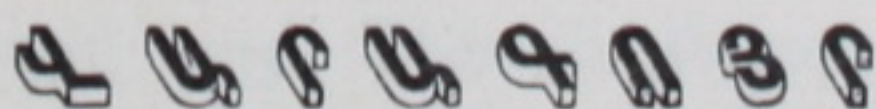
ԱՐՇԱԿ . — Բոլո՛րն ալ , Տիգրան , դժուարին կացութեան մատնուած Հայրենիք կ'աղաղակեն , ներգաղթի փրկարար օրուա՛ն կ'սպասեն անհամբեր . . .

ԱՐՄԵՆԱԿ . — Պէտք է փրկե՛լ զանոնք , Տիգրան , պէտք է Հայրենիքին մէջ ամփոփել մեր դժբախտ

ազգակիցները, որոնք աւա՛ղ, գործազրկո թեան,
թշուաւութեան և այլասերութի ճիրաններուն մէջ
դեռ կը տուայտի՛ն...

ՏԻԳՐԱՆ (Ընկհուած). — Այո... Իրաւունք ու-
նիք... (Յանկարծ խոսիս) Բայց ներգաղթի հրատապ
հարցը դրուա՛ծ է Հայ Խղճմտանքին առջև: Եւ այժմ
որ մեր Հայրենիքին մէջ կեանքը կ'եռայ, աւերակ-
ներէն նոր աւաններ կը բարձրանան, թրաքթէօրները
կը ճռնչեն, ելեքտրական հսկաները կը գոռան, պիո-
ներուհիներ Արագածի բարձունքէն Հայուն առաւօտը
կը հնչեցնեն, գործարաններու ծխանները իբրեւ վիթ-
խարի փողեր Հայ ստեղծագործ հանճարը կը պանծա-
ցնեն: ամէն հայ իր հայրենասիրութեանը մէջ ցնցուե-
լով, իր զոհաբերութիւնները սրտաբուխօրէն պէտք է
տրամադրէ բնակարաններու շինութեան գործին և
զանգուածային ներգաղթը շուտով պիտի սկսի ա՛ն-
պայման... Ու այն ատեն, մենք բոլորս ալ գրկա-
բաց, երգելով, պիտի երթանք դիմաւորել ներգաղ-
թող կարաւանները, մեր հոգեհատորներուն Հայրենիք
վերադարձը շնորհաւորելով: (Պաւաթը բարձրացնելով)
Խմե՛նք ուրեմն, մեր բարգաւաճող Հայրենիքին, ա-
նոր զմայլելի ժողովուրդին և արտասահմանի մեր
հայրենակարօտ եղբայրներուն և քոյրերուն շուտա-
փոյթ վերադարձին կենացը: Կեցցէ՛ մեր Վերաշինուող
Հայրենիքը, որ վեհաթախ կը սաւառնի յառաջդիմու-
թեան ճամբուն վերեւ, և Կեցցէ՛ ներգաղթը...

Բոլորը միասին գաւաթները բարձրացնելով). —
Կեցցէ՛ Վերածնունդ Հայրենիքը, Կեցցէ՛ ներգաղթը...
(Պաւաթները կը պարպուին):



ԳԱՌՆԻԿ ՍՎԱԶԼԸՆԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Գառնիկ Սվազլրեան ծնած է Կեսարիա 1904-ին :
Զաւակն է համեստ ընտանիքի մը :

Փոքր տարիքէն, իր ծնողաց հետ հաստատուած է Իզմիր եւ յաճախած Մեսրոպեան ազգային վարժարանը , ապա տեղւոյն Վիեննայի Միխիթարեան կրթարանը :

Իզմիրի աղէտէն մազապուր ճողոպրելով Աթէնք կ'ապաստանի , ուր պատանի հասակէն գաղթականութեան եւ չփաւորութեան դառնութիւնները լիովին կը ճաշակէ եւ կեանքի բիրտ իրականութիւններուն մէջ տառապելով , քրծուելով , բիւրեղացած հոգիով մը դուրս կուգայ :

Սվազլրեան երբ Եգիպտոս կը նետէ ինքզինքը , կենսապայքարի անողոք հարկէն պարտադրուած՝ կ'զբաղի ոսկերչութեան արհեստով , որ խոտոր կը համեմատէր իր գրական եւ գաղափարական մարդու կոչումին :

Այստեղ է որ տարի մը վերջ կորսնցնելու դժբախտութիւնը կ'ունենայ իր մայրը , որ Իզմիրի ահաւոր աղէտէն կրած սարսափներուն հետեւանքով՝ տաժանելի հիւանդութեան մը զոհ կ'երթայ : Իր սիրելի մօր վաղահաս կորուստը խոր վիշտ կը պատճառէ իրեն եւ մեծ յեղափոխում մը յառաջ կը բերէ իր հոգեկան կեանքին մէջ :

Ինք ըլլալով ողբ. Միհրան Սվազլրի գերդաստանէն՝ ասկէ չորս տարի առաջ յայտնութիւն մը եղաւ ,

վաղամեռ գրագէտ Սուրեն Պարթևեանի շիրմին բացման առթիւ իր գրած մեկ սրճառուչ փերթուածովը, զոր յուզիչ կերպով արձատսանեց դերասան Վոլքեր, խոր տպաւորութիւն թողլով գրագէտին շիրմին այցի եկած երկսեռ ուխտաւորներուն վրայ :

Սվազլըեան կտրին յօդուածագիր մը եւ կորովի բանախօս մըն է միանգամայն : Ազգային այժմեական եւ հրատապ հարցերու շուրջ իր գրած յօդուածները մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին «Արեւ»ի էջերէն, ուր Քաղութահայ տառապող զանգուածներուն հարազատ եւ ուժեղ արտայայտիչը ու պատեսպանը կը հանդիսանայ ինք :

Սվազլըեանի գրական եւ բեմական ձգտումը եղած է շարունակ ՀԱՅՐԵՆԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ եւ ՆԵՐՔԱՂԹԸ, որոնց հաւատաւոր յառաջապահներէն է ան :

1934-ին, Նոր Կեսարիոյ հիմնադրութեան առթիւ սարժուած հանդեսին մէջ, Սվազլըեան ըրաւ զգայացունց կոչ մը Կեսարացիներուն ուղղեալ, հայրենաւորութեան համար արգաւանդ զոհաբերումներու հրաւիրելով ներկաները :

1935 Դեկտեմբեր 29ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան հանդեսին, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, խօսք առնելով իբր գլխաւոր բանախօս, ան պանծացուց Միութեան հիմնադիր Պօղոս Նուպարի ազգանուէր եւ հայրենաւէն գործը, վեր առնելով Հ. Բ. Ը. Միութեան Քաղութահայ տառապանքին հանդէպ ցոյց տրուած նուիրումը եւ հայրենաւորութեան ու ներգաղթի համար կատարած յարատեւ ճիգը, մեկ ժամ անընդհատ յուզումի եւ խանդավառութեան ալիքներուն մէջ տարութեւնելով հանդիսականները :

Տեղւոյս Հ. Բ. Ը. Միութեան Մասնաժողովի վերջին ընտրութեան առթիւ միաձայնութեամբ Վարչութեան ան-

դամ բնօրուած ըլլալով՝ այժմ կը գործակցի ինձ հետ,
Վարչութեան մէջ ասեճադպիրի պաշտօնով:

Սվազլըեան մեծ ապագայ կը խոստանայ իր ան-
կեղծ, անօտաւանդ իր եռանդուն ազգասիրութեամբը
ու հայրենասիրութեամբը եւ կը մաղթենք որ ընդփոյթ
իրականանայ իր բաղձանքը, Մայր Հայրենիքին մէջ ապ-
րելու եւ իր կոչումին համաձայն ծառայելու եւ նուիր-
ուելու անոր վերելքին՝ որուն ջերմագին ցանկացող-
ներէն ենք:

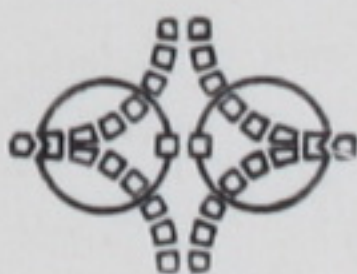
ԱՐԱՄ ԳՐԱՍԷՐԵԱՆ



ՅԱՆԿ ՆԻՒԹԵՐՈՒ

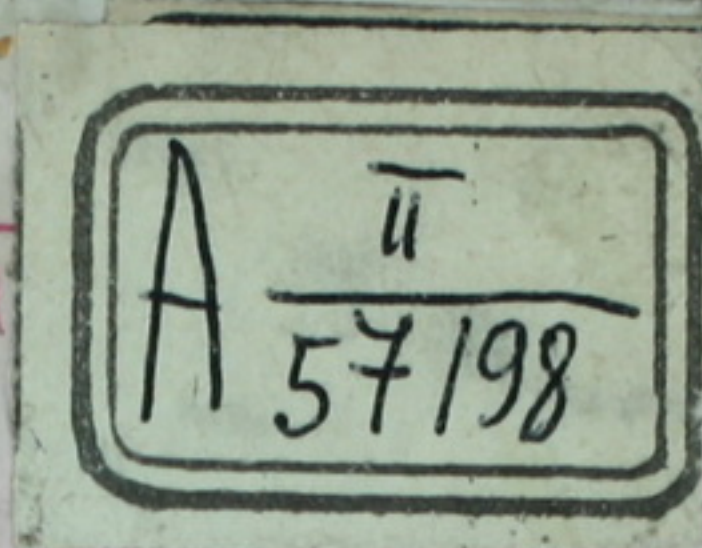
ՆԵՐԳԱՂԹԸ

	Էջ
Առաջին Արարուած	9
Երկրորդ Արարուած	52
Երրորդ Արարուած	99



[704]

~~A 25134~~



ԳԻՆ՝ 10 Եգ. Դհ.
10 Ֆրանկ
50 Սէնթ

Դիմել հեղինակին՝

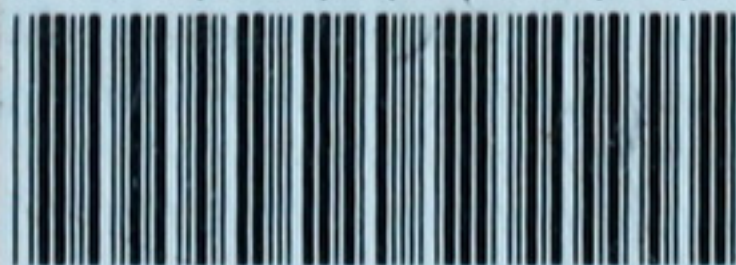
KARNIK SIVAZLIAN

5, Rue Mahmoud Pach

ALEXANDRIE

(EGYPTE)

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.



220057198